

tv-15 naš TOVARIS

Št. 49-50
24. decembra 1987
Leto XXV

Srečno 1988

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Razvneto pričakovanje novoletnega dne terja tisočero stiskov rok z najboljšimi željami, za srečo, za zdravje, za uspešnost, za zadovoljstvo... samemu sebi in vsem naokrog.

Le da si tokrat, po vsem grenkem, kar je prineslo iztekajoče se leto ne moremo nazdraviti sproščeno in s čašo opojnosti. Zlahka izgovorjene besede o sreči, uspehih in zadovoljstvu bi zvene le prazno, pa tudi naivno in neresno. Veliko bolj nam je ta trenutek potreben trezen in karseda resen razmislek o tem, kako bomo s smotrnimi dejanji odpravljali zlo špekulacij, politikantstva, maličenja demo-

kratičnih odnosov, v napačno smer obrnjenih ukrepov, samovolje in vsega, kar krni naš življenjski in delovni zagon, nas mrtvi, topi in jezi.

Če si torej zares in scela kaj želimo, je to lahko edinole želja po delu, ki bo sproščalo naše ustvarjalne moči. Če kdaj, potem razkrijemo zdaj, kaj smo, kaj zmoremo, kaj znamo.

S to mislijo in s tem zaupanjem vase si povejmo:

SMELO IN ODLOČNO PRESTOPIMO PRAG LETA 1988, VSI SKUPAJ IN VSAK ZASE, KOT LJUDJE DEJANJ!

Nič rad nisem črnogled

Novoletno pismo uredništvu

Podpisani Zvone Gabrič, borec NOB, predsednik krajevne organizacije ZB »Boris Zihel« Ljubljana, prosim za objavo mojega prispevka. Kot borec in dolgoletni aktivni družbenopolitični delavec se mi zdi dolžnost, da tudi sam napišem, kar mi leži na duši. Kot mnogi drugi borci NOB se tudi jaz sprašujem, kako je mogoče, da smo bili sposobni obvladovati neprimerno težja obdobja (med štiriletno okupacijo smo izbojevali svobodo in novo družbeno ureditev, obnovili porušeno domovino, izdržali politično in gospodarsko izolacijo, neštete vojne grožnje od zahoda in vzhoda, premagali številne zunanje in notranje sovražnike, pa še celo vrsto težkih in dolgotrajnih bitk smo izbojevali), po štirih desetletjih velikega napredka na vseh področjih pa smo postali neučinkoviti, obremenjeni z zunanjimi in notranjimi prezadolžitvami, mednarodnimi spori in podobno. Zapravili smo velik ugled v svetu in dokazali, da so nujne različne poti v socializem.

Morda pa smo prav zato postali preveč samoljubni, misleč, da smo na trdni poti v lepši socializem kot je realni na Vzhodu. Tudi zelo občutljivo nacionalno vprašanje v Jugoslaviji smo z avnojskimi sklepi in Ustavami kratkoročno rešili in ga celo drugim kot vzor ponudili. Prav tako nam ni manjkalo obsežnih študij o etatizmu, birokratizmu in centralizmu kot največjih nevarnostih za razvoj socialistične družbe. Skratka, navadili smo se živeti brezbrizno in že skoraj v izobilju ter zaverovani v naš družbeni sistem, misleč, da ga nihče več ne more omajati.

To je bilo dokaj realno, dokler sta še živelata tovariša Tito in Kardelj, toda po njuni smrti smo se znašli kot nebogljene otroci brez staršev. Premalo smo bili na to stanje pripravljeni in zelo dolgo se nismo hoteli soočiti z neštetimi resnimi problemi, ki so prerasli v krizno stanje. Kako dolgo sploh nismo izvedeli, koliko smo zadolženi, kakšno je dejansko stanje na Kosovu, kdaj in kdo je vse vedel za kriminal v Agrokomercu in podobno! Vedno smo iskali krivce samo v starih znanih logih.

Ti res še niso izumrli ali pozabili na nas, toda zelo dolgo smo oklevali in brzkone zavestno dovoljevali pravo razdiralno delovanje naši lastni nezakonnosti, neodgovornosti, korupciji in še celi vrsti drugim škodljivim pojavom, ki jih ni mogoče več obvladati. Čeprav smo ves čas dobro vedeli, da je birokratizem grobar socializma, smo ga preko raznih reorganizacij samo povečevali in krepili. Teoretiki so nas zavajali, da bo birokratizem postal sam sebi odvečen in bo kot tak izumrl, ko bo izvedena popolna samouprava. To pa je prava utopija, ker se nihče ni ukinil samega sebe, če lahko dobro živi brez trdega dela. Se danes, ob tolikokrat ugotovljenih in ponovljenih frazah o neučinkovitosti in preštevlini birokraciji, nihče ni resno pristopil k zmanjševanju okorelega aparata, ki ga naše prezadolženo gospodarstvo ne more več plačevati! Najraje kažejo na zvezno birokracijo, kot da občinska in republiška nista tako številčni in dragi. V resnici eno in drugo pogojuje naš (v svetu najdražji) sistem, ki pa se lahko prav z uvajanjem tržnega gospodarstva skrči na razumno mero.

Nerazumljiva je tudi naša preokupiranost z novo ustavo in celo vrsto novih zakonov, ki bodo nedvomno terjali še povečanje birokracije. S številnimi predloženimi amandmaji pa se nam obeta še manj samouprave – od delovne organizacije do republike. Imamo kar dobro ustavo, saj smo se z njo upravičeno pohvalili pred vsem svetom, le izvajati jo moramo in ne tolikokrat kršiti, kot smo jo že do sedaj. S kršitvijo ustave bi se morali bolj odločno spopasti in šele potem, ko bomo izbojevali to nič kaj lahko bitko, bomo ustvarili trdno podlago za novo ustavo. Res žalostno, da smo prezrli tudi to staro resnico, da imajo najbolj gnile države največ zakonov! Mar jo hočemo ponovno dokazati vsemu svetu?

Ce me ne bi vsakdan spraševali ljudje, zakaj vse to borci dovoljujemo, se ne bi lotil pisanja. Še bolj pa me prizadene to, da večina borcev meni, da ne moremo prav nič spremeniti. Res je, da je velika večina borcev upokojena in da pri konkretnem odločanju nimamo vpliva, toda živi smo še in ni nam vseeno, kaj nam med drugimi očitajo tudi lastni otroci. Zato se ne smemo sprijazniti z dejstvom, da je položaj »zapleten« in z leporečjem, ki so ga izumili odgovorni ljudje na oblasti, temveč bodimo vsaj toliko glasni, kot so naši nasprotniki, ki so vsak dan bolj predrzni celo v javnih

občilih. Ponujajo nam že razne modele družbene ureditve in nove države! Čeprav pravijo tudi naši funkcionarji, da naš socializem ni nič prijazen, menim, da je prav naš socializem v preteklih letih ljudem preveč nudil za malo dela in jim na široko nudil možnosti za razne špekulacije ter bogatenje brez dela. Ker smo razvrednotili delo, smo s tem razvrednotili tudi vse naše s krivjo in trdim delom pridobljene materialne, kulturne, socialne in druge dobrine. Pretirano zadolževanje in potrošništvo nas je tudi moralno skvarilo in, kar je še najbolj škodljivo, mednarodno nas je ločilo. V tem pa vidim večjo tragedijo kot v vseh zgrešenih investicijah, čeprav tudi te niso majhne.

Čudim se našim voditeljem, ki so znali pravilno oceniti uvodoma nakazane svetovne pojave, niso pa znali prisluhniti kmečki pameti, ki je prav tako pravočasno opozarjala, da nas bodo tuji preveliki krediti uničili. Vsak kmet je že pred desetimi leti vedel, kaj nas čaka. Naši vodilni pa še danes niso enotni, kaj je treba storiti. Premalo je samo govoriti »Prave ljudi na prava mesta«. Kako je mogoče, da se v zvezni skupščini sprejema ukrepe, za katere so že vnaprej znani slabi oziroma porazni učinki? Ali bomo delali vedno znova napake zato, da se bomo lahko učili? To že meji na slaboumnost ali načrtno izničenje vsega, kar je še ostalo dobrega v našem sistemu! Morda bi pa hotele prikrite tuje sile izzvati stanje, kot pred leti na Poljskem... Vsak dan več štrajkov govori v prid tem silam.

Kot sem bil nekoč ponosen, da sem borec NOB in član ZKS, me je sedaj že močno sram pred lastnimi otroki, da o drugih sploh ne govorim. Obsojam vse vodilne funkcionarje, ki ignorirajo male ljudi in se ne zavedajo, da je med vojno in po osvoboditvi samo moč ljudskih množic zagotovila uresničenje politične ideologije in da sedanji položaj terja iste prijeme. Nisem privrženec represije, ki pa bo sicer nujna, če bomo še naprej tako pasivni in počasni pri reševanju najbolj kritičnih zadev. Tudi naš SLO in DS je vsaj v moji krajevni skupnosti bolj na papirju kot resen sistem, ki naj bi učinkovito deloval. Ko sem na to opozoril odločilne, so mi dejali, da sem črnogled.

Vesel bom, če se bo izkazalo, da je to res. Po bitki je namreč lahko vsak general.

Zvone Gabrič

Nas časnik, Naš tovariš TV-15, borčevsko glasilo slavi z izidom zadnje številke tega letnika, ki je izhajal pod oznako »leto XXV«, četrto stoletja svojega življenja.

Je kakšna potreba, da bi ob vseh siceršnjih obletnicah tudi teh naših bolj ali manj uspešno prebrodenih »petindvajset« obehali na veliki zvon? Mi sami, kar nas je zbranih za uredniško mizo, nimamo takih želja ali namenov. Delu, ki smo ga opravili, roko v roki z vsemi, ki so pisali in urejali to glasilo pred nami, ne pripisujemo dalekosežne »zgodovinske« veljave. Veseli smo pač, če je naše pisanje in uredniško kovanje komu skozi teh petindvajset let lepšalo, pestrilo in lajšalo življenje. Seveda ne bomo nasprotovali, če bo kdaj koga zamikalo, da bi se kot zgodovinar ali kronist poglobil v naše delo in premeril specifično težo našega pisanja ter naš delež v slovenskem časnikarskem dogajanju.

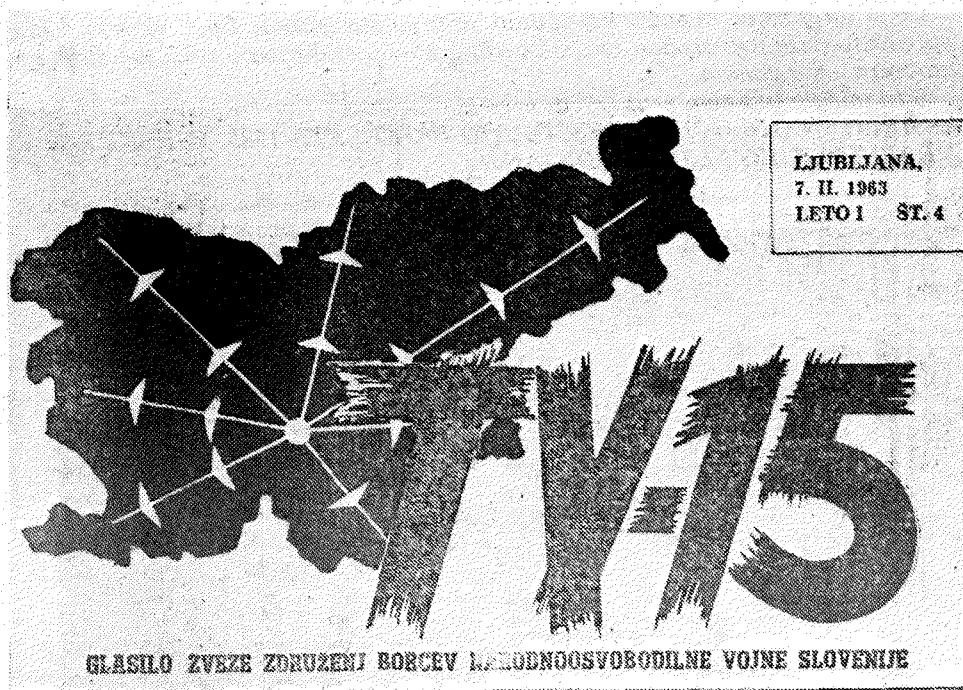
Sami smo se torej odločili, da te svoje obletnice ne bomo vlačili na velik zvon, kajti pravih razlogov za kakršnokoli

veliko slavlje na tej točki in v tem trenutku pač ni.

Rekli pa smo si: ogledimo si, kako so nastajali letniki, kako so uredniki in pisci pred nami in kako smo mi sami, ko smo poprijeli za to sklenjeno verigo, izpolnjevali svoje poslanstvo. Pa smo si v ta namen razdelili komplete vseh dosedanjih letnikov in si rekli: vsak izmed sodelavcev v zdajšnji uredniški ekipi naj pa ponatis izbere, kar se mu zdi za določeno obdobje zanimivo in značilno.

Kar smo zbrskali, je samo priložnostni, naključni, neobvezujoči poskus izbora. Takih in podobnih (ali nemara tudi povsem drugačnih skomponiranih panoramskih pogledov) bi bilo lahko še stotero.

Slej ko prej bo seveda dozorel čas, ko bo kdo – kot izvedenec – naredil celovit študijski prerez skozi vse to, kar je shranjeno pa nemara ne za vselej zakopano v naših petindvajsetih vezanih letnikih, ki so, o tem res ne kaže dvomiti, zvesto izpolnjevali svoje poslanstvo.

LJUBLJANA,
7. II. 1983
LETO I ŠT. 4

Iz letnikov 1963, 1964, 1965... je izbirala Bojana Žokalj-Jesih

Tone Može in njegovi kurirji na TV-15

Po italijanski ofenzivi na Rog se je pokazala nujna potreba po ustanovitvi teren-skih relejnih zvez za kurirsko službo. Za odlašanje ni bilo časa. Kmalu so po vsej Sloveniji začele delovati »TV« relejne postaje in vzdrževati zveze z vojaškimi enotami. Glavnim štabom NOV in POS, s političnimi ustanovami, bolnišnicami in najbolj skritimi enotami VOS. Postaje so bile označene samo s šiframi; tako nihče ne bi mogel ugotoviti kraja, kjer se nahajajo.

Slovenija je bila razdeljena na pet relejnih sektorjev: do-

lenjsko-notranjski, primorski, gorenjski, štajerski in koroški. Na vseh teh sektorjih so bile kurirske postaje, na vsaki postaji pa sa bila politdelegat in komandir z osem do petnajst kurirji. Sektorji so bili razdeljeni na linije. Na čelu vseh postaj je bila Komanda relejnih postaj Slovenije. Osrednja kurirska postaja je bila TV-15, v začetku v Kočevskem rogu, pozneje pa se je preselila v Občice pri Dolenjskih Toplicah. Od TV-15 je vodila kurirska zveza na tri strani: preko Notranjske na Primorsko in Gorenjsko, prek Litije

na Štajersko in Koroško ter prek Bele krajine na Hrvaško.

Ko so bile kurirske zveze najbolj izpopolnjene, je delovalo 145 kurirskih postaj s 1400 dobro oboroženimi kurirji. Za kurirje so izbrani najbolj pogumni in iznajdljivi fantje. Vzdržati so morali velike napore in prehoditi nevarne poti, pogosto mimo sovražnih zased.

tv-15 naš
TOVARIŠ

Iz letnikov 1966, 1967, 1968... je izbirala in izbrala Mara Okorn

Trgovina, dinar in popusti

V zadnji januarski številki TV-15 iz leta 1967 smo na naslovni strani v rubriki »Mnenje občana« objavili članek, ki ga je podpisal JR (Jošt Role). Pravzaprav bi mu enako vsebino lahko prisodili tudi v današnjem času in v naših družbenih razmerah.

»Kupujte hladilnike, električne štedilnike, pralne stroje, plinske peči!«

»Kupujte pohištveno blago in ostale hišne potrebščine v Trstu Via...«

»Govorimo slovensko! Plačate lahko v dinarjih!«

»Velika izbira gospodinjskih strojev po najnižjih dnevnih cenah pri... v Gorici (Stari). Sprejemamo tudi dinarje!«

»Če pridete v Trbiž, ne pozabite, da pri nas lahko kupite vse, kar potrebujete za vaš avto – plačate lahko tudi v dinarjih!«

Takšnih in podobnih reklamnih oglasov v naših časopisih je čedalje več.

Italijanski in avstrijski trgovci vabijo naše ljudi onkraj meje. Z našim, jugoslovanskim dinarjem, lahko kupimo vse, kar želimo! Ljudje se radi odzivajo vabljivim ponudbam in odhajajo čez mejo. Kupujejo in plačujejo – da, tudi z dinarji. Včasih bolj, včasih manj ugodno, kakor se pač kdo znajde in kakor se zna pogajati. Kot beremo v časopisih in slišimo na radiu in televiziji, ima naš dinar tudi v drugih tako imenovanih konvertibilnih deželah večjo veljavo.

Kako pa je pri nas v matični državi, kjer je dinar edino zakonito plačilno sredstvo?

Smešno vprašanje? Saj je vendar samo po sebi umevno. Vse se začne in konča pri dinarjih, oziroma pri sredstvih, kakor imamo navado govoriti. Čim več imaš dinarjev (sredstev), temveč lahko kupiš. Saj drugače biti ne more. Je sploh smiselno, kaj takega spravljati na strani časopisa? Smešno, zares smešno...

Toda za tiste, ki prebirajo v časopisih tudi oglase naših trgovskih podjetij, je verjetno to že malo manj smešno.

Tudi za gledalce televizijskih »cik-cakov« in »Tv prospektov«, ki nam predstavljajo parado manekenov in manekenk v diolenskih oblekah in krznenih plaščih po zadnji modi, menda ni preveč smešno, ko zvedo od reklamnega napove-

Nalogo za ustanovitev prve kurirske postaje TV-15 je dal zadnje dni oktobra 1942 Miha T. staremu revolucionarju Tonetu Možetu.

Ofenziva je bila komaj potihnila, ko je Tone na najbolj skritem kotičku Roga zasedil sekiro in začel graditi majhno leseno barako. Pomagali so mu prvi kurirji Jože, Rudi in Moro, ki so prinesli iz požganih kočevskih vasi nekaj desk. Koča še ni bila dobro končana, ko je prvi kurir že hitel s pošto na sosednjo postajo. Poslej so kurirji podnevi in ponoči, v dežju in snegu redno prenašali pošto od postaje do postaje, TV-15 pa je postala osrednja postaja za vse pokrajine. Prišli so tudi novi kurirji.

Komandir Tone Može, ki živi sedaj v Rovtahn nad Jesenicami in je od srca vesel svojih partizanskih tovarišev, je spretno, kot oče med svojimi sinovi, vodil TV-15 vse do osvoboditve. Edino Tone, kraška korenina, je užival polno zaupanje in le skozi njegove roke je šla najbolj zaupna pošta. To pa zaradi njegove vestnosti, požrtvovalnosti in poštenosti. Nikoli ni odpovedal, pa čeprav je bilo treba preplavati zaledenelo Krko in se prebiti mimo sovražnih bunkerjev.

Tone se tistih dni še danes rad spominja in je v vsej skromnosti vesel, da je priložil svoj kamenček pri graditvi nove domovine.

Pripis uredništva: Članek smo ponatisnili iz prve številke prvega letnika našega TV-15 (1. 1. 1963). Prvega komandirja kurirjev postaje TV-15 Toneta Možeta žal ni več med nami. Umrli je 14. septembra 1984 in je pokopan na Blejski Dobravi, jese-niškem pokopališču.

dovalca, da vse to in še veliko drugih modnih novitet lahko kupiš s popustom do 20 odstotkov – če se seveda izkažeš s »trdno valuto«.

Sploh pa pri nas, torej v deželi z zakonitim plačilnim sredstvom dinarjem (za zdaj starim in novim), nekaterih artiklov ne dobiš za domačo valuto. Avtomobile prodajajo zgolj za USA dolarje in DM (zahodno-nemške marke). Prav tako nekatere stroje. Sicer pa velja načelo: Vse za devize – razumljivo konvertibilne! Vse, od zobnih krtačk in vezalk za čevlje pa do zadnjega modela taunusa in celo domačega fička – si lahko privoščiš vsak, ki ima svoj devizni žiro račun ali kako drugače poseduje devize. Plačniki z dolarji, markami, guldnii in funti imajo povrh še popust in prednost pri nakupu.

Opomba:

Le tisto o vedno večji veljavi dinarja v konvertibilnih deželah danes, žal, ne velja več.

Letnike 1969–1972 si je ogledal Viktor Konjar

V pričakovanju noveletnega dne

Sklenil sem si, za pokušino, ogledati številko, ki je izšla 23. decembra 1971, kot 52. številka IX. letnika, se pravi: natanko pred (dolgi?)... kratki?) šestnajstimi leti.

TV 15 izdaja Zavoda Borec v Ljubljani, Beethovnova 10... Letna naročnina 32, za inozemstvo 60 dinarjev. Posamezna številka v kolportuži 80 par...«

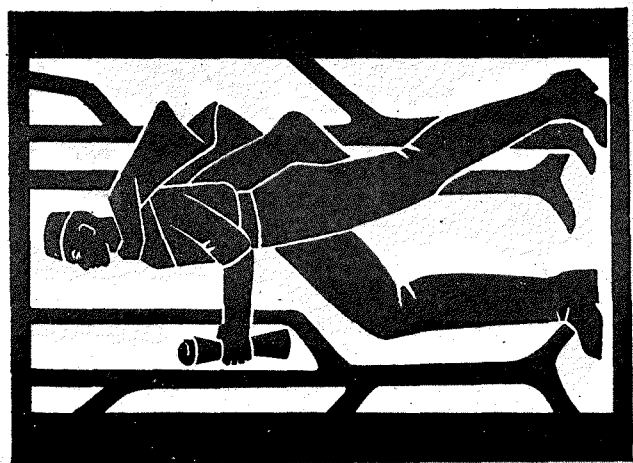
Na uvodni strani – Enodušna odločenost, poročilo o seji RO ZZB NOV Slovenije, ki je – pod predsedstvom Janka Rudolfa – obravnavala sklepe 21. seje predsedstva ZKJ, jih označila kot »začetek novega procesa« in opozorila, da moramo »biti budni za pojave nacionalizma tudi pri nas.«

V Dogodkih tedna prebiram, da je dinar razvrednoten za 18,73% in bo poslej 1 USA dolar vreden 17 dinarjev. Na devalcijaci dolarja je pristal tudi predsednik ZDA Nixon.

Iz nekrologa z naslovom Urbana ni več zvem, da je 18. decembra, star 60 let, umrl dr. Marijan Dermastja.

re«, »Prišli so novi vojaki«, »Skopska tovarna bomb«... S Francijem Strletom, takratnim novinarjem-urednikom, se sprehodim v reportaži »Od Kambreškega do Brkinov«...

Preseneča me veliko število reklamnih oglasov: kar za pet ali šest časopisnih strani se jih je nabralo v tej 24 strani obsegajoči prednovoletni številki... Ogledujem si obilje domačih in prevedenih feljtonov (o Španiji, o Indiji, o Ku-Klux-Klanu, pa o partizanskem šolstvu na Slovenskem)... Zvem, da je bila »v tork odprta v Velenju nova in moderna veleblagovnica, poslovna enota trgovskega podjetja Nama...« Poučim se, da je »deveti Kurirčkov festival znova opozoril na stanje naše otroške in mladinske književnosti s tematiko NOB in revolucije... Preberem, da bo »vsak novi naročnik TV-15 v letu 1972 brezplačno prejel eno izmed knjig založbe Borec«, sicer pa bodo vsak mesec izžrebali po štiri ročne ure med nove in stare

TV-15 GLASILO ZZB NOV IN ZRVS SLOVENIJE

14. I. 1971

LETO IX — ŠT. 3

»TV-15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec v Ljubljani, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških sta-rešin Slovenije. GLAVNI urednik France SUSTERŠIČ, odgovorni urednik Crt SIN-KOVEC — Tisk in kišeji CGP »Delo« Ljubljana, Titova cesta 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 60 dinarjev — Posamezna številka v kolportuži 0,80 para. Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV-15«, Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI ali na tekoči račun 501-829 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

Prebiram poročila dopisnikov o razstavi Od vstaje do osvoboditve v Novem mestu (s sliko Dakija, ki jo je odprl), o zborovanju invalidov na Ravnah, o razširjeni seji občinskega odbora ZZB v Idrji... Prebiram kratke, v drobnem petitu natisnjene zapise o umrlih borcih in aktivistih v rubriki Imeli smo ljudi... Ogledujem si spise v obširni rubriki Iz naše revolucionarne preteklosti... Zvem, da je bil Vrdljakov »V gori raste zelen bor« najbolje obiskani domači film leta 1971. v Ljubljani... Preletim naslove v rubriki Obrambna vzgoja in ljudska zaščita (»JLA pomaga ljudstvu, kjerkoli mo-

naročnike ter po dve ročni uri med najbolj pridne poverjenike.

»Člani ZZB in ZRVS«, piše, »naročite se na svoje glasilo, skušajte obogatiti s svojimi prispevki njegovo vsebino. Pomagajte ga razširjati med svojimi prijatelji in znanci.« Obljuba velja: kdor pridobi novega naročnika, prejme 5 din provizije.

TV-15 tistih dni je bil po vsebinski in oblikovni zasnovi in izvedbi – tedenska revija, po kateri so bralci takrat nemara radi segali, svojo mikavnost pa ohranja ta podoba časnika tudi po »dolgi« šestnajstih letih...

Iz letnikov 1973, 1974 in 1975 je izbirala in izbrala Miranda Mrčela

Jezikovno ogledalo

V čigavo nadležnost?

Bilo je zanimivo in koristno predavanje. Dvorana je bila polna. Tu si videl moške zelo različnih poklicev in starosti. Vsi so napeto sledili predavateljevim besedam o nujnosti priprav na splošni ljudski odpor (ali SLO, kot se je že udomačila aktivistična kratica za ta pojem).

Edino, kar me je (in morda še koga) motilo na tem predavanju, je bila polomljena slovenščina.

»Na terenu treba pravočasno prikupiti informacije.« Pravilno in veliko lepše bi bilo, če bi predavatelj dejal, da je treba »... pravočasno zbrati podatke«.

»Prizadevali so si natanko ustanoviti sovražni položaj.« Nepoučen poslušalec bi lahko razumel ta stavek dvoumno. Vsak pa bi predavatelja pravilno razumel, če bi dejal: »Prizadevali so si, da bi natanko ugotovili, kje je sovražnikov položaj.«

Namesto »dobro osmatranje« bi rekli po slovensko »dobro opazovanje«.

»To spada v nadležnost višje komande«. Namesto »v nadležnost« bi rekli po slovensko »v pristojnost« (Sicer je človeku včasih res nadležno, kar dobi v »nadležnost«!).

Namesto »podružabljenje narodne obrambe« bi morali reči »podružbljanje narodne obrambe«, zakaj družabnost je nekaj drugega kot družbenost!

(Objavljeno 1. marca 1973. Podpisan F. Trebec)

Letnike 1979, 1980 in 1981 je prelistal Milenko Strašek

Odtlej – nič novega pod soncem

16. avgusta 1979 sem v reportaži Po strminah Paškega Kozjaka (kjer se je odtistih-mal marsikaj spremenilo) zapisal tudi nekaj stavkov, ki imajo značilen naslov Mladost vztraja.

»Najvišje od vseh, ki smo jih obiskali v strminah Paškega Kozjaka (kjer se je prebivala na svojem pohodu XIV. udarna divizija), živi komaj štiriindvajsetletni Martin Štraus z ženo in dvema črvičkoma, ki sta se na vrat na nos prekopicvala po strmih dvorišču. Nikamor ne misli oditi mladi Štraus, ostal bo tukaj, kjer so garali dedje in kleli strmine, grizoč si kolena. Bo pa ubral drugačno pot.

In spet smo sedeli pod lipi. Ovce bi rad redil, pravi. K temu ga je nagovoril gozdar Anton Mogu in v celjski kmetijski zadrugi so z njegovo odločitvijo nadvse zadovoljni. Kaj menijo o tem strokovnjaki?

Inženir Nendl, ki je križaril z nami po Paškem Kozjaku, pravi, da ni nobenih ovir.

»Za vsako ovco«, je zagotovil mlademu, a vztrajnemu kmetu, »boste dobili 300 dinarjev regresa, za nakup vseh – čreda naj bi imela nekako sto ovac – pa kredit. Bi pa bilo dobro, da bi ustanovili skupnost vsaj treh kmetov.«

Dan se je nagibal in mimogrede smo krenili še k Cviklu. Z ženo sta prišla z njive, ki jima jo, na žalost, pustošijo divji prašiči. Do samotne kmetije smo prišli po strmo nagnjeni planoti, kjer se je skozi ognjeni metej prebivala divizija, pol ure hoda od

Banovška, Nerodnovega očeta.

Cvikla muči vprašanje, ali bo sploh kdo ostal doma. Dva fanta namreč delata v dolini in nič kaj ne kaže, da bi prišla nazaj. Bi, pravi eden njih, če bi naredili cesto do nas, drugače pa res ne kaže vztrajati v teh kolotcah. Zemlja pa vendarle ni slaba, vsaj za govedorejo ne. Cvikla tudi skrbi voda. Le kapnico je moč nastreči v teh hribih. Da ga je mladi Štraus že prepričeval, da bi redil ovce, pa še premišljuje, je navrgel mimogrede, neprepričljivo, omahujoče.

Svetle ploščice, spomin na padle borce XIV. divizije, vzdane v pročelja hiš pod Paškim Kozjakom, so pogore temeljito spremenile, smo na glas razmišljali, vračajoč se od Cvikla. Na njih res ni imen in vendar so ti neznanci ostali v teh rebreh za vse to, kar ima in kar bo še imelo danes to razrito in s cestami prepredeno gorovje nad Dobro.

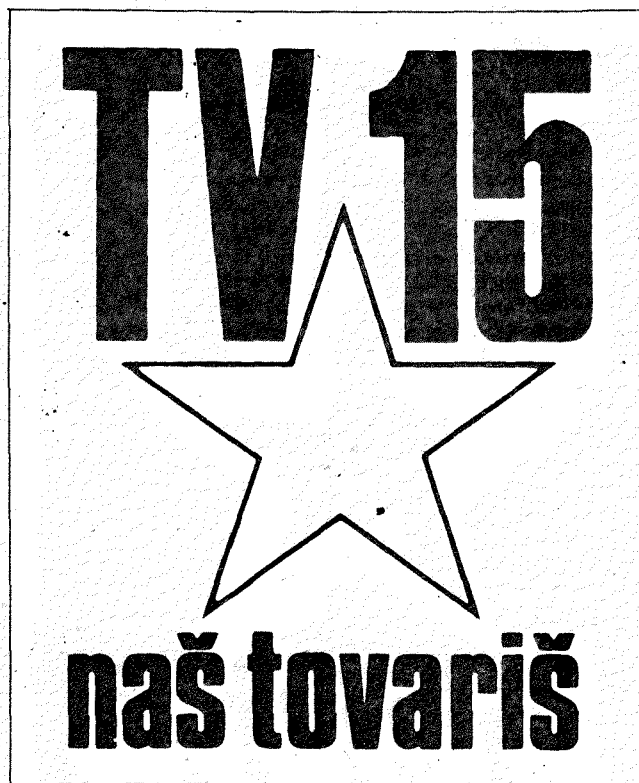
Zagate slovenskega hribovskega kmeta. Skorajda nič drugačne od današnjih.

Le nekaj strani naprej pa se je takratni bralec lahko zastrmel v naslov Kam odteka jo milijoni?

Antona Gustinčiča iz Ljubljane je zaskrbelo ravnanje naših žogobrcov, ki so (že takrat?) precej lažje prišli do milijonov kot kmetje na Paškem Kozjaku in še kje drugje.

Takole piše:

»Nemalo sem bil presenečen in tudi ogorčen, ko sem dne 1. 8. 1979 ob 15. uri poslušal poročila radia Ljublja-

na, v katerih je športni komentator poročal o milijonih, ki naj bi si jih delili pri NK Olimpiji v Ljubljani. Da je bilo to resnično, je bilo potrjeno naslednji večer v televizijskem dnevniku, ko je na vprašanja novinarja Lajovića odgovarjal predsednik športnega društva Olimpije tovariš Zidar. Le-ta je, kot sem ga razumel, dejal, da so pač delili tako, kakor to počno po drugih klubih po Jugoslaviji. Menim, da to ni bil pravi odgovor na vprašanje in, da bi tovariš Zidar moral povedati, kako so si sredstva delili ter, kdo je temu dal »žegen«.

Na vse to se mi postavlja vprašanje: kje je družbena kontrola, kje so inšpekcijske službe, kaj bi bilo, če bi si tako delili sredstva v podjetjih in kako je mogoče, da se to dogaja v socialistični družbi?

Komentator je navedel, da

je več članov tega kluba dobilo po 20 in eden med njimi celo 75 starih milijonov dinarjev.

Ali odgovorni v tem klubu vedo, kolikšna je nagrada Avnoja? Verjetno v Jugoslaviji nimamo strokovnjaka, ki bi v enem letu toliko zaslužil. Pri Olimpiji pa zato, ker so ostali v prvi zvezni ligi... to menda v Sloveniji potrebujemo in to za vsako ceno, ne glede na čigav račun gre.

Če sem prav razumel, je komentator povedal, da so si delili denar, ki so si ga kot posojilo najeli pri Ljubljanski banki. Dobro bi bilo vedeti, kdo je tisti pri banki, ki je dodelil tako posojilo. Ali bi tako posojilo lahko dobilo tudi podjetje? Najbrž ne. In nazadnje, kaj pa člani ZK? ... tisti, ki so za tako delitev vedeli in nanjo pristali?!

Čemu komentar? Nič novega pod soncem...

Iz letnikov 1976-77-78 je nekaj drobcev izpisal Jože Čurin

Ko smo začeli govoriti o družbeni samozaščiti

»Družbena samozaščita je dolžnost nas vseh«, je zapisano v uvodu članka avtorja M. V. v 3. številki TV-15 leta 1976. Med drugim tudi piše, da je bilo trinajstega in štirinajstega januarja v Beogradu prvo jugoslovansko posvetovanje o družbeni samozaščiti v naši socialistični družbi. O temi, ki zadolžuje občane, da varujejo sebe, svojo delovno organizacijo in vso domovino, je razpravljalo okrog dvestopetdeset udeležencev iz vseh republik in pokrajin. Avtor članka je med drugim poudaril, da so razpravljalci posebno pozornost namenili zaščiti pred napadanjem na osnovne družbene vrednote in na pravočasno odkrivanje negativnih pojavov. Izčrpen referat o virih ter oblikah ogrožanja naše družbe ter o njenih pridobitvah in vrednotah je imel podpredsednik ZIS dr. Anton Vratuša.

O številu proslav, spominskih svečanostih in podobnih prireditvah, je Milan Vogel razmišljal v svojem obširnem članku leta 1977. Med drugim ugotavlja, da so mnoge spominske prireditve, ne samo da so pogojene z velikimi družbenimi sred-

stvi, pač pa se nemalokrat tudi ponavljajo. Prav je, da na primeren način obujamo tradicije narodnoosvobodilnega boja, in jih s primernimi oblikami prenašamo na mlajše rodove. Toda, ali ne bi bilo bolj smotno več prireditev združiti v enotno? Ta oblika proslav ne bi v ničemer izgubila na pomembnosti, bile bi prav gotovo bolj pestre, izognili pa bi se marsikateremu strošku.

»Želimo biti več kot dobri delavci.« Tako je dal naslov zanimivi reportaži leta 1978 avtor Tone Urbas, ki opisuje življenje delavcev iz drugih republik v slovenskem gradbeništvu. Zakaj se delavci tako radi zaposlujejo v naši republiki, je več vzrokov, eden pa je prav gotovo boljši pogoji zaposlovanja in seveda boljši zaslužek. Tudi težav v novem okolju imajo ti delavci neprimerno več kot domači, kar je razumljivo. Pa vendar mi, Slovenci, teh ljudi vedno ravno ne razumemo, ne razumemo ali pa nočemo razumeti njihovih težav, čeprav si prizadevamo, da bi bili dobri gostitelji. Zanimiv reportažni zapis so sklenili avtorjevi sogovorniki domala iz vse Jugoslavije.

tv-15 naš TOVARIŠ 20 LET

Št. 1
6. januarja 1983
Leto XX

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Letnike 1982, 1983 in 1984 smo zaupali v pregled Bojanu Kuntariču

Sedanost je podala roko preteklosti

Na obronkih mogočnih gozdov Kočevskega Roga so se v soboto, 12. februarja, zbrali nekdanji borci, pionirji in pionirke ter ljubitelji smučarskega teka. Ze sedmič so se pomerili na roškem smučarskem teku za pokal TV-15. Roški teki pa so več kot samo športno tekmovanje. Na njih se srečajo mladina, in borci, pripadniki JLA, člani pohodnih enot ter domačini. Še bolj kot teki je pomembno srečanje v osnovni šoli Bazah 20 v Dolenjskih Toplicah. Borci in drugi udeleženci so nekaj ur presedeli skupaj. Borci so jim pripovedovali o svojih doživetjih in hudih trenutkih, ki so jih preživeli v partizanih in v prvih letih po osvoboditvi. Mladina in drugi so jih z veseljem poslušali ter jim zastavljali vprašanja. Zanimalo jih je, kako so

odšli k partizanom, kakšne dolžnosti so opravljali, kakšno orožje so imeli, v katerih enotah so bili, ali imajo kakšno odlikovanje, ali so bili ranjeni in v kateri bolnišnici so se zdravili. Kdaj pa kdaj je kdo vprašal, ali so borci zadovoljni s sodelovanjem z mladino. Borci so ponavadi malce

utihnil, nato pa rekli, da še kar. V resnici verjetno niso. Premalo se srečujejo z mladino, pričakujejo več pobud za sodelovanje s strani mladine. Počasi so se že naveličali, da morajo oni dajati pobudo.

Veliko vprašanj je bilo tudi glede kurirskih postaj in zvez, ki so prepletale na-

še ozemlje. Mladi so se čudili, kako so lahko brez večjih tehničnih sredstev opravili naloge tako hitro in zanesljivo.

Borci pa so bili presenečeni nad pozornostjo mladine in organizatorjev. Še posebej so bili zadovoljni, da so jim mladi tako zavzeto prisluhnili.

(Objavljeno 17. februarja 1983)

tv-15
naš TOVARIŠ

Skozi zadnje tri letnike: 1985, 1986 in 1987 se je prebijal Zvone Kržišnik

Bo moj jutri še svoboda?

Mali pohod skozi petindvajsetletno zgodovino našega borčevskega glasila naj sklenem z nekaj citati iz šolske naloge, ki jo je za literarni natečaj festivala Kurirček napisala Beti Potparič, tedanja učenka 8. b razreda OŠ Tone Okrogar iz Zagorja ob Savi. Svojemu delu je dala naslov: Bo moj jutri še svoboda?

Takole je pisala:

Gledam TV dnevnik. Napovedovalec nam poroča o množičnih spopadih med Iranom in Irakom. Vojna je zopet terjala svoje žrtve. Na bližnjem vzhodu so razmere zaskrbljujoče. Številni spopadi med Izraelom in Libanom. Na televiziji so posnetki, ki nam kažejo boj med državami. Otroci kričijo in iščejo matere. Umirajo vojaki, civilisti. Kri! Kri je zaznamovala na tisoče nedolžnih ljudi. Svet gleda in strmi. Veliko ljudi se sprašuje: »Zakaj je vse to potrebno? Zakaj človeške žrtve, da bi dosegli nek cilj?« Lakota v Etiopiji. Če le pomislim, da imamo mi vsi hrane na pretek, in jo celo mečemo stran, medtem ko v svetu otroci umirajo in trpijo za lakoto...

Svet je nemiren. V enem delu sveta vihra vojna, lakota, smrt, atentati in nemiri. V drugem delu pa vladata razkošje in bogastvo. A tudi tu so demonstracije delavcev in brezposelnih ljudi, ki se bojujejo za življenje, ki se je tako kruto poigralo z njimi. V teh demonstracijah

ljudje umirajo le zato, ker hočejo doseči svoje pravice, a jih nihče ne posluša...

Danes je svet kot velika šahovnica, na kateri velesile premikajo figure. Ne, za vojno ni mogoče najti opravičila, zlasti ne za tisto, ki teče z namenom podrediti si tuje narode, prilastiti si njihovo ozemlje in jim vzeti svobodo. Takšno vojno je treba obsojati in dati podporo izkoriščanim, tlačnim in trpečim; da si izbojujejo zaslužen svobodo...

Mar dve svetovni vojni nista bili dovolj? Neverjetno je, da ljudje sami drviijo v svojo pogubo in da jim tako bridke izkušnje, zapisane s krvjo niso izučile. Ali ja atomsko orožje, ki so ga vrgli na Hirošimo in Nagasaki, prineslo komu srečo ali bogastvo?

Danes je moj dan vreden človeka, toda ob vseh teh grozotah, ki odmevajo nekje daleč stran od mene, se sprašujem: Kakšen bo moj jutri? Stopam po poti miru in sreče. Želim, da bi ta pot peljala v neskončnost in za menoj vodila tisoče obupanih, ki ne vedo, kakšen bo jutrišnji dan. Bo prišel kdaj dan, ko se bodo ljudje na vsej zemeljski obli razveselili sonca po temni in grozni noči, ko bodo zasijale njihove oči polne sreče, ker ni vojne, ognja, klicev umirajočih...?!

V rubriki »TV-15 za mladino«, ki jo ureja naša dolgoletna sodelavka Živa Drole, se oglašajo sto in sto mladih iz vseh

krajev Slovenije. Pišejo o svojih veseljih in bojznih, predvsem pa o vsem tistem, kar odseva pričujoči sestavek.

Iz borčevskih vrst je slišati zadnja leta nemalo glasov, naj bi mladinski kotiček TV-15 še povečali in vsebinsko obogatili. Uredništvo je veselo teh predlogov, ki

pomenijo, da borci vidijo v prizadevanjih mladih svoje nadaljevanje. Temu odnosu navadno pravimo: ohranjanje in razvijanje tradicij NOB.

Če bo tako – in verujemo, da bo – potem je upravičeno pričakovati, da bo TV-15 Naš tovariš učakal še kakšen jubilej.

Petindvajset let in – kako dolgo še...

Razmišljanje ob sejah časopisnega sveta in predsedstva republiškega odbora

Na decembrski seji časopisnega sveta TV-15 smo člani sveta poskušali oceniti svoj delež in uspešnost uredništva v letošnjem letu in ugotoviti pogoje za obstoj in razvoj časopisa v prihodnje. Udeležba je bila kar razveseljava, razgovor razgiban in odgovoren. Slišali smo mnenja številnih bralcev, češ, da je časopis »na dobri poti«, da je njegova prisotnost v družbi potrebna in koristna, da je vsebina v marsičem vse bolj privlačna tudi za širši krog bralcev, ne samo za borce. Seveda je TV-15 Naš tovariš predvsem naš – borčevski časopis. Da izraža kritičnost borcev do negativnih družbenih pojavov in na poseben način dopolnjuje ostala informativna sredstva, posreduje stališča vodstva borčevske organizacije o vseh pomembnih družbenih vprašanjih, pa tudi mnenja vse širšega kroga pomembnejših družbenih delavcev o dogajanjih doma in v svetu. Tako so uredništvo in sodelavci za uspešno uresničevanje ob začetku leta sprejeli pobud in usmeritev prejeli upravičeno pohvalo, ki je spodbuda za še nadaljnji trud pri izpolnjevanju aktualne vsebine in privlačne oblike časopisa.

Ugotovili pa smo tudi, da ob tem, ko vsebinski interes za časopis raste, padajo materialne možnosti za njegovo nemoteno izhajanje. Izrečenih je bilo nekaj besed o tem, če bi bilo treba okrniti njegov obseg in o tem, da se to ne sme zgoditi. Vzniklo je vprašanje, ali bi bila storjena velika škoda, če bi se odločili za štirinajstdnevnik. Naj bi bili v takem primeru borci prvi, ki bi se v tej kritični družbeni situaciji morali sprijazniti s takšnimi neprijaznimi dejstvi?

Kako je pravzaprav s temi materialnimi možnostmi? V letu 1987 smo z naročnino in družbenimi subvencijami pokrivali vsebolj naraščajoče stroške. Znano je, da naročnine za TV-15 med letom nismo povečali, sorazmerno povečala pa so se družbene subvencije. Borci, ki so zelo točni in disciplinirani plačniki, so letos pokrili približno polovico stroškov. Predvidevanja za leto 1988 pa so zaradi znanih omejitev kratko malo nejasna. Vemo le to, da bo v prihodnje tudi postavljena naročnina predstavljala vse manjši delež v skupnih stroških. Ali lahko upamo na enotno večji delež družbenih subvencij? Te bi seveda pomenile posebno družbeno priznanje borcem in njihovi organizaciji. S seje Predsedstva republiškega odbora imamo zagotovilo, da se bo Predsedstvo še naprej trudilo za pravočasen in usklajen dotok sredstev. Slišali pa smo tudi predloge za iskanje »novih« virov. A kakšni naj bi bili ti »novi viri«, tega ni vedel povedati nihče.

Neprijetno nas zbada dejstvo, da je osip naročnikov precej visok in stalen. Med letom se seveda prijavijo tudi več sto novih. Pa dec je povsem naraven pojav, saj smo generacija, ki odhaja. Prav zato se ob svojem glasilu ne moremo ogniti vprašanju, kako dolgo še? Ali pa postavimo drugo vprašanje, kaj storiti, da bi tudi TV-15 sprejele generacije, ki gredo za nami, ga »posvojile« in izoblikovale po svoji meri. Bi bilo uresničljivo še sedaj načrtno širiti krog bralcev in mlajših sodelavcev in skupno z njimi iskati vsebino in obliko, ki bi še bolj ustrezala potrebam in kori-

stim sedanjega in prihodnjega časa.

Tako smo se na seji sveta med drugim »srečali« tudi s pobudo sekretariata Predsedstva RO oziroma sveta za revolucionarne tradicije pri republiškem odboru. Pobuda opozarja na podružbljanje revolucionarnih izročil v okviru SZDL, ki združuje in usklajuje skrb številnih dejavnikov za njihovo oživljanje in sprovajanje v vse pore družbenega življenja in skrb za zavzeto iskanje in širjenje sodobnejših, ustrežnejših vsebin, oblik in metod vnašanja in vraščanja zgodovinskih izročil v naš družbeni sistem. TV-15 naj bi postopoma zaob-

jel celoten proces takšnega podružbljanja in uglaševal vse pomembnejše subjekte, ki so odgovorni, da bo ta del družbene problematike ostal v družbi stalno živ.

Podružbljanje narodnoosvobodilnih in revolucionarnih izročil, izkušnje in vrednost se še sedaj, nekatere hitreje, nekatere počasneje uresničujejo v vzgojno-izobraževalnih in kulturnih organizacijah, v vrsti družbenih organizacij, ki se posvečajo mentorstvu mladim, v zgodovinopisju in spomeniški dejavnosti, v specializiranih organizacijah mladih, kot so taborniki, planinci, pohodne enote, interesni krožki, skupine mladih tehnikov

in raziskovalcev in še in še. Najgloblji smisel revolucionarnih in občečloveških vrednot pa je in bo ostal uzakonjen v naši ustavi.

V konkretnem delovanju vseh naštetih in še mnogih organizmov je junaštvo, da bo tako široko razpredena dejavnost tudi v prihodnosti živel. TV-15 bi lahko postal njen glasnik. V TV-15 bi se srečevali z idejami, izkušnjami in tudi dilemami številni novi sodelavci, ki bi zmogli zadovoljevati tudi vse širši krog bralcev in novih naročnikov. Še posebej spadajo v ta krog tudi mlajši člani organizacije rezervnih vojaških starešin, ki je že sedaj soustanoviteljica našega glasila. Mlajši, že po vojni rojeni vojaški starešine bi si razen v Naši obrambi tudi na straneh TV-15 iskali ustrezno mesto, pobude in izkušnje za svoje družbeno delo-

vanje.

Seveda pa bodo odgovori in sporazumi o novih usmeritvah na republiški ravni zelo neučinkoviti, papirnati, če bodo sklenjeni samo »na vrhu«, če se ne bodo zavzele, akcijsko pridružile občinske in krajevne skupnosti, ki bi morale narediti najodločnejši korak med ljudmi.

Ob takšnih pobudah in usmeritvah bi se TV-15 razvijal v glasilo, ki bi ustrezalo najširšemu podružbljanju revolucionarnih izročil in upravičeno obstajalo še naprej v splošno in vsestransko družbeno korist.

Je to uresničljivo? V teh, ali prav v teh časih? Slišati je bilo pripombo, da so take pobude drzne. Toda, naše bojne izkušnje nas spominjajo, da so mnogi drzni podvigi pripeljali do učinkovitih in tudi zanesljivih rezultatov. **Mira Svetina**

Ob jubileju

TV-15 slavi petindvajsetletnico. Predsedstvo Republiškega odbora ZZB je na seji 17. decembra 1987 počastilo jubilej izhajanja svojega časopisa in izreklo iskrene čestitke celotnemu požrtvovalnemu kolektivu: članom uredništva, uprave časopisa, časopisnega sveta. Pri obravnavi vsebine svojega glasila je predsedstvo zlasti pohvalilo prizadevanja uredništva, da tudi v teh težkih gmočnih in zapletenih družbenih razmerah oblikuje in vzdržuje dostojno raven časopisa. Zato je sklenilo, da še posebej ob jubileju izrazi zahvalo tistim, ki redno delajo s časopisom, dopisnikom, pa tudi vsem nekdanjim sodelavcem, ki so skozi četrto stoletje tako ali drugače prispevali k razvoju, rasti in ugledu tega glasnika slovenskega partizanstva.

Posebna pohvala gre časopisu za ustvarjalno vlogo, ki jo opravlja na politično-informativnem področju o borčevski organizaciji in o vsej družbi. Prav tako pa je priznanja vredno kritično komentiranje naše družbene stvarnosti, ki je odraz poštenih in dobronamernih borčevskih ocen in pogledov na dogajanje in stanje v na-

šem družbenem prostoru.

Borci in aktivisti narodnoosvobodilnega boja, ki v svojih življenjskih jubilejih daleč presegamo 25-letnico svojega časopisa, smo posebej hvaležni za redno izhajanje in njegovo pristrčno vasovanje po partizanskih domovih, za obujanje spominov in razkrivanje stvarnih, sodobnih družbenih procesov. Marsikomu, ki živi v odročnih krajih, obtežen s tegobami, ki jih prinašajo leta, pomaga TV-15 premagati osamljenost in občutek nemoči. Podobno kot nekdanje kurirske zveze prek TV postaj nas – celoten slovenski partizanski kolektiv – naš časopis danes povezuje v veliko družino. Obenem nas nenehoma opozarja na dolg zvestobe, ki ga imamo do žrtv svojih padlih tovarišic in tovarišev. Borci se sicer zavedamo sivih las, hkrati pa tudi svoje odgovornosti do naše sedanjosti in prihodnosti. In to odgovornost med drugim čutimo zapisano tudi v našem TV-15.

Ob jubileju želimo članom uredništva, upravi časopisa in časopisnemu svetu uspešno delo tudi vnaprej, da bodo časopis nenehoma plemenitili z novo kakovostjo, predvsem pa, da bodo z njegovo vsebino vzbujali zanimanje ne le med borci, temveč v naši družbi nasploh, zlasti med mladino!

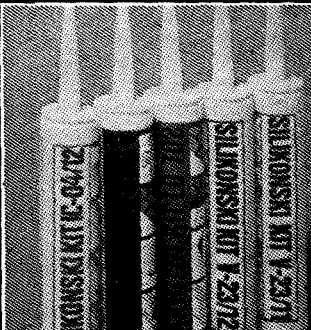
Bogo Gorjan

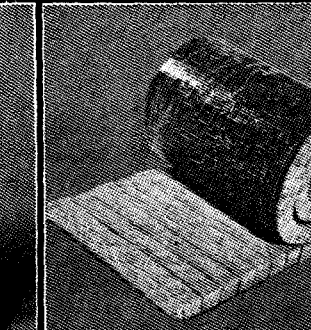
A black and white line drawing. A giant hand, with fingers slightly curled, holds a vertical signpost. At the base of the signpost, a small man wearing a hat and shorts stands, looking up at the hand. The drawing is signed 'hurl' in the bottom left corner.

Kaj je šport? Ti kot staremu prekalje-
nemu športniku ukvarjanje s športom
pomaga tudi zoper jazo in slabo voljo?

V sedanji krizi, ki zajema vsa področja našega početja, pravijo nekateri, da ne moremo kreniti navzgor, dokler ne bomo zares zatutili dna pod nogami. Kako vidi izhod iz krize tvoje risarsko oko?

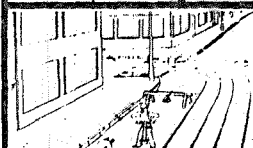
**IZHOD
ISTI POTI
NAZAJ!**

Termika

TERMIKA	NAGLAS, POUDAREK	▽	▽	▽	DIJAK NA REALKI	NOVI SAD	TOVARNA AVTOMOBILOV IZ PRIBOJA	OSNOVA ARISTOTELOVE FILOZOFIJE	DESNI PRITOK KOLUBARE	SKLADATELJ ŽGUR
	ČLAN SLOV. OKTETA (IGOR) EVR. DRŽAVA (ORIG.)									
POSIPANJE										
OLJKIN PLOD						ŽIVAL, KI LETA POSRED-NICA				
LANTAN			PISATELJ HANSSON ZADNJI DEL ŽRUPA				JAZ (LAT.) DOBA, VEK			
NEM. LIT. KRITIK IN LINGVIST (AUGUST)									LAHEK MO-TOCIKEL, KOTAC	REKA V SEVERNI ITALIJI (ADIGE)
STARO-PERZUSKI KRALJ			JUPITROVA SESTRA POLITIK SHUKRIJA							
KRAJ PRI KANALU					VNETJE NOSNE SLUŽNICE PLOD					
AVTOR VINKO KORENT	NIZOZEM. SLIKAR (WILLEM VAN)						PRITOK BALHAŠKEGA JEZERA			
		▷					ŽIVAL Z BODICAMI			
			GORA NA KRETI				DOLGO-REPA PAPIGA			

Gusti Grof, ABC Pomurka

»Ni ga greha, ki ga ne bi bilo treba plačati!«

»Prepričan sem, da bo Slovenija, glede na svoje posebnosti v kmetijstvu, morala voditi svojo politiko, kajti če tega ne bo storila, bo zdrknila na jugoslovansko povprečje.«

Sprejetje protiinflacijskega programa, ki je povzročil v posameznih okoljih val negotovanja, je sprožilo verižno reakcijo, v kateri se je znašlo tudi slovensko kmetijstvo. Le to se že dalj časa, skupaj z jugoslovanskim, otepa s številnimi težavami, bolj ali manj podedovanimi iz preteklosti. Slovenska politika je zadnje čase nekajkrat spregovorila o kmetijstvu, zavedajoč se, da je bilo tej panogi v preteklosti povzročeno mnogo krivic. Vsekakor gre za obilico dobre volje, tako je bilo slišati tudi na nedavnem posvetu slovenskih komunistov, da končno vendarle odločno ponehamo s staro prakso, ki je kmetijstvu rezala mačehovski kos kruha.

Vse to besedovanje zadnjega časa je bilo zadosten povod za pogovor s predsednikom KPO ABC Pomurka, dipl. ekonomistom Gustijem Grofom, večno zasedenim človekom, ki si svoj prosti čas išče takorekoč z lučjo pri belem dnevu.

Gusti Grof je prepričan, s polno mero optimizma, da to besedovanje ni le plaz, ki se pri nas vsake toliko časa sproži in potem obmiruje, ne da bi karkoli premaknil. Celo nasprotno, meni, da je to resna namera družbe, da se nekaj vendarle spremeni. Naš sobesednik je sodeloval domala pri vseh razpravah o kmetijstvu, tudi pri zveznih...

»Moram povedati, da so slovenska izhodišča za razvoj kmetijstva na zelo realnih tleh, precej bolj kot jugoslovanska, kjer me zlasti moti medlo, »bojazljivo«, bi dejal, opredeljevanje do zasebnega kmetijstva, kjer pravzaprav nihče ne upošteva, da imamo takorekoč okoli 80 odstotkov zemlje v zasebni lasti,« je ocenil številne razprave v naši domovini Gusti Grof in dodal, da bi se enkrat za vselej morali znebiti naših »naglavnih« grehov, ki se, kot megla v jeseni, vlečejo za kmetijstvom. Odnos do zasebnega kmetijstva bi zares morali spremeniti, seveda pa tudi odpraviti povsem neustrezno ločevanje poljedelstva od živinoreje, delitev torej, ki je v svetu ne poznajo. To je skupna ekonomska celota. S cenovno politiko, neurejenimi paritetami med poljedelskimi in živinorejskimi proizvodi na eni, na drugi strani pa s preveč vulgarno razumljivim tozdiranjem, smo uspeli to naše kmetijstvo povsem razbiti in ga narediti neukinkovitega. Ti grehi imajo velike posledice: brez urejene živinoreje ni dobrega poljedelstva. V slovenskem prostoru, pripominja Grof, smo nekoliko na boljšem, četudi Slovenija v Jugoslaviji v kmetijski proizvodnji ne pomeni veliko.

Kakorkoli, nove opredelitve slovenske politike do zasebnega kmetijstva vendarle dajejo slovenskemu kmetu določeno jamstvo, ki pa je seveda odvisno od celotne jugoslovanske kmetijske politike.

»Prepričan sem, da bo Slovenija glede na specifično v kmetijstvu morala voditi svojo politiko, kajti če tega ne bo storila, bo zdrknila na jugoslovansko povprečje.«

Skromna vlaganja

Gusti Grof govori o kmetijstvu zelo čustveno, mimogrede pove, da je kmečki sin in da ostaline ni moč zanemariti. Res je, da naju motijo – številni telefonski klici, vendar se ne da znesti.

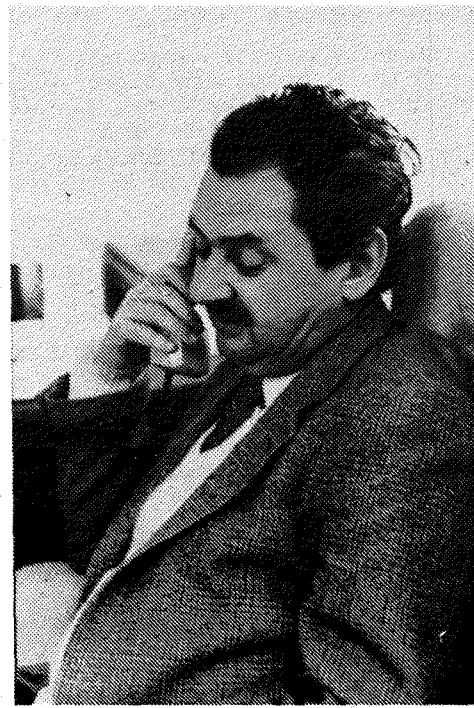
Nedolgo tega je izjavil, da je nemogoče pristajati na siromašenje kmetijstva, na prelivanje kapitala iz kmetijstva v gospodarsko sfero, kar se je zlasti v preteklosti rado dogajalo.

»Resnica je,« zelo temperamentno odgovarja Gusti Grof, »da se je do nedavna socializem razvijal na račun prelivanja akumulacije iz kmetijstva. Nekdo je ta davek seveda moral plačati, kar je sicer v prvi fazi našega razvoja bilo opravičljivo, danes pa ne. Drugod po svetu industrija tisto, kar je dobila od kmetijstva, njemu tudi vrača, mi pa se ne zavedamo, da je nadaljnje siromašenje kmetijstva izredno nevarno. To prelivanje sredstev ima zelo veliko oblik: vhodni materiali so predragi, odnosno neprimerljivi s cenami kmetijskih proizvodov, semkaj pa bi lahko prišli še marsikaj. Če že govorimo o prelivanju sredstev, naj bo to zgolj na podlagi dela. Delo mora biti merilo vsega v Jugoslaviji, to sem že nešteto povedal, vsakršna drugačna prepričevanja odločno odklanjam.«

Gustiju Grofu citiram njegovo izjavo, v kateri je zelo na glas povedal, da je pomursko kmetijstvo nad slovenskim in to nad jugoslovanskim?!

Od leta 1983, ko smo v Sloveniji, pa tudi v Pomurju, dosegli nekakšen vrh v kmetijski proizvodnji, se stvari nenehno slabšajo,

pove zelo nezadovoljno. Vzrokov za to je seveda več, od pogojev gospodarjenja, nestimulativnih cen, kreditiranja tekoče proizvodnje in investicij.

»Dovolj zgovoren je podatek, da je bilo v letu 1983 13 odstotkov vseh investicij v Ljubljanski banki kmetijskih, lani pa je ta odstotek padel na vsega 3 odstotke v glavnem za melioracije (nepovratna sredstva), skoraj nič pa za živinorejo, oziroma v za to potrebne objekte, kar je pravzaprav osnova slovenskega kmetijstva.«

To je za sobesednika – in ne le zanj – zelo alarmanten podatek, saj se številni kmetov naglo zmanjšuje četudi so s koncentracijo proizvodnje te nevšečnosti v preteklosti vendarle uspeli omiliti. Danes to ni več mogoče.

Do nedavnega je bilo mogoče zato, ker je bila tako v Pomurju kot v Sloveniji nasploh ustrezna kmetijska politika, zlasti do zasebnega kmetijstva (poseben način vzpodbujevanja proizvodnje). Padec kmetijske proizvodnje je bil prav zaradi tega v Sloveniji manj očiten, ne glede na politiko, ki jo je vodila Jugoslavija. Tudi zaradi organiziranosti, ki je bila, četudi ne odlična, vendarle pred Jugoslovansko.

»Zelo dobro namreč poznam nam sorodno delovno organizacijo po Jugoslaviji, pri čemer bi še posebej rad opozoril na njihovo vpetost v nesrečno ideološke dileme zaradi zasebnega kmetijstva. Pred kakšnimi dvema leti sem bil na nekem sestanku v Novem Sadu. O kmetijskih težavah je govoril kmet-zasebnik. Dva direktorja kmetijskih kombinatov sta zapustila sedeže, rekoč: Ko će slušati ovog seljaka...!« To je zame simptomatično, za vso kmetijsko politiko...«

Gusti Grof je kmetsko vedno poslušal, četudi ni rečeno, da je ta vselej imel prav; v bistvu pa prav gotovo. Zato še danes meni: če bomo imeli dobrega zasebnega kmetskega, če tudi bogatega, bo tudi kmetijstvo bogato, z njim vred pa družba...

Pomudiva se ob primeru. »Če pri nas kmet nekaj proda in po osmih dneh denarja ne dvigne, mu ga vpišemo na hranilno knjižico, kjer mu tečejo obresti. Poznam pa primere z juga, ko kmetu pol leta niso ničesar plačali. Takšen odnos je zame nemogoč, ponižujoč. Kmet bo zagotovo izgubil ne le zaupanje v svojo organizacijo, pač pa tudi v družbo nasploh...«

Posel zahteva celega človeka

Ko premišljujemo o prestrukturiranju gospodarstva, bi se morali zamisliti v naša vlaganja v industrijske gigante, ki dajejo zelo malo ali pa nič, medtem ko kmetijstvo daje rezultate že s skromnimi vlaganji. Ni namreč zanemarljivo, da izgube v kmetijstvu nikoli niso pomenile takšnega bremena kot v industrijskih velikanih – kmetijci so svoje izgube skoraj vselej pokrivali sami, tudi v tovarni sladkorja v Ormožu, ki letos menda sploh ne bo imela izgub.

Zadnjič je Gusti Grof v gospodarski zbornici dejal, da bi v Sloveniji, pa tudi v Jugoslaviji, morali znova prevrednotiti položaj slovenskega kmetijstva glede na možnosti

prestrukturiranja gospodarstva, ki še vedno – ponekod – povzroča velike glavobole.

Ni še tako dolgo, ko smo prisegali na polproletarca, ki si svojo socialno varnost zagotavlja v delovni organizaciji, največkrat pičel zaslužek pa si skuša »oplemeniti« z delom na kmetiji. So mar tukaj rezerve, če upoštevamo, da imamo vse bolj opraviti z odvečno delovno silo?

Grof v to ni prepričan, četudi dopušča različne možnosti, ki so seveda še kako dobrodošle. Predvsem meni, da brez koncentracije zemlje, brez večjih produkcijskih enot nima smisla, da bi sanjarili o racionalni proizvodnji, kar pomeni hkrati manj zaposlenih, več mehanizacije, čiste kmetije...

»V določenem trenutku našega razvoja je bil polproletarec seveda nuja, vendar pa – posel zahteva celega človeka! Tako je povsod po svetu. Rezerve seveda so. Najprej: spoštovati kmetijske zakone. Zemlje naj ne ima človek, ki je ne obdeluje. Družba mora biti zainteresirana, da je zemlja obdelana. Možnost za dodatno zaposlovanje je v specializaciji, v zelenjadarskih programih, v sadjarstvu in še kje.«

Govoriva o nesmiselnosti uvoza posameznih kmetijskih proizvodov. Sogovornik poudarja, da brez uvoza pač ne gre, da pa mora imeti država strategijo na uvoznizvoznem področju, tudi zaradi vpliva na učinkovitostjo domačo proizvodnjo.

»Takšne strategije ni,« odločno zatrdi.

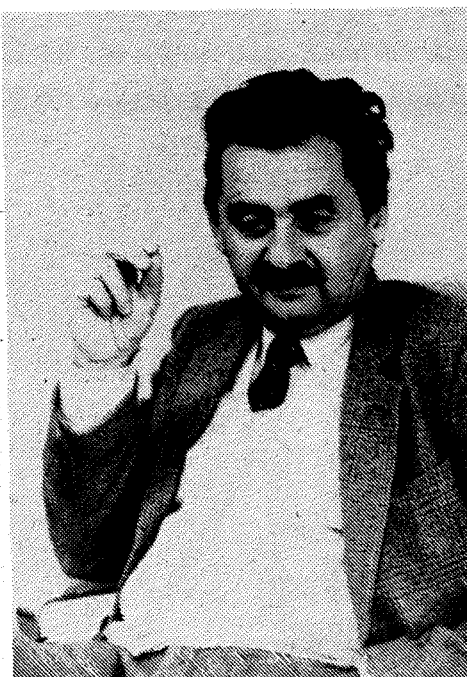
Prihaja do nerazumljivosti. Pšenice, denimo, nam ne bi bilo treba uvažati, tudi ne koruze, to so zadeve dogovorjene politike. Mleko?

»Uvoz mleka je zame največja sramota. Tega ne počno skorajda nikjer, tudi ne na vzhodu. Greh brez primere. Mleko je vendarle osnova vsega. To je hkrati dokaz, da v naši kmetijski politiki nekaj močno šepa. Da nimajo mleka v tej državi otroci, upokojenci... to je zame nekaj nepojmljivega.«

Razbiti sponse ideologije

Zemljiški maksimum, navržem.

Prva povojna leta je to še bilo razumljivo, že kar nekam naveličano odgovarja Gusti Grof, danes pa je to živi anahronizem. V vseh sferah gospodarjenja zahtevamo racionalnost, v kmetijstvu pa skušamo na vse

kriplje dokazovati, da je možno ekonomsko konkurirati s proizvodnjo na manj kot 10 ha zemlje, medtem ko je v svetu že zdavnaj zakoličeno dejstvo, da je ta racionalnost možna na najmanj 30 ha.

Tega Grof seveda ne razume, tudi ne tega, da bi morali spraviti vprašanje zemljiškega maksimuma v ustavo...

»Zemljiški maksimum tam nima kaj iskati,« kategorično odgovori.

Morali bi narediti celo tako, da bi zemljo družbenih kmetijskih organizacij, ki delajo slabo, razdelili zasebnikom.

»S temi fetiši bi resnično morali prenehati...!«

Do nedavnega so kmetje vlagali predvsem v proizvodne zmogljivosti, zelo malo pa v splošni in osebni standard?

Glede na to, da so kmetijska območja v Sloveniji po pravilu na manj razvitih predelih, imajo večinoma tudi zelo neurejeno infrastrukturo, brez katere si sodobnega kmetijstva ne moremo predstavljati, razlaga Grof. Te zadeve kmetje rešujejo s samopriskevki, ki skorajda vedno – za razliko od velikih mest – uspejo!? Kmet pač nikoli ničesar ne pričakuje zastoj. Kar se tiče osebnega standarda: še za kaj drugega ni denarja!

»Dotaknil bi se hribovskih kmetij. Te stvari so v tujini urejene. Hriboviti predeli se nam praznijo. To je velika napaka. Ne gre za velike denarje. Družba bi morala biti bolj zainteresirana za to. Ljudje bi morali ostati. Iz več razlogov. Turizem, kulturna krajina, splošni ljudski odpor, meje itd.«

Ljubezen do zemlje ni že vnaprej dodeljena, treba jo je vcepiti, to pa je stvar učno-vzgojnega procesa.

Odgovor ni nepričakovan. Po vojni smo naredili tri velike napake: rekli smo, da bo treba v socializmu manj delati, da je Jugoslavija zelo bogata država, kmečko delo pa smo razglasili za manjvredno.

»Zdaj je treba te stvari popraviti. Že v vrtcu. V stari Jugoslaviji so ob šolah imeli sadjarske vrte, majhne njive... To bi morali znova uvesti. Izobraževalni sistem bi se moral zavedati, da je treba mlademu človeku privzgojiti ljubezen do zemlje in dela. Precej svežega vetra so zanesli v naše loge aktivni mladih zadržnikov, a kaže, da vsi vendarle nimajo razumevanja do teh mladih zanesenjakov.«

Zaradi takšnega odnosa družbe do kmetijstva seveda tudi nimamo ustreznih kadrov.«

Tako daleč nas je pripeljala politika...

Izčrpa najpomembnejša vprašanja. Kako gleda Gusti Grof na sovlaganja? Slovenija bo tudi v prihodnje potrebovala pšenico, koruzo in še kaj?!

ABC Pomurka vlaga trenutno, že prej pa so združevali sredstva vsaj v dveh, treh primerih, na Kosovem, kjer gradijo hleve. Tamkajšnja uradna politika menda ni posebej naklonjena neposrednemu vlaganju, združevanju sredstev, njihove delovne organizacije pa, saj pravijo, da le tako ta denar najde pravo mesto, pride v gospodarstvo in ne »izgine« kam drugam. Tako so Grofu rekli na Kosovem.

Spomnim se na »spotakljiv« primer: Pomurka uvaža živino?!

»Seveda, ta uvoz ni najboljši za nas. Imamo kooperacijo z Zahodno Nemčijo, uvažamo živino, jo predelamo v konzerve, ki jih potem izvažamo. V bistvu gre za tako imenovani »lon posel«, s čimer se seveda ni hvaliti. Prej bi dejal, da je to sramota, nerodna stvar, vendar nas je jugoslovanska ekonomska politika pripeljala tako daleč, da moramo uvažati, četudi bi lahko predelovali našo, domačo surovino. Na ta način tudi rešujemo del ekonomike naših predelovalnih obratov, ki sicer ne bi bili dovolj izkoriščeni.«

Ob tem bi kazalo reči še kakšno besedo, dve o protiinflacijskem programu, ki ga ne razumem prav dobro, saj je to zame nekakšen skupek želja in zamisli, za katere bi potrebovali najmanj deset let, da bi jih uresničili. Kar pa se kmetijstva tiče, smo z njim izgubili še nekaj kart iz rok, torej: sprejet je, moramo ga izvajati, mislim pa, da je sestavljen neživiljenjsko, zgolj kabinetsko...«

Pogovor zapisal:
Milenko Strašek

ŽELEZARNA RAVNE

n. sol. o.

SLOVENSKE ŽELEZARNE

RAVNE NA KOROŠKEM

KOROŠKA CESTA 14
TELEFON: (062) 861-131, 862-131
TELEX: 33114 YU ZELRV
TELEFAX: (062) 862-013

NAŠI PROIZVODI:

- VROČE VALJANI PROFILI
- ODKOVKI
- JEKLENI ULITKI
- HLADNO PREOBLIKOVANO PALIČASTO JEKLO
- GREJNA ŽICA
- STROJI ZA MEHANSKO PREOBLIKOVANJE
- SESTAVNI DELI STROJEV IN NAPRAV
- LISTNATE VZMETI
- VALJI IN TRNI PILGER
- VALJI ZA HLADNO VALJANJE
- STROJI IN ORODJA NA PNEVMATIČNI IN HIDRAVLIČNI POGON

- INDUSTRIJSKI NOŽI
- ORODJA IZ BRZOREZNIH IN DRUGIH JEKEL
- KOLESNE DVOJICE
- NERJAVNE ARMATURE
- ORODNE PLOŠČE ZA PLASTIKO IN TLAČNO LITJE
- JEKLENE KONSTRUKCIJE IN ZVARJENCI
- REZALNA SKLADIŠČA
- STATIK NOSILCI
- PILE IN RAŠPE

Droga, Portorož

Spet nove preobleke

Droga bo spet stara Droga, vendar nikoli več takšna, kot je bila

Portoroška Droga je bila včasih uspešno podjetje. Ulov in pridelava rib sta imela sicer vedno takšne ali drugačne težave, vendar so bili ostali tozdi toliko akumulativni, da je celotna Droga finančno dobro poslovala, trg je iskal njene izdelke. Med podobnimi organizacijami je bila zelo konkurenčna. V piranski občini se je celo govorilo o pobudi, da bi Drogo zaradi njene pomoči pri razvoju odročnih oziroma zaostalih krajev in drugih dosežkov predlagali za odlikovanje predsedstva SFRJ. Danes je ostalo za to le malo razlogov, saj je Droga le še senca nekdanje perspektivnega podjetja.

Reorganizacija po reorganizaciji

V Drogi so se letos dokončno zavedli, da je poslovanje tako velike in heterogene organizacije ob vse bolj zaostrenih pogojih gospodarjenja zelo težko oziroma nemogoče. Zato so se po štirih letih ponovno odločili za reorganizacijo, ki naj bi po-

menila vrnitev stare Droge. Predlog so pojasnjevali predvsem z veliko heterogenostjo dejavnosti v delovni organizaciji, zaradi posebne problematike kmetijstva, ribištva, mesnopredelovalne in agroživilske industrije, ki zahtevajo ločeno upravljanje in organizacijo poslovanja. Tudi analiza Zavoda za produktivnost dela je med problemi Droge na prvo mesto postavila upravljanje in vodenje, organizacijo poslovanja, red in disciplino. Vzroke za to je Zavod videl v heterogenosti, lokalni raztresenosti, različnih razvojnih možnostih in v premajhni medsebojni dohodkovni povezanosti. Podobni razlogi so vodili tudi v združitev nešteti dejavnosti pred štirimi leti, vendar o tem pozneje.

O reorganizaciji Droge so v obalno-kraški regiji veliko razpravljali na vseh ravneh. S predlogom so soglašali in bili proti, spraševali so se po vzrokih za neuspeh organizacije. Kakorkoli že, delavci in kooperantje TOK Agrarie Koper, Vina Kras Sežana in MPI Kras Sežana so se na referendumu z veliko večino glasov jeseni že odločili za odcepitev in januarja bodo tozdi postali samostojne delovne organizacije. Tozdi Vina Koper, ki naj bi se prav tako odcepil (kar so si ostali Drogini tozdi še posebej želeli), pa je odločitev o referendumu dvakrat preložil in se na koncu odločil, da ga letos sploh ne izvede.

V Vinih se težave kopičijo že nekaj časa, letos pa so izbruhnile na plan z vso močjo. V kleti imajo skoraj dvojno zalogo vina, izgube ob devetmesečju so se povzpele skoraj na milijardo in pol dinarjev, nelikvidnost in visoka zadolženost pa povzročata tudi hude težave pri izplačevanju osebnih dohodkov. V takšnih okoliščinah delavci seveda nočejo ostati na cesti, zato so zavrnili Drogine argumente in se odločili za

predlog koprškega izvršnega sveta. Ta je menil, da brez pravega sanacijskega programa in nakazanih rešitev ne more biti odločanja o odcepitvi. Koprski izvršni svet pa je zdaj občinski skupščini že tudi predlagal uvedbo ukrepa družbenega varstva, saj narekuje položaj hitro posredovanje: zaloge vina se kopičijo, Drogini tozdi Blagovni promet pa ni doslej nič storil za prodajo vina. To bo potemtakem že drugi ukrep družbenega varstva za Drogini tozdi v Kopru, saj je spomladi začel veljati tak ukrep za TOK Agrario, ki se zdaj že postavlja na trdnije noge.

Odstop zaradi nezaupanja in vladnih ukrepov

Nakopičene težave, na katere je opozoril tudi devetmesečni obračun, ko je imelo dvanajst Droginih tozdov le nekaj več kot dvesto milijonov dinarjev akumulacije in nekaj milijard izgub, so pripeljale tudi do odstopa kolektivnega poslovnega organa.

Nekatere politične sredine so ob tem menile, da bi moralo biti vodstvo odstavljeno. Razprava na delavskem svetu, ki je odstop sprejel še le na drugi izredni seji, je pokazala, koliko nestrpnosti, nerazumevanja in nezaupanja vlada med posameznimi tozdi, do skupnih služb pa tudi do nekaterih odgovornih delavcev. Razprava je tudi pokazala, koliko jeze se nabira proti subjektom zunaj delovne organizacije, ki so »pomagali« da je Droga danes v tako kritičnem položaju.

V jedilnici tozda Argo v Izoli je bilo slišati, da je država preprečila uresničevanje nekaterih že sklenjenih pogodb s tujino, za integracijo v sodz in preraščanje v tako veliko Drogo pa je bila kriva politika; koprski izvršni svet se zdaj celo neposredno vmešava v notranjo organizi-

ranost Droge, onemogočena je bila povezava tozda Vina Koper z vinarsko dejavnostjo Sloveniji, banka Drogi ne stoji ob strani, drugim pa... zadnji močan udarec njihovemu poslovanju pa pomeni ta protiinflacijski program in intervencijski ukrepi zvezne vlade.

Miran Petrinja, predsednik zdaj že bivšega KPO, je razložil vzroke odstopa: »Droga je po fizičnih kazalcih še vedno dobra in uspešna na trgu, ima pa tudi slabosti. Njeno vodstvo je že kmalu po združitvi leta 1984 začutilo, da je tako heterogeno delovno organizacijo težko voditi. Zato bi morali že takrat začeti premišljati o razdružitvi, saj organizacija petnajstih (pozneje dvanajstih) tozdov ni bila dobro zasnovana. Kljub nekaterim uspehom v tem času, tudi akumulacija v pozitivnih tozdih

ni zadoščala za pokrivanje izgub pri kroničnih izgubah (kmetijstvo, ribištvo).

V letošnjem letu začeta reorganizacija je tekla prepočasi in s precejšnjim vmešavanjem občinskih političnih struktur v delo vodstva sodi. KPO je tako že nekaj časa čutil, da izgublja zaupanje in potrebno avtoriteto za svoje delo, meni pa, da bodo z nadaljnjo reorganizacijo

ponovno nastopile prave funkcije povezave. Le te bodo lahko stekle samo ob zaupanju v vodstvo, zato ga morajo prevzeti drugi ljudje. Piko na i pri odločanju za odstop so seveda postavili ukrepi zvezne vlade, ki onemogočajo vpliv na poslovanje delovne organizacije ter jo pehajo v vse težji položaj. Delavski svet je imenoval

nad vodo, kar bo v današnjih pogojih zelo težko. V primeru, da ukrepi zvezne vlade ne bi udarjali tako brezglavo in bi prišlo do hitrih sprememb na področju ribištva, ima Droga prihodnost in tržišče, razen pri vinu.

Novo vodstvo bi moralo do začetka leta poskrbeti za dokončno reorganizacijo Droge, pripraviti svoj program dela in razvoja Droge, rešiti vprašanje Vina Koper, ugotoviti pa bi tudi moralo, kam pravzaprav Droga sodi. V dveh sozidih namreč ne more več delovati, zato se bo morala odločiti bodisi za HP bodisi za TIMAV. Pri slednjem bo treba načeti tudi vprašanje odgovornosti, ker je precej vplival na organiziranost in delo Droge.

Boter TIMAV?

Zdaj je čas, da pogledamo v preteklost. V zadnjih mesecih so postala spet recej živa

cialno varnost delavcev s poslovnimi povezavami in združevanjem delovnih organizacij v večje poslovne sisteme – na dohodkovnih osnovah. Vendar morajo sloneti delovne organizacije na večjem obsegu specializiranih dejavnosti in na racionalni organiziranosti. V Primorskih novicah pa je v poročilu zapisano, da so se gostje iz republike (Vinko Hafner, Janez Zemljarič, Silva Jereb in drugi) seznanili s pripravami na združitev agroživilstva v obalno-kraški regiji. Janez Zemljarič je ta-

krat dejal, da tečejo priprave že dve leti in pol, medtem ko so na obali še vedno razpravljali o upravičenosti združevanja in o tem, ali je to pametno ali ne. Dejal je, da so težave pri oskrbi tudi posledica takega ravnanja; predstavniki republiške skupščine in izvršnega sveta so prizadevanjem za združitev izrekli odločno podporo. Zemljarič je govoril o Timavu, ki naj bi postal dvojček sozda Plava laguna v Istri, ki je s heterogeno (ne pa s spe-

ljena boljša prodaja, lažje naj bi se obračal denar in uresničevale naložbe, bolj intenziven naj bi postal izvoz, prodaja, trženje... Temeljni mo-

to pri omenjenem združevanju je bil »od motike do kroznika«, kar naj bi se odražalo v kmetijstvu, agroživilstvu, gostinstvu in trgovini v celi regiji. Cilji so bili lepi in vzpodbudni, žal pa so bili, kakor so nakazovala že takrat nekatera omahovanja, vsiljeni in oblikovani brez pravih interesov in pripravljenosti posameznih subjektov za njihovo uresničevanje.

Da je vse to res, se je pokazalo kmalu. Najprej so nastopile obrobne težave v zvezi z imenom Droga-Agraria ali samo Droga, z vprašanjem o sedežu delovne organizacije, o skupnih službah in stolčkih. V Drogi in Timavu so se mnenja vselej precej razhajala, kar se je še posebno jasno pokazalo ob večnem izgubanju – dekanski mlekarji. Droga jo je želela prepustiti Ljubljanskim mlekarjam, sozda pa ni bil za to. Mlekarna se je končno vendarle odcepila, januarja 1985 pa se je izločil tudi tozda Agroservis in postal samostojna DO, saj mu je bil v prejšnji spregi onemogo-

čen razvoj. TOK Agraria in izolska Živila sta se zaradi različnih interesov združevala celo leto. MPI Kras Sežana se tudi ni pučtil dobro v novem zakonu in je govoril o izločitvi najprej tiho, potem pa vedno glasneje, tako kot tudi Vina Kras. Zdaj torej Agraria, MPI in Vino Kras, ki so se pred štirimi leti pridružili Drogi, odhajajo; Vina Koper bodo verjetno odšla v začetku prihodnjega leta...

Droga postaja torej spet takšna, kakršna je bila pred združitvijo – prehrabena organizacija – brez kmetijstva in mesnopredelovalne industrije, vendar izmučena od vseh teh reorganizacij, finančno oslabiljena ter razvojno zanemarjena. Ostaja edino dejstvo, da se je razdrob-

ljeno kmetijstvo slovenske Istre vendarle združilo in bo po novem zaživelo v samostojni delovni organizaciji.

Kdo je za vse to kriv? se sprašujejo delavci Droge, ki jim nikakor ni vseeno, kaj se dogaja z njihovo organizacijo. Kdo je kriv? premlevajo tudi v družbenopolitičnih organizacijah in drugih občinskih sredinah. Pri vsem tem se zdi, da, čeprav vsi s prstom kažejo na različne in številne krivice, večina še vedno igra s skritimi kartami. Predvsem pa le malokdo pometa pred svojim pragom, saj se trka na zavest in moralno, na spoštovanje zakonov in odkrivanje odgovornosti, vse to pa predvsem takrat, ko je beseda o problemih širših razsežnosti, kakršna je bila zadeva Agrokomerc. Za domačimi plotovi ostaja večji del po starem, pri tem pa Drogi, ki bi spet rada postala nekdanja uspešna in konkurenčna organizacija, najbrž to še nekaj časa ne bo uspelo.

Barbara Verdnik

vršilce dolžnosti novega vodstva, katerih predsednik je Ivo Kranjc. Ta je ob tej priložnosti dejal, da mu je po triindvajsetih letih, kolikor je pomagal graditi podjetje, težko gledati, kako se le-to podira. Dodal je, da ima občutek, da se vodi proti Drogi

kampanja, ki jo podpihujejo tudi sredstva javnega obveščanja, po zadevi Agrokomerc nekoliko obsedena z aferami. Obljubil je, da bo zastavil vse sile, da se plaz negativnih kazalcev ustavi

namigovanja, da je za veliko Drogo in njen neuspeh, pa tudi za novi sozid Timav kriva politična prisila. Govori se o občinskih pritiskih in vmešavanjih-regijskih ter republiških. Imena zakulisnega dogajanja pa ostajajo vsaj za javnost še naprej skrita. Morda sta v tej zvezi zanimivi izjavi, ki smo ju našli v droginem glasilu iz decembra 1982 in v Primorskih novicah 17. decembra 1982. V prvi nekdanji predsednik KPO Droge Mercel Kralj pravi: »Ekonomska stabilizacija gospodarstva bomo uresničevali lažje in hitreje, dosegli bomo večjo ekonomsko moč gospodarstva in so-

cializirano) Drogo, kot je govoril Kralj, tesno povezan.

Razlogi za združitev so bili pred slabimi petimi leti zelo jasno postavljeni, njihov nosilec pa je bil sozid Timav – takrat še s sedežem v Sežani. Pod eno streho naj bi se namreč znašli kmetijstvo in ribištvo, mesnopredelovalna in agroživilska industrija. Tako naj bi se hitreje razvijali, skupne funkcije naj bi omogočale boljše oskrbo s surovinami v agroživilstvu, kmetijstvu bi bila zagotov-

Ob vsakoletni akciji »Izbirajmo najboljšo enoto« Tokrat so se najbolj izkazali vezisti

Vsako leto, ob dnevu naših oboroženih sil, po vseh garnizijah, armadnih območjih in vsej JLA izbirajo enoto, ki je med dvema praznikoma dosegla na vseh področjih svojega delovanja najboljše rezultate. V Ljubljanskem armadnem območju je letos ta laskav naslov dobila enota, ki ji poveljuje starešina Jozo Kukavica, hkrati pa je tudi najboljše svoje zvrsti v vsej JLA. Čeprav je imel v dneh pred praznikom veliko dela in obiskovalcev, je našel nekaj minut, da je spregovoril o svoji enoti.

»Naša enota je bila v takšni obliki, kot je danes, ustanovljena septembra leta 1975 in nadaljuje tradicije vezistov osmega korpusa in četrte armade. Enota se imenuje

moralno-politične enotnosti. To omogočajo medčloveški odnosi, ki temeljijo na čvrsti vojaški disciplini in subordinaciji na eni strani, po drugi pa sta to tovarništvo in med-

»Res je, toda po obnovi starejših zgrad, ki smo jo opravili predvsem z lastnimi strokovnimi in delovnimi silami, ima vsak vod prijetno učilnico in spalnico, vsaka četa vojaški klub, prijetno in sodobno so urejene in opremljene tehnične delavnice, vojaški servis, restavracija in drugo.

Ker so nekatere naše enote tudi v drugih vojašnicah, se trudimo, da bi tudi za njih zagotovili enake pogoje bivanja in dela. Zaenkrat smo pri tem uspešni. Na vseh radiorelejnih oddajnikih smo vojakom zagotovili dokaj visoko higiensko in kulturno raven življenja. V zadnjih treh letih so ti kolektivi ob rednem delu uspeli preurediti svoje bivalne in delovne prostore. Zgradili so tudi takšne, v katerih gojijo zajce, perutnino, prašiče in drugo.

Že to kaže, da ste precej prihranili. Vaša enota še drugače prispeva k stabilizaciji?

»V zadnjih nekaj letih smo veliko prispevali k stabilizaciji in varčevanju. Tako je bil naš starešina nosilec dejavnosti armade pri polaganju koaksialnega kabla, kjer je samo naša enota vložila več kot osem tisoč delovnih ur na mesec, če seštejem, pa več kot sto tisoč delovnih ur. Če vsaka delovna ura velja samo dva tisoč dinarjev, si lahko vsak sam izračuna, koliko smo prihranili naši družbi. Sodelovali smo tudi pri gradnji Poti spominov in tovarništva, kjer smo porabili približno 1600 delovnih ur. Zgradili smo več deset kilometrov popolnoma novih

Jozo Kukavica

žičnih in kabelskih linij in jih več sto kilometrov obnovili. Za graditev vodovoda Preserje-Kamnik pod Krimom smo porabili dva tisoč delovnih ur. Samo letos smo z zbiranjem sekundarnih surovin in nudenjem storitev nevojaškim strukturam prihranili in pridobili deset milijonov dinarjev.

Podatki, ki ste jih našli, naredijo velik vtis na človeka. Ali bi lahko še natančneje, v denarju, predstavili vaš prispevek?

»Dejanski učinki varčevanja se ne dajo izraziti v denarju, saj vseh tudi nismo obračunali. Tako smo recimo ŽTP Ljubljana pomagali očistiti sneg z ljubljanskega železniškega križišča, šolam in vrtcem smo prav tako pomagali odmetati sneg – za to smo porabili več kot devetsto vojaških delovnih dni. Poleg tega pa se v naši enoti vsako leto usposobi devetsto radioteleprinteristov, sto teleprinteristov, trideset

najrazličnejših mehanikov, petdeset voznikov motornih vozil in dvajset drugih strokovnjakov. S področja telekomunikacij pa se pri nas usposobi približno štiristo telefonistov, 140 radiorelejev, približno sto vojakov pa se usposobi za delo monterja teh naprav.

Po vsem tem, kar ste povedali, je vaša enota veliko prispevala k našemu premagovanju težav. Kakšne rezultate pa dosegate pri urjenju in vzgoji vojakov?

»Že več let dosegla naša enota prav dobre rezultate. V zadnjih štirih letih je bila naša najnižja povprečna ocena 3,80. Pri velikem številu vojakov pa je ta ocena od 4,00 do čiste petice. Naj še povem, da je naša enota že nekaj let prva v LAO na tekmovanjih vezistov. Že nekaj let smo tudi prvi ali drugi v JLA. Opozoril bi še na dejstvo, da naši vozniki prevažajo na leto približno sedem tisoč kilometrov in to predvsem na slabih cestah in poteh. Poleg tega ima vsak voznik na skrbi po štiri vozila, hkrati pa opravlja svojo osnovno dolžnost – skrbi za nemotene zveze. Že leta niso imeli naši vozniki hujske nesreče, še več, že nekaj let nismo imeli nobene rane ali poškodbe pri uporabi motornega vozila.

V vaši enoti so pred časom služila vojaški rok tudi dekleta. Kaj je zdaj s temi vajakinjami?

»V naši enoti je služilo sedem generacij vajakinj. Približno stopetdeset deklet se je izurilo za telefonistke in približno četrtnina je zdaj zaposlenih na delovnih mestih v hišnih in poštnih centralah po vsej Jugoslaviji.

Ob vsem, kar ste povedali, moramo opozoriti še na vaše izredno dobro sodelovanje s številnimi šolami,

krajevnimi skupnostmi, temeljnimi organizacijam združenega dela in še bi lahko naštevali. Priznanje, da ste najboljše enota v LAO, priča, da dobro delate pri urjenju in vzgoji vojakov. Kako pa ste sam zadovoljen z enoto?

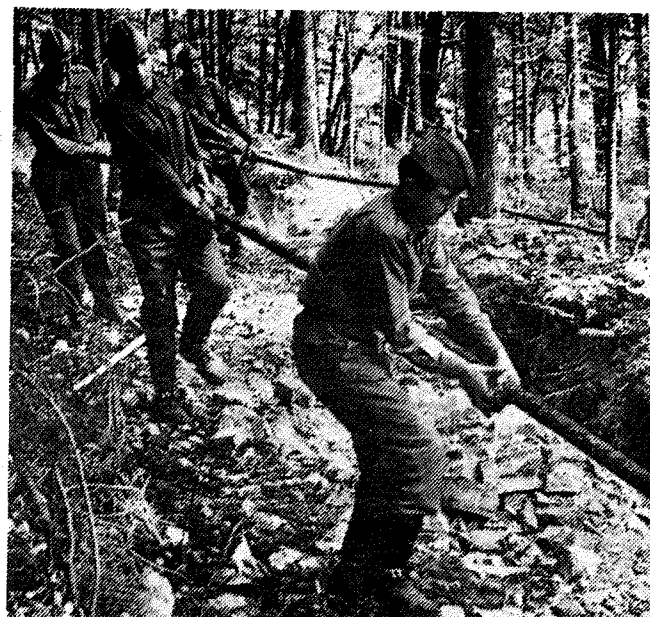
»Z vsem tem, kar sem povedal, enota še ni opravila

Ko so na terenu, so le redki trenutki, ko si vezisti lahko odpočijejo.

tudi vseh svojih nalog. Vsi se tega zavedamo in v prihodnje smo se pripravljati še bolj prizadevati. Vemo, da ne obstajamo zaradi tega, da bi izpolnili vse naloge, temveč zaradi pripravljenosti, da vsak trenutek lahko storimo vse, kar je v naši moči, za obrambo domovine in pridobitev socialistične revolucije.

B. K.

Za napeljevanje koaksialnega kabla so vezisti porabili približno osem tisoč delovnih ur na mesec.

po narodnem heroju Francu Rojšku-Jaki, večji del pa je nameščen v vojašnici Ljubo Serčer. Vse od ustanovitve pa do danes sta se izurjenost in bojna pripravljenost enote povečali, posebno pozornost pa smo namenjali graditvi

sebojno spoštovanje, ne glede na to, kakšno mesto ima posameznik v vojaški hierarhiji.

Vsi, ki so vas v teh dneh obiskali, so lahko videli, da živite in delate v zelo starih zgradbah?

Nekaj podatkov o delih, ki jih je JLA opravila po vsej Jugoslaviji

Neprecenljiva pomoč fantov v uniformah

Pripadniki naše armade so tudi letos dosegli vidne rezultate pri graditvi naše domovine. Rezultat njihovega dela je na stotine kilometrov novozgrajenih in obnovljenih cest, vodovodnega omrežja in drugih objektov družbenega standarda. Tako kot vedno so bili med prvimi, ki so priskočili na pomoč pri premagovanju ujme in reševanju človeških življenj in materialnih dobrin. Pomagali so pospraviti polja in obrati sadovnjake in vinograde.

V vseh naših republikah in pokrajinah so vojaki sodelovali pri graditvi mostov, športnih objektov, pogozdovanju, postavljanju spomenikov in izdelavi vodnih zajetij. Med temi deli, veliko so jih opravili v okviru rednega urjenja, je veliko vojakov pridobilo kvalifikacijo za določene poklice. Tako smo dobili novo generacijo upravljalcev gradbene mehanizacije, voznikov motornih vozil, telegrafistov, teleprinteristov, radijskih, letalskih in avtomobilskih meha-

nikov, pekov, kuharjev, bolničarjev in drugih.

Inženirske enote JLA so skupaj s pripadniki drugih rodov zgradili in obnovili 1375 kilometrov cest. Od vojne pa do danes so naši vojaki zgradili ceste, ki je dolga skoraj trinajst tisoč kilometrov. Med večjimi cestami so pripadniki armade gradili ceste Bratstvo in enotnost od Beograda do Zagreba, Ibarsko magistralo, cesto Gostivar-Bitola, čez Brezovico na obronkih Šar planine so povezali Uroševac s Pri-

zrenom, avtocesto Beograd-Niš, Jadransko magistralo in številne druge. Tako iz leta v leto spreminjajo prometno karto Jugoslavije.

V sodelovanju z mladino ali pa s krajanji so pripadniki JLA letos zgradili 177 kilometrov vodovodnega omrežja in uredili sedemnajst vodnih zajetij. Zelo dolg je seznam mest, vasi in zaselkov, ki so dobili vodo ob pomoči vojakov; gradili so vodovod v Bosilegradu, v niškem in timoškem območju, v več krajih na Kosovu, v Bosanskem Petrovcu, Sanskem Mostu, Ilidži, Sokolcu in še bi lahko naštevali.

Od vojne pa do danes so vojaki zgradili skoraj 2300 kilometrov vodovodnega omrežja.

Letos so inženirske enote zgradile trinajst novih in obnovile deset mostov, ki so bili skupaj dolgi nekaj manj kot sedemsto metrov. Poleg tega pa so za potrebe družbenopolitičnih skupnosti in delovnih organizacij postavile tudi sedem mostov vrste Bally. Vsi ti mostovi so skrajšali razdalje med posameznimi naselji, povezali številne vasi z občinskimi centri in povežali eno republiko z drugo.

Tako kot v vseh letih od zdaj je tudi letos na tisoče vojakov pridobilo v JLA najrazličnejše kvalifikacije. Samo za voznike motornih vozil se je letos usposobilo več kot dvajset tisoč fantov. Od vojne pa do danes pa je vojniški izpit opravilo v JLA že

več kot milijon mladih ljudi. Letos je pridobilo kvalifikacijo za upravljanje gradbenih strojev 3066 vojakov, ravno toliko se jih je usposobilo za telefoniste, približno 5000 za radiotelegrafiste in teleprinteriste, 2420 za bolničarje, 3200 za prometnike, več tisoč za mehanike, kuharje, gasilce, peke in tako naprej. Mnogim je postal poklic, ki so si ga pridobili v JLA, trajna življenjska usmeritev.

V vojaško-medicinski akademiji, vojaških bolnišnicah in drugih sanitetnih ustanovah so letos opravili 609.750 specialističnih pregledov civilistov, kar znaša približno štirideset odstotkov vseh opravljenih pregledov. Hkrati se je v teh ustanovah stacionarno zdravilo 41.524 civilistov, oziroma 44 odstotkov vseh zdravljenih. Vojaške ekipe za fluorografranje so pregledale 66.240 civilistov. Vojaki, gojenci in starešine ter civilne osebe v službi v JLA so darovale 16.590 litrov krvi, znatno količino pa so porabile medicinske ustanove izven JLA.

Pripadniki JLA so pomagali odpraviti posledice, ki so jih povzročili potresi, požari, poplave in druge nesreče.

Velik je tudi prispevek pripadnikov ljubljanskega armadnega območja. Tako so letos zgradili ali obnovili skoraj osemindeset kilometrov cest, osem mostov, izkopali več kot osemindeset kilometrov vodovod-

Med rednim urjenjem gradijo vojaki ceste in hkrati pridobijo kvalifikacijo, s katero se zaposlijo po odsluženju vojaškega roka.

negi omrežja in uredili tri vodna zajetja, napeljali so več kot enajst kilometrov zračnih in podzemnih PTT linij in 5450 metrov električne napeljave. Pomagali so pri ureditvi športnih letališč v Mariboru in Levcu. Pri teh delih so porabili 209.338 delovnih ur in 3.654 strojnih ur ter prevozili 401.703 kilometre z motornimi vozili.

Za akcije čiščenja in urejanja prostora, ki so jih opravili skupaj s prebivalci, so porabili 1240 delovnih ur, za urejanje hipodroma na Brdu pri Kranju, steze za moto-kros v Trzinu in pri graditvi drugih objektov pa so porabili več kot enajst tisoč delovnih ur. Za pogozdovanje pa so pripadniki LAO porabili 1.860 delovnih ur.

Pomoč pripadnikov JLA pa je bila dobrodošla tudi na poljih, kjer so pomagali pospraviti koruzo, sladkorno peso in obrati jabolka v sa-

došnjakih. Za ta dela so porabili 2.782 delovnih ur.

Letos se je v enotah LAO usposobilo za najrazličnejše poklice 3.289 vojakov. Največ je bilo najrazličnejših mehanikov, voznikov, vezistov, upravljalcev gradbenih strojev, kuharjev in drugih.

V svojih stajah, kurnikih in poljih pa so enote LAO pridelale skoraj 91 ton svinjine, 71 ton junetine, 1,5 tone piščančjega mesa, 246.413 kokošjih jajc, 167 ton zelenjave, 641 ton žitaric in 1.617 ton živalske krme.

Poleg tega so pripravili 840 m³ drv in 700 m³ tehničnega lesa.

V vojaških zdravstvenih ustanovah v naši republici pa so opravili 31.490 specialističnih pregledov, civilisti pa so v njih preživeli 19.146 oskrbnih dni. V enotah in ustanovah LAO pa so darovali 2.146 litrov krvi.

Pripravil B. K.

Enote LAO so v svojih stajah vzredile toliko svinj, da so pokrile vse svoje potrebe po mesu.

Revolucija, kakršno načrtuje Japonska »rdeča armada«, ni v konzervativni Japonski možna niti v doglednem času, kaj šele jutri, kot si predstavljajo sami. Kako nevarna pa je lahko tudi takšna skupina fanatikov, kažejo načrti, ki so jih pripravljali v zvezi z bližnjo olimpiado v Južni Koreji.

Potreben je odločnejši boj za uveljavljanje samoupravnih odnosov

V skupini delegatov za republiško konferenco SZDL Slovenije smo se v Republiškem odboru ZZB NOV Slovenije z vso odgovornostjo in zaskrbljenostjo vključili v vsebinske kot tudi kadrovske priprave za današnjo konferenco. Naj tudi tu poudarim, borci smo zavzeti za delovanje SZDL in frontnih delov ter drugih organiziranih socialističnih sil v SZDL. Sodelovali smo pri oblikovanju dokumenta »Socialistična zveza danes« kot nadaljevanje izročil OF, kot fronte organiziranih socialističnih sil in enote demokratične organizacije samoupravljanja. Zato si tudi v tem trenutku prizadevamo, da SZDL hitreje uresniči svojo nalogo, ki je opredeljena, pa ne v polni meri uresničena, tj. prenovi v sodobnejšo in učinkovitejšo množično organizacijo delovnih ljudi in občanov v boju za samopravni socializem.

Odgovornost in zavest borcev do SZDL in do samoupravnega socializma ne jemljemo le kot statutarno obveznost. Borci še vedno zavzeto in odgovorno razpravljamo o našem družbenem razvoju in obenem javno opozarjamo na razraščanje pojavov, ki slabijo prizadevanja za iskanje poti in izhoda iz krize. Še naprej bomo vztrajali, da se v našem skupnem boju za samopravni socializem priznajo nekatere kvalitete dela in obnašanja, nastale v času NOB, ki postajajo nepogrešljive vrednote tudi pri delu današnje SZDL.

Tovariš Smole govori v referatu, da je treba težišče dejavnosti SZDL prenesti na krajevne konference in da se bistveno skrči forumsko delo. Ugotavljamo ob tem, da smo v večini krajevnih organizacij SZDL borci še vedno prizadevni v fronti organiziranih socialističnih sil in zavzeti del aktivnosti in mobiliziranja krajanov. Ob tej ugotovitvi zato tudi poudarjamo, da bi bilo normalno, da je v krajevnih organizacijah več aktivistov iz vrst poveljnih generacij, ker bi tako prišlo do bolj uravnoteženih interesov in bogatejše vsebine dela krajevnih organizacij SZDL.

SZDL naj bo le odprta, vendar naj ohranja temelje ustave

V številnih razgovorih z borčevskimi organizacijami v občinah smo se pogovarjali o problemih v družbi in o našem delu v SZDL. Borci smo enotni za napredno uveljavljanje pluralizma mnenj, stališč in hotenj občanov. Zavedamo se, da mora biti vsa naša dejavnost usmerjena prvenstveno k samopravni praksi, h konkretnim problemom, s katerimi se ukvarjajo delovni

ljudje in občani kot samoupravljalci. Žal pa smo tudi borci del teh številnih oblik in metod forumskega dela in tudi neenotnosti frontnih delov SZDL do posameznih akcij številnih krajevnih in občinskih konferencah SZDL, tudi tam, kjer za to ni povodov. Forumsko delo pa je najbližja pot za uveljavljanje praktičizma, to pa odgovarja v trenutnim interesom posameznih skupin, posameznikom in vodi tudi k tendencam liderstva. Borci se zavzemamo za tako frontno delovanje SZDL, pri katerem morajo priti do izraza vsebina in oblike delovanja vseh subjektov socialističnega gibanja, ki jih predstavlja SZDL. Do izraza morajo priti tudi gibanja nekaterih drugih skupin, ki se pojavljajo pri nas, predvsem med mladimi, pa tudi druge aktivnosti, ki se kažejo kot zahteve uveljavljanja civilne družbe. Vsa ta gibanja in njihovo delo pa morajo izhajati iz našega samoupravnega sistema, njihovi programi in dejavnost naj pomenijo prispevek k izgrajevanju tega sistema in obenem tudi prispevek k bogatitvi dela SZDL. Smo zato za SZDL, zelo odprto do vsega novega, kar se v omenjenem kontekstu pojavlja. Nismo pa za tak pluralizem, ki nastopa zoper temelje in principe Ustave, zoper samoupravljanje, zoper frontno Socialistično zvezo in zoper nadaljevanje izročil OF v današnjih razmerah razvoja samopravne republike Slovenije in Jugoslavije. Ob takem stališču pripominjamo, da je SZDL tudi v dokumentih za to konferenco sicer jasno opredeljena do samoupravnega socializma, ni pa dovolj dorečena do vseh tistih pojavov v naši družbi, ki ne izhajajo iz samoupravnega socializma, federativne ureditve, ki hočejo razvrednotiti vlogo ZKS in KP Slovenije ter njeno vlogo v NOB in revoluciji.

Drvim v vse večje administriranje

Ob pripravah na današnjo konferenco smo posebno pozornost usmerili k prihodnosti, k razreševanju gospodarskih in širših družbenih problemov. Zaskrbljujoče je gospodarsko stanje, inflacija. Če bomo to uredili, bo za vse drugo lažje. V Zvezi borcev, ki je znana po svoji kritičnosti, ne samo navzven, temveč tudi navznoter, v svojih lastnih vrstah, se je v zadnjem času povečalo nezadovoljstvo zaradi ne dovolj izdelane odnosa do diferenciacije do skupin in posameznikov, ki odkrito napadajo načela, ki smo jih v družbi sprejeli glede razvoja samoupravljanja, stabilizacijskega programa in uresničevanja Ustave. V gradivih

V zadnjih dneh koledarskega leta 1987, ki pojde v zgodovinski spomin kot eno najbolj razburljivih na vsej naši 42-letni povojni poti prek strmih klancev časa (saj smo zabredli v globoko krizo, ki terja vnovično temeljito prečiščevanje), so se takorekoč iz dneva v dan vrstile odločilne skupščine partijske, frontne, borčevske in druge seje, katerih namen je bil strniti razgibano razpravo o vsem, kar nas tare in kar nas težavnega čaka.

Med temi posebne pozornosti deležnimi sestanki je bila tudi programsko-volilna konferenca Socialistične zveze delovnih ljudi Slovenije, h katere jasno razčiščenemu pogledu na čas in naloge, ki nas v njem čakajo, je po svojih najboljših močeh prispevala tudi Zveza združenj borcev NOV Slovenije.

Objavljamo besedilo razprave, ki jo je na konferenci prebral Jože Božič, sekretar RO ZZB NOV Slovenije.

v zvezi z omenjeno družbeno in ekonomsko krizo je tako sicer dobro obdelana ocena gospodarskega stanja in predlogi programa, pogrešamo pa pravo analizo političnega stanja. Zveza borcev daje zato podporo najprej tistim programom, ki pomenijo uresničevanje že sprejetih dogovorov, na teh temeljih pa iskanju konkretnih rešitev kriznega stanja. V tem programu tudi ni poudarjen odločen boj za uveljavljanje zakonitosti in pravega reda v našem sistemu, oziroma za dosledno spoštovanje pravosodnega sistema, ki ga bomo lahko hitreje spreminjali le tako, če bomo obstoječe spoštovali in v praksi dosledno uporabljali.

Ker se ne uresničujejo temeljne točke dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije, drvim v vse večje administriranje. Delavci so vse bolj odtujeni od odgovornosti za gospodarjenje in upravljanje z dohodkom. Vse bolj izgubljujejo motivacije za upravljanje in gospodarjenje znotraj delovnih organizacij. Obratiti se morajo zato k državi – republiški in federalni – in od nje zahtevati svoje pravice. Samo na področju osebnih dohodkov je bilo v dobrem letu dni sprejetih devet zakonov, oziroma sprememb zakonov in to v času uveljavitve družbenih dogovorov v SFRJ in uveljavitvi družbenih dogovorov v republikah in pokrajinah, pri katerih naj bi delavci v organizacijah združenega dela uskladili samopravne akte in s tem utrdili skupne osnove pri oblikovanju in delitvi dohodka in osebnih dohodkov.

Jugoslovansko tehnologijo naj bi posodabljali skupaj

V praksi imamo tako že uveljavljena dva družbena sistema: samoupravljanje in državni socializem. Kako naj v takih pogojih naši delovni ljudje samoupravljajo, kako naj spreminjamo in dopolnimo ustavo, kako naj se približamo tržnim načelom gospodarjenja? Če se bo tako nadaljevalo, kot kaže, da se bo, potem bo leto 1988 prineslo še nova neprijetna presenečenja, katere nas resnično lahko skrbijo.

Položaj tistih delavcev v Jugoslaviji, ki dobro delajo, danes ni enostaven. Vse bolj so diskriminirani z administrativnimi ukre-

pi. O tem v javnosti veliko razpravljamo. Vse kaže, da v naši jugoslovanski skupnosti, v medsebojnih odnosih nismo dovolj pogumni, da bi si priznali vsaj tiste razlike v razvitosti, ki objektivno obstajajo in bodo še obstojale. Nismo dovolj odločni, da te razlike uveljavimo v sistem tako, da pustimo tistim, ki so sposobni ustvarjati dohodek za sebe in za vso jugoslovansko skupnost, več odgovornosti in samostojnosti.

V borčevskih organizacijah o tem veliko razpravljamo, saj se zavedamo, da so nacionalizmi in šovinizmi, do katerih prihaja zaradi nasilnega, administrativnega uveljavljanja enotnosti v Jugoslaviji, največje prepreke sožitja večnacionalne skupnosti.

V naši republiki se čuti tudi naravnost, da vidimo številne vzroke sedanjega stanja samo druge, izven nas, in neradi priznavamo, da so tehnološko zaostajanje, ne dovolj hitro prestrukturiranje gospodarstva in družbenih dejavnosti in še kaj, kar ne sodi v cilje, ki jih pred seboj postavlja družba v prehodu v novo tisočletje, tudi posledica naših lastnih napak in neinventivnosti. Zato moramo ob kritičnem odnosu do nesprejemljivega administriranja na nivoju federacije veliko več postoriti za posodobitev tehnologije, organizacije dela in povečanja znanja, tudi mi sami, v delovnih organizacijah in ustanovah pri nas, v Sloveniji.

V programskih usmeritvah najbolj pogrešamo odločnejši boj za uveljavljanje samopravnih produkcijskih odnosov. Govorimo, da smo vse dlje od samoupravljanja. Ali ni torej tudi iluzija, da se bo SZDL hitreje preusmerjalo v sodobnejšo in učinkovitejšo množično organizacijo samoupravljalcev, delovnih ljudi in občanov, če pa se bodo vse bolj slabšale materialne osnove odločanja in pravic samoupravljalcev?

V skupini delegatov ZB smo razpravljali tudi o spremembah Ustave. Odločno vztrajamo, da se v Ustavi ne zmanjšuje suverenosti republike do federacije. Glede tega bomo borci še vnaprej odločno podpirali stališča, že zavzeta na delegatski konferenci v SZDL in v pismu Predsedstva SR Slovenije.

Delegacija Prve proletarske brigade v Sloveniji

Obisk nas je opogumil

Od 16. do 19. decembra je bila na obisku v naši republiki osemindesetletna delegacija Prve proletarske brigade. Med tridnevni obiskom je imela vrsto pogovorov in srečanj z vojniki in starešinami, mladino, predstavniki družbenopolitičnih skupnosti in delovnih organizacij.

Prvi dan obiska je delegacija preživela v Ljubljani. Najprej jo je v domu JLA sprejel poveljnik Ljubljanskega armadnega območja generalpodpolkovnik Svetozar Višnjič, pogovarjali so se tudi s starešinami, nato pa so položili venec k spomeniku revolucije in si ogledali grobnico narodnih herojev.

O političnih razmerah in gospodarskem položaju ter uresničevanju zasnov SLO in DS so proletarci govorili predsednik predsedstva CK ZKS Milan Kučan, predsednik RO ZZB NOV Slovenije Božidar Gorjan in član predsedstva Slovenije Alojz Briški.

Prav gotovo najbolj zanimiv pa je bil popoldanski del obiska v Ljubljani. Delegacija se je namreč razdelila na pet skupin in vsaka je imela drugačen pogovor. Prva skupina se je pogovarjala s predstavniki sredstev javnega obveščanja, druga s predstavniki kulturnih delavcev, tretja s predstavniki mladine, četrta s predstavniki študentov in profesorjev ljubljanske univerze, peta pa z učenci in učitelji Splošne srednje vojaške šole Franc Rozman Stane.

Drugi dan bivanja v Sloveniji se je delegacija prve proletarske brigade razdelila

v tri skupine in vsaka je obiskala drug del naše republike. Prva skupina je obiskala Gorenjsko, druga Notranjsko in Primorsko, tretja pa Štajersko in Koroško.

Skupino, ki je odšla na Gorenjsko, je najprej sprejel predsednik skupščine občine Jesenice, pogovarjali so se tudi s predstavniki družbenopolitičnega življenja. Precej časa so namenili ogledu nove jeklolivarne, kjer so se proletarci spominjali na dosežene rezultate in kaj načrtujejo za prihodnost. Popoldan pa so odšli v občino Radovljica, kjer so obiskali eno tamkajšnjih kmetij in si

ogledali Republiški center za obrambno usposabljanje v Poljčah. Naslednji dan jih je najprej sprejel predsednik skupščine občine Kranj, ogledali so si delovno organizacijo IBI in vojašnico Stane Zagar. V Dražgošah so si ogledali spomenik znamenite bitke Cankarjevega bataljona in se pogovarjali s starešinami iz garnizije JLA v Kranju.

Druga skupina proletarcev je najprej obiskala ljubljansko vojašnico Tone Tomšič, nato pa je odpotovala v Ajdovščino. Tam jih je v dvorani, kjer je bil ustanovljena prva slovenska vlada, sprejel predsednik skupščine občine. Sprejema pa so se udeležili tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij. Nato so si ogledali delovno organizacijo Lipa in njen razstavni salon v gradu Zemo-

no. Zvečer pa so si ogledali vojašnico v Vipavi in se pogovarjali z vojniki in starešinami. V Postojni so si ogledali kmetijsko zadrugo in kmetijo v Strmici. Seveda pa niso mogli mimo Postojnske jame, kjer so se še posebej zanimali za partizansko akcijo, s katero so uničili nemško skladišče bencina. Popoldan pa so obiskali postojnsko garnizijo in se pogovarjali z vojniki in starešinami.

Tretja skupina pa je najprej odpotovala v Maribor, kjer jih je sprejel poveljnik tamkajšnje garnizije, pogovarjali pa so se tudi z vojniki in starešinami. Obiskali so tudi tovarno TAM, kjer so se proletarci zanimali za njihov proizvodni program, saj ta delovna organizacija oskrbuje z najrazličnejšimi vozili našo armado. Naslednji dan je ta skupina obiskala Železarno Ravne in TOK Gozdarstvo na Prevaljah. Obiskali so še Poljano in tamkajšnji spomenik svobode. V Titovem Velenju so si proletarci ogledali delovno organizaci-

jo Gorenje in se v Domu borcev srečali s predstavniki družbenopolitičnih organizacij in skupnosti.

Tretjega dne zvečer so se vse tri skupine znova sešle v Ljubljani. Zjutraj četrtega dne si je delegacija ogledala Muzej revolucije, Franc Štadler-Pepe pa jim je predstavil pot spominov in tovarništva. Sprejela jih je tudi predsednica skupščine mesta Ljubljana Nuša Kerševan.

Ob koncu obiska se je delegacija prve proletarske brigade v Domu JLA v Ljubljani znova srečala s predstavniki naše republike in poveljstva Ljubljanskega armadnega območja, kjer so proletarci razgrnili svoje vtise z obiska v Sloveniji.

Vodja delegacije Veljko Miladinović je pripovedoval tako: »V treh dnevih bivanja v Sloveniji je bila naša delegacija na petindesetih delovnih točkah, imeli pa smo tudi petnajst srečanj z vojniki in starešinami JLA. Vsa ta srečanja in pogovori so naredili globok vtis na vse nas. Kar smo videli in slišali, kaže na izredno tesno povezanost med enotami JLA in okoljem, v katerem te živijo in delajo. Presenetilo pa nas je, da je v Sloveniji na zelo odgovornih položajih toliko mladih ljudi. Vsi so pripravljeni opravljati svoje naloge in imajo nove ideje, ki jih tudi uresničujejo. Pogovori s temi mladimi strokovnjaki nam bodo dolgo časa ostali v spominu. Domov se vračamo prepričani, da smo bili koristni, da smo mladim vojakom pričarali del naše zgodovine, in da smo pomagali k še bolj slovesnemu vzdušju ob dnevu JLA, ki je tudi

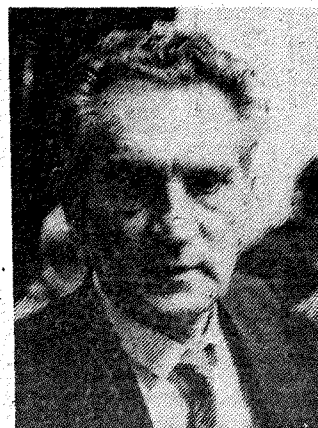
praznik naše brigade. Povsod so nas sprejeli z veliko pozornostjo, veseli pa smo, da smo se lahko prepričali, da smo borci še vedno spoštovani. Predvsem pomembno pa je spoznanje, da je Slovenija neločljiv del Jugoslavije in da želi svoj razvoj nadaljevati v njeni sestavi.

»Obisk v Sloveniji nas je vse osvežil in opogumil, saj je razpršil najrazličnejše dvome in predsodke,« je poudaril Vlado Kovačević. »V Sloveniji se rojevajo ideje, ki jih morate in moramo bolj predstaviti vsej Jugoslaviji. Vzpodbujate in podpirate predvsem ustvarjalno delo in to je tudi prav. Zahvalil bi se vsem, ki so imeli v teh dneh opravka z nami, za pripravo in tovariški sprejem, predvsem pa za zelo temeljite informacije, ki so nam jih dali.

»Vse nas je presenetilo delovni elan in izredno razvita delovna kultura. Nikjer, kjer smo bili, nismo občutili nacionalizma in tudi v pogovorih so nam zagotovili, da ga v delovnih organizacijah ni. Tisk v drugih naših republikah namenja preveč pozornosti ekscesom v Sloveniji in premalo idejam, ki so lahko rešitev za naše sedanje stanje. Menim tudi, da bi morali v drugih delih Jugoslavije bolj izkoristiti slovenske izkušnje v gospodarstvu,« je poudaril Vuksan Ljubović.

Povejmo ob koncu še, da delegacija prve proletarske brigade vsako leto obišče drugo republiko ali pokrajino in da je bila letos na vrsti Slovenija. Obisk pa sta skupaj organizirala CK ZK Slovenije in poveljstvo Ljubljanskega armadnega območja.

B. K.

Veljko Miladinović

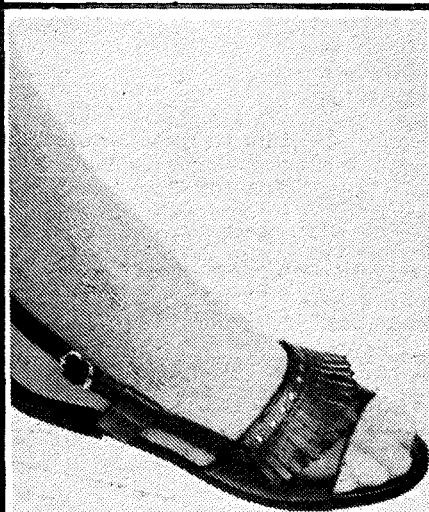
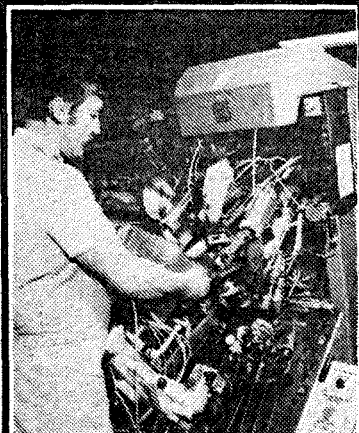

Vlado Kovačević

Vuksan Ljubović

Naslov: _____

[illegible]

Pesnikovi časi

Beleške z obiska pri Lojzetu Krakarju

»Kaj boš rekel, Lojze, rojakom in našim bralcem pred Silvestrom 1987?«

»Voščim jim srečno, žal, velikokraduško novo leto... Tako voščilo, ki je hkrati že stvarnost, se mi vidi prav primerno za naš današnji položaj. Sicer pa, kar mene zadeva, imam dela čez glavo. Ne utegnem misliti na krizo ter na njene vzroke in posledice...«

Pesnika Lojzeta Krakarja sem obiskal doma, v Ljubljani, blizu poljanske gimnazije. Razveselil sem se njegove šegavosti, s katero je premagoval skozi 40 let, kar ga poznam, premnoge življenjske stiske. Zadnjo je ugnal pred dobrim letom, ko mu je izjemni kirurg dr. France Vrevec po dveh izjalovljenih operacijah rešil nogo. Kompliciran zlom, ki mu drugi zdravniki niso bili kos (kazalo je že zelo slabo), se je po Vrevčevem posegu popolnoma pozdravil.

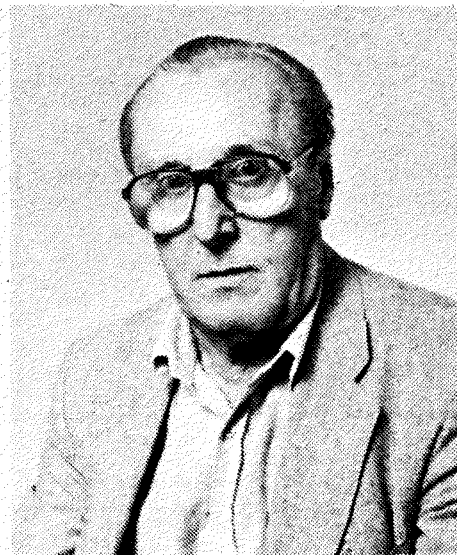
»Delaš, praviš. S čim se zdaj ukvarjaš?«

»Veliko prevajam. Trenutno imam v delu pesmi Poljaka Galczyńskiego, končal pa sem prevod pesmi Kubanca Nicolasa Guillena in še prej prevod nekaterih pesmi Desanke Maksimović. Kmalu se bom lotil tudi poezije francoskega surrealista Aragona.«

»Ali vse to pomeni,« sem se zanimal, »da sam ne pesniš več?«

»Nikakor ne,« je odgovoril Krakar in kot v potrdilo potegnili iz miznice dva svoja najnovejša, še ne objavljena ciklusa. »Venec moderno oblikovanih sonetov Pisma iz tujine mi je nastal na podlagi bivanja v Frankfurtu na Maini po letu 1964, ko sem bil prišel po Slodnjakovem nasvetu

mladoletnikov, vklenjenih z verigami na rokah in nogah, odpeljali v zloglasno koprsko jetnišnico, kamor so v avstroogrskih časih zapirali obsojence na dosmrtno ječo. Ko smo prispeli

Lojze Krakar

no ječo. Ko smo prispeli tja, so fašisti, med njimi tudi Slovenci, pljuvali na nas. Iz Kopra so nas čez mesec dni poslali v Perugio. Tu smo ostali v jetnišnici do septembrske kapitulacije Italije. Takrat bi nas morali spustiti kakor večino drugih jetnikov. Toda komandant, zagrižen fašist, nas je oktobra izročil esesovcem.«

»Začela se je tvoja še hujša kalvarija...«

Spominjam se, da smo na petdnevni vožnji govorili: bomo še videli, ali bomo hoteli delati ali ne! Po prihodu v Dachau so nas kajpak hitro podučili, koliko velja naša volja. Obrili so nas po vsem telesu, ostrigli, nam vse pobrali, poruvali lastnikom zlate zobe, nato pa ukazali: Marš v kamnolom!«

»Če prav vem, nisi ostal v Dachau?«

»Čez mesec dni so me odvlekli v Buchenwald, taborišče blizu Weimarja. Tu

sem potem preživel 17 hudih mesecev. Da sem ostal, se imam v dobri veri zahvaliti jetniški podtalni organizaciji, v kateri sem deloval skupaj z nekdanjimi nemškimi komunisti in socialdemokrati, s poljskimi katoličani, s češkimi masarikovci, holandskimi protestanti ter ruskimi in ukrajinskimi vojnimi ujetniki. Tako popolne ilegalne organizacije najbrž niso premoogli taboriščniki v nobenem izmed nacističnih lagerjev. V tovarni orožja, kjer se je delalo, so lageraši načrtno sabotirali in kradli orožje. Nabrali so več sto pušk pa veliko revolverjev in bajonetov. Tako smo imeli svoj »Buchenwaldski bataljon«, edino jetniško oboroženo enoto v vseh nemških taboriščih. Jaz nisem prišel do orožja, kajti delal sem prva dva meseca v kamnolomu, pozneje pa vseskozi v pralnici. Brž ko so se prve dni aprila zaslili od Erfurtha topovi, so oboroženi jetniki – še pred prihodom Amerikancev 11. aprila 1945 – jurišali na žice in se ob strašnih izgubah sami osvobodili. Vodil jih je komandant bataljona, steklar Ranzinger iz našega Zasavja; preboja se je udeležil menda tudi znani zagrebski sociolog Rudi Supek.«

»Koliko jetnikov je še bilo v Buchenwaldu ob osvoboditvi?«

»Kakih 20 tisoč. Več ko trideset tisoč živih okostnjakov so Nemci zadnje

podjetje žliceks ribnica je odprlo
tu veletrgovino s suho robo
misleč zdaj kot šampanjec preko robov
vzpršel bo dež na naše jugodrvo

a nemci iščejo le naše bogce
v spomin kako na križ se jud prikuje
hans kripel jih tam dol pri nas kupuje
od judežev za razcapane novce

o novci bogci judeži in žliceks
kaj vse se v tej deželi je zmesalo
kaj vse se v njej in njej je že prodalo

prodali so se janezi in mice
za pločevine dali so mladost
o, novci, žliceks, judeži in bogci

dni odpeljali – nedvomno v smrt. Preživele nas je prišel gledat sam Eisenhower. Spominjam se ga, kako je zgroženo majal z glavo pred krematorijem in ob drugih napravah...«

»Zares,« sem povzel, »tvoje prvo srečanje z Nemčijo je bilo grozljivo. Ali ti je uspelo kaj kmalu priti domov?«

»Žal ne. Na okno domače hiše v Semiču sem potikal šele v noči med 25. in 26. julijem 1945, torej poltretji mesec po osvoboditvi. Vrnil sem se z ameriškim kamionom prek Prage in Budimpešte v Subotico – po neskončnih čakanjih in zastojih. Iz Subotice sem se več dni vozil v odprtem vagonu čez Srem in Slavonijo do Zagreba, nato do Karlovca in Kolpe. Čez reko me je pripeljal uslužben čolnar blizu Metlike. Do rodne vasi sem se naposled odpravil peš. Mati in oče sta me vsega shujšane in spremenjenega komaj prepoznala. Celo prestrašila sta se me, kajti mislila sta, da sem že davno umrl v taborišču.«

Nisem poznal, vsaj v podrobnosti ne, te Krakarjeve vojne poti. Zgodnja povojna poznanstva in prijateljstva niso bila tiste vrste, da bi si med seboj pripovedovali življenjske zgodbe. Naši kavarniški pomenki so se sukali okrog prihodnosti in ciljev, ki smo jih želeli doseči, študentje smo veliko debatirali o lepoti in umetnosti, pa o tem, kakšen svet se nam obeta po vojni in naši revoluciji.

»Kolikor te imam megleno pred očmi,« sem dejal, »si si zelo hitro opomogel; na telesu in na duši...«

»Bi rekel,« je soglašal Lojze. »Že jeseni 1945 sem z odliko naredil gimnazijske tečaje (samo iz matematike sem dobil štirico). Res pa je, da so nam profesorji ljubeznivo povedali, kaj bomo vprašani. Naslednje leto sem se vpisal na slavistiko. Fakulteto sem končal leta 1952. Gotovo bi jo že prej, če ne bi šel trikrat na mladinske proge in če ne bi že od vsega začetka gojil pesništva, kakršno zdaj označujejo kot lopatarsko in socrealistično. Po diplomu sem postal novinar, najprej pri Slovenskem poročevalcu, nato pri Tovarišu, ki ga je urejal, na mojo srečo, književnik Ciril Kosmač. Dvanajst let novinarske službe mi je hitro poteklo, saj sem poleg dela kar pridno študiral in pesnil. Leta 1949 je izšla moja prva zbirka V vzponu

mladosti, leta 1962 pa druga – Cvet pelina (Vmes, leta 1959 sem s štipendijo poljske vlade šel za slabi dve leti študirat v Varšavo) in isto leto še zbirka mladinskih pesmi Sonce v knjigi, ki so mi zanjo prisodili Levstikovo nagrado. Toda najbolj sem še danes ponosen na svoj pesniški ciklus Med iskalcami bisero (1964). Zanj sem prejel na zagrebškem anonimnem natečaju med 157 konkurenti prvo nagrado. Te pesmi so nagnile kritika Josipa Vidmarja, ki me prej ni kaj pridno cenil, k izjavi: Zdaj pa Krakar je pesnik!«

bêrem kar pišejo doma pisarji
pridite pišejo že v domovino
vi kmetje da bo kruha več in vina
zobarji in avtoklepi tudi farji

pridi marjetka tu te čaka nekdo
pošten lep mlad in z nekaj premoženja
pa marke mu prinesi da zamenja
na črni borzi jih bo za opeko

marjetka se držala je za hlačke
pet celih let in božala je mačke
potem pa se je poročila z doščem

njeni otroci znajo le še fati
in muti in njen dočér jo premlati
če se k brezjanski materi kdaj zjoče

Objavljeni trije soneti so iz cikla Pisma iz tujine. Vsemu vencu, v katerem je deset pesmi, je Lojze Krakar dodal šaljiv podnapis: Napisano v letu Gospodovem 1975, ko sem »ustrelil« konzula Zdovca...

»V tistem času si se vrnil iz Pariza in se za več kot osem let podal na Nemško... S kakšnimi občutki si šel tja gori, v kraje svojega nečloveškega trpljenja?«

»Ne morem reči,« odgovori Lojze, »da nisem občutil nekega zadoščenja, ko sem postal, bivši hitlerjev taboriščnik in kandidat smrti, zdaj spoštovan univerzitetni učitelj. Čas pač celi zari in je velik mojster pozabe. Seveda pa ne bi mogel, tudi če bi živel še sto let, začutiti do nemštva odkritosrčne simpatije. No, kot veš, sem bil v Frankfurtu kar uspešen. Leta 1971 sem tam ubranil disertacijo Goethe in Slovenci ter naredil doktorat.«

»Ampak tudi v tvojem 'nemškem' obdobju so doma izhajale tvoje zbirke.«

»Leta 1966 sem izdal pesmi Umrite, mrtvi. Zanje sem dobil Kajuhovo nagrado. Poglavitne uspehe pa sem požel šele po vrnitvi domov: veliko Prešernovo nagrado sem prejel leta 1977 za zbirko Nekje tam čisto na robu, za Taboriščne pesmi pa so mi podelili

nagrado OF slovenskega naroda.«

»Vse te reči povedo, da je bil malokateri slovenski pesnik deležen tolikšnega priznanja.«

»Ponosen sem. Toda kaj mi je vse to pomagalo, ko pa sem leta 1975 doživel strašen udarec! Ko sem bil v Nemčiji na nekem obisku, je bil 8. decembra, torej prav na Prešernov dan in po literarnem večeru, ubit moj dobri prijatelj in naš politični konzul Edvin Zdovc. Ustaši so ga ustrelili ob 7. zjutraj, ko je šel v službo.«

»Nemška policija je osumila tebe...«

»Da, to je bilo najhujše, kar me je zadelo v življenju. Ko so me nemški kriminalisti dvakrat trdo zasliševali, sem lahko samo ponavljal: obesil se bom, jaz tega nisem storil. Odvedli so me k psihiatru, nato pa v Jugoslavijo. V Ljubljani se je trpinčenje nadaljevalo. Vrsto ljudi so zasliševali o meni in samo nekemu inteligentnemu sodelavcu Udbe se imam zahvaliti, da sem se rešil tako ovadbe kot strahotnih depresij, ki sem jih preboleval.«

»Tako se je torej Nemčija še enkrat hudo poigrala s tvojo usodo...«

»Komaj sem se dvignil. Od leta 1976 do 1984 (takrat sem se upokojil in zlomil nogo) sem služboval v Zdru. Bil sem sprva izredni in nato redni profesor slovenščine na tamkajšnji filozofski fakulteti. Moja izkušnja in spoznanje iz tega časa, mislim, odseva iz moje zadnje izdane pesniške zbirke Romanje v Kelmerajnu.«

Enainšestdesetletni pesnik Lojze Krakar je kljub tolikim preizkušnjam ostal pokončen mož. Ohranili so ga ustvarjalni nemir, pošteno in trdo delo ter uporniški značaj. Vselej sta ga reševali tudi radoživost, ki ga je gnala na popotovanja po Evropi in drugam po svetu, pa neka svojska humornost, ki mu je rasla toliko bolj, kolikor hujše so bile njegove življenjske stiske.

Iz Lojzetovega zgleda se lahko človek nauči, kako odločno se je mogoče postaviti po robu še tako krivični usodi.

Zvone Kržišnik

žena zahteva da pripeljem avto
mercedes piše ta je narbolj nobel
povej mi žena koga naj oskobem
jaz s to lopato in s to svojo bavto

je kdo pri nas tam že za tristo jurjev
(a če to tu obrnem več ne znese)
privoščil si že kurbice metrese
vile mercedese in vsak dan kuro

če to bi znal bi tam ostal kje v tozdu
kjer se po tuje podpisuje piše
z rokó v roki mastna posojila

se slepe miši gre v zakonov gozdu
se zamiži kaj zbrše z zida hiše
in v švajcbanh tihotapi nakazila

na tamkajšnjo univerzo za lektorja slovenskega jezika in književnosti. Preberi te sonete, pa boš videl, da jih je sprožilo podoživljanje, v marsičem tragičnega, našega zdomstva. Cikel Smešnice je nekaj drugega. Nastal je spontano, a sam ne vem, kako bi te pesmi opredelil. Izberi si katero, pa jo objavite za pokušino v TV-15.«

»Nemčija, dragi Lojze, je igrala veliko vlogo v tvojem življenju,« sem usmeril pomenek.

»Ta dežela mi je prinesla veliko več nesreče kot sreče,« je dejal. »Prvič sem prišel v Nemčijo po vojnih ovinkih. Dne 18. februarja 1943 so me kot sedemnajstletnega skojevca in aktivista OF zaprli Italijani v ljubljanske sodne zapore. Od tam so nas dvanajst

POCENI SEM

Poceni sem. Vložite par milijonov
in moje okostje dajte medicincem,
naj se učijo, kakšno noro glavo
zapuščam Kranjcem za spomin. Za zmeraj.
Secirajte me trikrat, pa še trikrat.
Iz bikovih bo jajc izrastla trava
vse do nebes, kjer še po smrti dolgo
bo Bog ocenjeval neumnost Kranjcev...
(Iz cikla Smešnice).

V spominu ostanejo le lepa doživetja

Pogovor z Justino Jagodič

Bralci TV-15 ste že od poletja sem zvesto spremljali dnevnik, ki ga je ob koncu vojne od aprila 1945 naprej pisala Justina Jagodič, ko se je z nekaj soujetnicami vračala iz nemškega taborišča Ravensbrück proti domu. Nekaj časa s kolesom, nekaj časa tudi peš in nekaj časa z vlakom. Zdaj, ko je že zdavnaj srečno doma in sva tudi njene takratne zapiske že zdavnaj uredila, pretipkala in tudi postavila pred vas, sem jo spet obiskal na njenem domu v Velikih Laščah. Našel sem jo – skoraj pri devetdesetih letih – mladostno živahno in podjetno, da se nisem mogel ubraniti vtisa, kakor da bo vsak trenutek potegnila kolo izpod kapa in se odpeljala z njim po vsakdanjih opravkih. Moral sem jo torej poprositi za osebno izkaznico.

Sprašujete me, kdo sem. Po domače Šimnova Justina iz Želimlje, uradno pa Justina Jagodič, rojena Kramar. Ravno še za rep sem ujela prejšnje stoletje s prihodom na svet kot sedmi otrok, otrok sreče...

Ce ste še danes tako živahni, kakšno živo srebro ste morali biti šele v mladosti!

Že kot šolarica sem vtaknila nos v vsak popisan papir, potem pa staršem kar zagrozila, da bom pobegnila v svet, če me ne dajo v šolo. Tako sem zaradi nemščine prebila tri leta v kočevskem samostanu in se do sitga naučila mrzle cerkve, da mi je kraj še danes zopr.

In šolanje?

Tedaj je bilo učiteljske pri nas najvišja izobrazba, dosegljiva za ženske. Oče je bil sicer proti, češ da se ne bi ljudje brisali nog ob mene, vendar sem pribila: »Saj sem vaša hči, oče, se bom že znala braniti!

S tem ste se po svoje izmaknili tudi tedanjemu načinu življenja kmečkega dekleta: delo od jutra

do večera, brez dopustov, brez počitnic. Kako ste zapolnili prosti čas?

Moje šolanje je deloma prišlo tudi v čas med prvo svetovno vojno. Takrat so bile razmere prav posebne. Ampak smo kljub temu živeli in imeli celo plesne vaje. Vsaka plesalka pa je morala imeti tudi svojo gardedamo, da jo je spremljala na ples in domov. Moja setra se je žrtvovala za mojo zabavo. Doma pet majhnih otrok, pomanjkaje, težave, čez dan čakanje v kači za kruh, mleko... in sploh revščina, ko nisi dobil ne čevljev ne blaga. Ampak takrat nismo tako gledali na obleko; mladost je že sama po sebi lepa, brez pregovora: obleka naredi človeka.

Menda niste vsega časa pretičali na plesu?

Že kot otroci smo se tudi takrat šli turizem: hodili smo na žegnanja, na Ahec, na Vrh, na Kurešček. Tako so me že kmalu zamikale gore. Vsake počitnice sem povabila kakšno sošolko na dom in z njo hodila v Kamniške, seveda v spremstvu kakšnega fanta, ki je pota že poznal. Tako sem leta 1918 s Francko Mihelič v spremstvu petošolca Nika Wagnerja, ki sem ga takrat videla prvič in zadnjič, ležla na Brano. Ampak ko smo prišli do prvih klinov, je nama od strahu vzelo sapo. Niko naju je pustil in sam šel naprej. Ko sva se podprli z jabolki in koruznim kruhom, se je vrnila korajža in sva sami zmagali pot na vrh. Niko si je na hrbtu ležal z vijoličnim cigareto v časopisni papir, ko sva ga dohiteli, potem pa smo se družno odpravili nazaj v dolino.

To je še danes za drobce no deklet kar veliko dejanje; kako izjemno imenitno ste se morali počutiti šele pred sedemdesetimi leti!

Prihodnje počitnice sem za lepo spričevalo dobila od brata sto kron. Kaj bi študent z denarjem? Hitro ga je treba porabiti. Pepca

Herbst je bila pri meni, pridružila se je še Jelica Lipovšek. Spremljali so nas štirje fantje, že vajeni hribov. V koči na Kamniškem sedlu sta bili za oskrbnici mladi dekleti iz Stahovice. V klinu pa so pastirji pasli krave in vsak večer prinali mleko v koč. To je bil špas, ko so igrali kar na glavnik, povit s svilenim papirjem, ker ni bilo harmonike! Plesali pa so kakor leseni volki. Povem pa, da je bila »damska soba«, kamor ni imel noben moški dostopa.

Obiskali smo vse vrhove tam okrog. Debeluška Jelica je stopila na leho snega in zdrsnila proti prepadu. Roki je kar vzdignila. Dva sta skočila k nji in jo s palicama ujela za pod pazduhi. Za kazni ni smela z nami naprej, zato se je kujala ob potu. Ko smo se vrnili, je imela od sonca opečen nos.

Na varnost v gorah torej tudi takrat niste kaj pridali mislili?

Takrat smo šli tudi v Frischaufovo koč. Velik ledenik je ležal do Okrešlja. Slavko se je s cepinom smučal in ni opazil, da ima ledenik razpoko, pa ga je zaradi hitrosti vrglo brez posledice čez njo. Nazaj grede nas je zajela huda nevihta z gromom in strelami. Vsak klin je imel žareč jezik. Mi smo se tiščali skal nižje ob potu. Do kože premočeni smo se vrnili. Pot čez Ojstrico in Koroško domov nam je preprečil čez noč zapadli sneg. V plundri smo se vrnili v Stahovico in ob zidu smodnišnice v Kamnik – jaz skoraj bosa, ker sem čevlje iz kozlovine čisto uničila v skalah.

Tako vam gredo spomini z jezika in toliko jih je, da bi jih morali kdaj popisati za Planinski vestnik.

Pozneje sem bila trideset let tajnica pri društvu upokojencev v Velikih Laščah in sem ves čas organizirala izklete, na katerih sem razkazovala lepote naše Slovenije, pa tudi zunanega sveta.

Tako ste torej med prvo vojno doštudirali.

Po maturi sem obiskala župnika Finžgarja, da bi mi preskrbel kakšno službo blizu doma. On pa: »Kaj se boste zmeraj držali materine kikle? V svet pojdite, ko je toliko ledine za orat.« Lepo sem se mu zahvalila za nasvet in res odšla v Haloze, prav na hrvaško mejo. Potem pa prva leta selitev sem in tja, kakor pač človeka nosi življenje.

Kakor vidim, ste prekrižali vso Slovenijo in se seznanili z njenimi ljudmi.

Tudi sošolke smo ostale v stalnem stiku, v razredu nas je bilo šestinštrideset. Še zdaj nas je tretjina živih, v dveh vojnah prestradana

generacija, in mogoče ravno zato tako žilava. Vsako leto jih za obletnico mature skličem, pa jih je zmeraj manj. Lani smo imele osemšestdesetletnico, pa nas je prišlo samo šest. Druge so betežne. Koliko obletnic bo še?

Na poroko torej sploh niste utegnili misliti?

Prijazna usoda mi je naklonila življenjskega tovariša, da sem ob njem in z njim žvela bogato kulturno življenje: gledališča, koncerti, galerije, potovanja. Prehodila sva domače in druge gore in krtine po dolgem in počez, prevozila s kolesom vse naše ceste, povrhu pa še smučala – dokler nama ni Hitlerjeva bestialnot presekala življenja.

ske poti. Moža so Nemci odpeljali 3. novembra 1943, mene pa 13. januarja 1944. Naš lep dom je postal tuja lastnina. Ne žlice ne lonca, še krpe nisva našla, ko sva se 15. septembra 1945 vrnila.

Že v svojih zapiskih niste mogli mimo te trpkosti.

Doživljali smo pač revolucijo, ki ni bila inteligenci prav nič naklonjena. Šele leta 1960 sva dobila uradni akt, da hiša ni nacionalizirana – petnajst let nategovanja živcev!

Vidim, da znate tudi na to težavo pogledati neobremenjeno.

Leta 1957 sem bila izvoljena v odbor za zbiranje podatkov iz narodnoosvobodilne vojne. Hodila sem po hribovskih vaseh in sklicevala sestanke, doma pa kronološko urejala zbrane podatke za vseh dvanajst osnovnih organizacij zveze borcev, ki so spadale pod občino Velike Lašče. Gradivo sem sproti oddajala odboru za zgodovino, pri Socialistični zvezi delovnega ljudstva v občini Vič-Rudnik.

Tako je bila koristno uporabljena vaša sla po stikanju za starimi papirji, ki ste jo občutili že kot otrok.

Že v ljudski šoli v Kočevju me je najbolj zanimala zgodovina. Tej sem se ji posvetila. Nad trideset let sem ves prosti čas, posebno pozimi, posedala v Arhivu Slovenije, v Slovanski in drugih knjižnicah in zbirala podatke o rojstni vasi Želimlje, o svojem zadnjem službenem kraju Golem, o Laščah, Raščici, Turjaku. Kakor knjižni molj sem se vbadala v Valvazorja, v turjaške urbarje, kvarterne in staro deželsko desko, kjer so vpisane listine in pogodbe, pa v jožefinski in franciscejski kataster z mapami in tako naprej... Nisem imela name na objavljati, zbirala sem le za osebno zabavo in koristno izrabo časa.

Pa ste kljub temu tudi marsikaj objavili, na primer uvodno razpravo Zgodovinski utrinki v zborniku Velikih Lašč leta 1986. Zbrano gradivo ste izročili ustreznim krajevnim arhivom, da bo v veliko pomoč novim raziskovalcem. Toda pomudiva se še malo v Ravensbrücku.

Internacijo v Ravensbrücku sem prestala z nemajno vero v zmago, s prilagoditvijo v obupni položaj, z optimizmom, da je vsak dan bližji koncu, z vztrajnostjo in veliko srečo, da je šlo najhujše mimo.

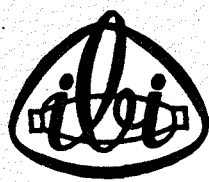
Se nekdane taboriščnice še kaj srečujete?

V taborišču nas je bilo veliko, vezi med nami pa je le malo: Vojna, Majda, Sonja, Micka. Vojna mi je reševala življenje, ko sem ležala v taboriški bolnišnici zaradi ishiasa. Sicer pa: kar sem v življenju hudega doživela in prestala v taborišču smrti v Ravensbrücku, sem zbrisala iz spomina, obdržala pa v spominih vsa lepa in prijetna doživetja, ki mi jih zmeraj znova pričarajo dnevniki iz minulih let. Tudi starost je lepa, če je človek zdrav.

Kako zdaj gledate na svoj popotniški dnevnik, ki je objavljen?

Urednik TV-15 je bil najbrž v stiski zaradi dolgih zapiskov moje dolge poti, jaz pa sem bila dostikrat na smrt obupana med samo potjo. Ampak bralci so se mi z vseh strani oglašali, da radi berejo. Če kdaj ni bilo nadaljevanja, so že spraševali ali ne bo več. Seveda bo, saj moram priti domov... če bo urednik imel toliko potrpljenja, sem jim odgovarjala. Toda vsaka zgodba ima in mora imeti konec, tudi moja. Samo za zdaj se še ne damo, stojimo kakor okleščen vihar! Pa lep pozdrav vsem, ki ste imeli potrpljenje z mojo dolgo dolgo potjo...

Pogovor zapisal
Janko Moder

Industrija bombažnih izdelkov
Kranj

IZDELUJE: ŽAKARSKÉ TKANINE ZA
LEŽIŠČA IN NOTRANJO OPREMO
STANOVANJ

NA PRAGU NOVEGA LETA 1988 ŽELIMO VSEM
DELOVNIM LJUDEM, KOLEKTIVOM, PREDVSEM PA
POSLOVNIM PRIJATELJEM, OBILO DELOVNIH
USPEHOV, VEDRINE IN OSEBNEGA ZADOVOLJSTVA
TER DOBREGA POČUTJA!

SKUPŠČINA OBČINE
LOGATEC

ŽELI SREČNO NOVO LETO 1988
Z ŽELJO, DA BI BILO PLODNO
IN USPEŠNO ZA VSE NAS

Srečanje in pogovor s Stanetom Bobnarjem, narodnim herojem

Zvesta fronta

Dogovoriti se za pogovor in pogovarjati se s Stanetom Bobnarjem je, preprosto povedano, lahko. Nič nama ni treba plesati okrog vrele kaše.

»Povedali so mi, da ste imeli nedolgo tega petinšestdesetletnico.«

»Ja, res je, dopolnil sem 75 let.«

»Vas je volja, da se ob tej priložnosti dobiva in pogovoriva?«

»Lahko, zakaj ne.«

Nobenih pomislekov ali zapletov.

»Jutri... na sedežu republiškega odbora.«

Vsaj po enkrat na teden pride tja, na to ali ono sejo, povprašat, kaj je novega, urejat, kar mu nalaga funkcija predsednika sekcije španskih borcev.

Mimogrede vprašamo in odgovorjamo: še živčih Špancev je v slovenskih borčevskih vrstah ta hip triindvajset.

Sicer pa – naj da beseda besedo.

Krogotok pogovora je odprt.

»Kar zadeva vašo življenjsko pot...«

»Ta je bila že večkrat popisana. Ne bi ponavljal...«

Res je. To človeško pot Staneta Bobnarja si dejansko lahko ogledam na najhitrejši možni in lahko najmanj zamotani način, z izpisom iz prve, nedavno tega obelodanjene Enciklopedije Slovenije.

... Bobnar Stane (Vevče, 15. 11. 1912), družbenopolitični delavec, narodni heroj. Že pred 2. svetovno vojno je bil član društva Svoboda, od 1935 član KP. Kot prostovoljec v španski državljanski vojni se je bojeval v četi Matija Gubec, bataljona Dimitrov. Avgusta 1937 je bil na aragonski fronti hudo ranjen, nato so ga pripeljali v Pariz, kjer je politično delal med slovenskimi izseljenci. V Ljubljano se je vrnil 1939 in deloval kot član PK Skoja za Slovenijo je bil tudi izbran v CK Skoja Jugoslavije. Bil je prostovoljec v aprilski vojni, po okupaciji je kot član rajonskega komiteja PKS Polje sodeloval v političnih in vojaških pripravah na vstajo (do aretacije junija 1941). Po kapitulaciji Italije je bil v Carbonari med organizatorji prekomorskih brigad. Oktobra 1943 je sodeloval v bojih 1. prekomorske brigade za dalmatinske otoke, postal na Braču politični komisar 2. prekomorske brigade in odšel z njo proti Drvarju. Na Visu je bil politični komisar 3. prekomorske brigade in sodeloval z njo v bojih za osvoboditev Dalmacije in v sklepnih bojih na Reki. Po osvoboditvi je bil pomočnik političnega

komisarja 31. divizije, načelnik kadrovskega oddelka jugoslovanskega vojnega letalstva v Zemunu in politični komisar višje oficirske letalske šole v Ljubljani ter politični komisar letalske divizije v Zagrebu. Bil je predsednik sekcije združenja španskih borcev, član GO ZZB

Stane Bobnar

NOV Slovenije in član sveta republike. nosilec partizanske spomenice 1941... J. Kri.

V tem sežetem »poročilu« o neki človeški in borčevski poti je povedano domala vse, kar sodi zraven. Ko bi ne bilo drugih predstavitev namenov, bi lahko na tej točki pod pogovor potegnili črto. Vendar pa se pravi in dejanski pogovor o Stanetom Bobnarjem, »Špancev«, prekomorcem, komisarjem in predvsem človekom-tovarišem, ki preišča o sedanjih, o prehojenih in še o čakajočih stezah, poteh in cestah tega našega nikoli lahkega ali lagodnega življenja, s to razgrnitvijo »popisnega kartona« šele začneja.

Vpetost v življenje

Že dolgo vrsto let je upokojen, a ni doslej še nikoli pomislil, da bi se moral nekega dne odločiti za intenziven počitek – Kje neki! A tudi njegov človeški pogled se ne ozira zgolj in samo v spomine kot edino središče sveta. Z obema nogama stoji na trdnih tleh sedanjega življenja.

»No, pri teh mojih letih je izredno pomembno, pa hkrati tudi potrebno, da še delam in delujem. Na to me opozarja tudi moja narava, ki mi že vse življenje narekuje, da se zavzemam za vse, kar prinaša napredek, novo, tisto, za kar sem se bojeval od vsega začetka. Torej tudi sedaj ne smem in ne morem odnehati.«

Ta vpetost v življenje je sestavni del njegove narave in

vsega tustega, čemur bi se reklo bivanjski smisel. Vsekakor bi bil nezadošen in nesrečen, če bi bil od tega, kar mu je naloženo, ali pa si nalaga sam, odrezen.

Stane Bobnar predsedniku, kot rečeno, sekciji preživelih španskih borcev, deluje med prekomorci, sodeluje v tej in v vseh drugih domenah v zvezi borcev kot celoti in v njenem republiškem odboru še posebej, dejavno navzoč pa skuša biti in je tudi in še posebej v svojem domačem, krajevnem, zadobrovskega okolju.

»Seveda je človek bolj zadovoljen, če stvari, s katerimi si daje opravka, lepo tečejo. Če pa so težke, kot so danes, moraš biti še bolj pri stvari, kajti človeku je do tega, da prispeva svoj delež za to našo stvar, pa čeprav nemalokrat nimaš pravih možnosti, še posebej, če nisi več na položaju ali v službi.«

Toda delo, ki ga opravlja – ve in čuti – zagotovo ni brez haska.

Tovarišija za vse čase

V tej zvezi še s posebnim zadoščenjem omenja španske borce, katerih statusna vprašanja so, vsaj v Sloveniji, spravljenja v red, kajti naša družba njihov prispevek in pomen upošteva in ga po vsej človeški logiki priznava.

Žal je naših »Špancev« zdaj le še triindvajset.

»Vendar tej družbi,« izzovem, »ob vsem, do česar je v njej prišlo, vi sami, namreč španski borci, le niste pripravljeni gledati skozi prste?«

»Ne,« pravi, »veliko je tega, kar nam ni všeč. Žalosti nas, ko vidimo, da stvari ne gredo svojo pot v skladu z idejo, s kakršno smo odhajali na španska in nato na domača bojišča. Marsikaj bi bilo mogoče urejati in urediti bolje.«

Niso potrebna posebna vprašanja v tej zvezi, ko predida misel in pogovor na prekomorce. Stane Bobnar je bil eden vodilnih organizatorjev prekomorskih brigad in še posebej organizator njihovega prihoda iz Italije na jugoslovansko bojišče. O tem je veliko napisanega v prekomorski literaturi.

»Z veliko vnamo,« pripoveduje, »smo se tedaj skupaj oprijeli nalog v zvezi z ustanavljanjem teh brigad. Ni bilo ravno lahko. Angloameričani so nam delali nemajhne težave, vendar smo jih premagali, zbrali smo, najprej v Tarantu in nato v Bariju velikansko število borcev, ki smo jih razporedili v enote, in nato odločno uveljavili svojo zahtevo, da jih prepeljemo preko Jadrana na našo stran. Uspeh teh prizadevanj

je bil, nobenega dvoma, izreden.«

Vsa poveljna leta, v zadnjem času nič manj kot prej, goji in ohranja karseda tesne stike s svojimi soborci iz vrst prekomorcev. Vendar to še zdaleč niso formalnosti, povezane zgolj z borčevskimi srečanji ali kakršnimikoli obveznostmi. To je živ, tovariški, v pravem pomenu besede prijateljski stik, ki ga dobra organiziranost prekomorskih vrst le še poživlja. V domeno te dobre organiziranosti sodijo domicilne enote, načrtno postavljanje spomenikov in spominskih obeležij vzdolž bojne poti, sistematično beleženje vsega, kar je prinašala ta pot, pa tudi trdno zavzemanje za ureditev borčevskega statusa vseh posameznih pripadnikov prekomorskih sestav.

»Sicer pa so Primorci, ki tvorijo večino vseh prekomorcev, tudi kot ljudje izredno pridni in vztrajni, izjemno zvesti. Vsi po vrsti so si s to svojo pridnostjo in samoiniciativo uredili osebne življenjske razmere in dosegli pri tem velike uspehe. Zelo jih cenim in sem z vsemi iskren prijatelj. Štejem jih za zvesto fronto. Zvesti so sebi in skupnosti. Taki, kot so, stvari niso nikoli spustili iz rok...«

Zveni nemara malce patetično, a ni, kajti Stane Bobnar ni take vrste govorec, ko poudari: »Te človeške vezi so navsezadnje moje življenje, zanje sem se boril.«

Pogled na naše dni

Toda spet se, kot neizogibna, zastavi aktualna kritična

misel: »Kako se vi, pripadniki 'zveste fronte', ob vsem tem odzivite na deformacije naših dni?«

»Marsikaj tistega, kar smo v sebi in okoli nas izoblikovali v letih boja, smo po končani vojni opustili. Zaradi tega so se nam stvari ponekod kar precej izrodile. Res pa je, da je takšno izrojevanje vsebina človeškega bitja. Izpeljati revolucijo in prevzeti oblast je bilo laže kot graditi človeška razmerja ter oblikovati realni socialistični družbeni in gospodarski sistem, saj glede tega nismo imeli nikakršnih oprijemljivih izkušenj.«

Med spomini in sedanjostjo

V Španijo, se ozira k spominom, je odšel kot član Komunistične partije Jugoslavije, v katero je vstopil že leta devetnajstpetinšestdesetega, dve leti pred čebinskim kongresom.

»Takrat smo mislili, da je zmaga nad kapitalističnim sistemom še zelo daleč. Zgodilo pa se je drugače. Spričo spopada s fašizmom, ki smo ga premagali, smo oblast prevzeli zelo naglo – in v nekem smislu laže, kot nam je kasneje uspevalo oblikovati naš socialistični sistem ter ohranjati njegove pridobitve. Hitri začetni uspehi, ki smo jih bili kljub velikim krivam in trpljenju veseli, so nas naredili kar preveč zagnane, saj smo mislili, da zmoremo vse. A se je pokazalo, da je graditev socialističnih odnosov težja naloga, kot smo si predstavljali. Zanj je potrebno veliko več časa, kot ga je terjala sama izpeljava revolucije. V Jugoslaviji smo sicer dosegli ve-

lik napredek, a hkrati naredili veliko napak, ki so nas udarile nazaj, kot bi bil priletel bumerang. Tudi leto oseminštrideseto je bilo izjemno pogumno dejanje, zavoljo katerega smo poželi veliko slavo, kar je tudi prav, žal pa nas je prav to uspavalo, nam v nekem smislu zamaglilo prihodnost. Mislili smo namreč, da bomo poslej znali in zmogli vse, a vendarle nismo imeli dovolj trdnih pobud. Življenje pač človeka pogostokrat korigira v njegovih pričakovanjih.«

In kaj še pove spomin?

Predvsem to, da je potekalo delo Komunistične partije v letih pred njo in med njo drugače kot po njenem izteku. Več je bilo iniciative vsakega posameznika, bodisi v delavskem gibanju bodisi v partizanih. »Ko pa smo prevzeli oblast,« razmišlja Stane Bobnar, »te iniciativnosti ljudje in množice niso imele več toliko. Prešla je v roke ožjega forumskega sistema, ki so mu ljudje sicer zaupali in čakali, da bo opravil svoje, to pa jih je uspavalo. In izkazalo se je, da socializem ni mogoče zgraditi na forumski način, po forumski poti.«

Kaj je socializem?

»Saj niti ne vemo, kaj naj bi socializem v vsej svoji naravnosti pravzaprav bil. Zdi se mi, da je bistvo socializma ustvaritev lepih človeških odnosov, humanizma v pravem pomenu besede, torej tudi ukrepov vladanja, ki bodo v korist vsem. Če pa navodila, ki jih uveljavlja oblast, ne sledijo željam in potrebam množic, so ponavadi slaba. Zame je bistveni razlog naših težav v tem, da smo opustili nekdanjo odprtost, na široko zastavljene pobude takojmenovanega

Murcia – Skupina ranjencev Jugoslovancev. V sredini z leve: Janez Gramc, Aleš Bebler in Stane Bobnar

labod

Moda za čas, ki prihaja

Priporočamo vam naše kvalitetne izdelke

človeškega faktorja, prišli na vsej črti na forumsko delo in dovolili, da so ljudje zgubili zaupanje v te forume. Po-udarjam pa: izgubili so zaupanje v forume, ne v socializem in v vizijo boljšega življenja!

Če kdaj, potem je bilo leto devetnajsto dvainštrideseto v okupirani Ljubljani, vzor sožitja vseh sestavin gibanja za osvoboditev izpod tuje okupacije – in kot takšno vzor za vsakršno politično delovanje. »Vsak posameznik,« pravi Stane Bobnar, prepričan, da je v tem vredno in potrebno govoriti, »je takrat na čudežen način harmonično deloval za skupno idejo. In nihče se ni bal, da bi zašli s poti. Danes pa nas je strah, da bi »zglajzali« in bi se nam kaj zalomilo, če bi sprostili pobudo ljudi. Kajti moč, resnična moč je v človeku, v množicah...»

Morda kaže to misel ponoviti in podčrtati še enkrat:

»Moč je v človeku, v množicah«

Odločilnega pomena je dognati, kako sprožiti in doseči vsestransko človeško iniciativo, ki bo v prid socialistični skupnosti, na drugačen način, v okoliščinah svobodne tržne ekonomije in demokracije. »Kajti socializem ne more uspeti frontalno. Prehod iz kapitalizma v socialistični sistem ni mogoče izpeljati čez noč. Ne smemo in ne moremo zavreči vsega, kar je v dozdajšnjem poteku vendarle dobrega. Stalin nas je sicer učil prav tega, toda očitno je, da njegov nauk ni peljal v pravo smer. Danes moramo iskati primeren skladen prehod med tistim prej in tem, kar naj sledi. Nobene nevarnosti ni, da bo socializem okrnjen, če bomo delali v korist človeku in množicam. Kajti prav množice s svojimi interesi so tiste, ki lahko v socializmu poganjajo proizvodnjo, kot je v kapitalizmu – kapitalist.«

Toda imeti morajo možnost

Če možnosti za to in takšno pobudo nimajo, si ljudje iščejo drugačna pota, dodatne vire angažiranja in zaslužka: z delom na zemlji, v obrti in temu podobno, kar je sicer prav, vendar ne povsem, če ni prave pobude in spodbude v delovnih organizacijah, v kolektivih, kjer združujejo delo.

A kaj narediti? Do praktičnega odgovora na to vprašanje se še nismo dokopali... ta in takšna misel sledi iz besed Staneta Bobnarja, ki mu ni vseeno, da je bila ljudem vzeta pobuda, da nas je prav to popeljal v stagnacijo, da imamo za seboj velikanske zapravljene investicije in da zavoljo vse-

ga tega nismo zmožni narediti nadaljnega koraka. Ta naša »skupna hiša« vseka kor ni gospodarila pametno. Predajala se je megalomanskim mislim in načrtom. Vse preveč naših tovarn je bilo zgrajenih neorgansko. Zdaj jih ne obvladujemo. Njihove izgube morajo pokrivati drugi, tega pa nobena ekonomija ne more prenesti v tolikšnem obsegu in za tolikšen čas. »Ekonomija je bolj za presežek, za uspeh, za pot navzgor. Je tekma, v kateri propade, kdor ne uspe. Ekonomija je nenehni boj za napredek. Mi pa posegamo v ta prizadevanja z odvzemanjem sredstev, ki od uspešnih gospodarstev romajo po raznih kanalih k manj sposobnim ali nesposobnim. To prinaša uravnilovko, ta pa, kot vemo, ne spodbuja napredka, ampak je samo pot nazaj. Takšno ravnanje je naporno, nesmiselno in nam vsem v škodo. Zavoljo njega in zavoljo škarij v rokah tako mislečega aparata se nam ne obeta nič dobrega.«

In še – v tej zvezi: »Logično in prav je, da želijo zaostali dohiteti razvite, vendar ne s tem, da razvitem jemljejo, kar so ustvarili.«

Kdo podpihuje takšno ravnanje?

Stane Bobnar pravi: »Sem za trdno, kulturno, spoštova-

nja vredno federacijo, toda ne takšno, da bi imela vse škarje in platno v rokah in bi republikam odvzela njihove pravice in pristojnosti. So nekateri, ki bi radi republike kar meni nič tebi nič odpravili. Gre za skupine, za klane, ki želijo imeti vso oblast v lastnih rokah, skrivajo pa se za obzidjem ZK.

Izkušnje pa nas uče, da diriganje z vrha ne vodi nikamor. Posledice takšnega ravnanja so več kot očitne v naši proizvodni in razvojni strategiji, v neučinkoviti izrabi strojev, v nekoristno usmerjenem šolanju mlade generacije, saj nam strokovnjakov na vseh straneh močno primanjkuje. A se z vsem tem zares in temeljito ne ukvarjamo ali vsaj ne uspevamo.

Ze res, da so se v zvezi komunistov predvsem pri nas, v Sloveniji, uveljavili zreli, zdravi pogledi in težnje, le da jih je premalo; odpor nasprotujočih generacij, ki si domišljajo, da so vsega zmožne, je premočan. Dobro pa je, da so se začele lomiti kopja.

»Prepričan sem«, pravi Stane Bobnar, »da nam bo uspelo ustvariti zdravo mišljenje in se po tej poti približati mladim ljudem, ki so sicer še precej neobgleni, vendar sprožajo vprašanja, vprašanja, ki gredo marsikomu na živce, vendar so – čeprav premalo osredotočene k sproščanju proizvodnih možnosti mlade generacije

Ranjeni Stane Bobnar

Štab 3. prekomorske brigade (Kašteli, 1944) Z leve proti desni: Jože Šeme pomočnik politkomisarja brigade, Bogdan Viskić, komandant brigade, Stane Bobnar, politkomisar brigade, Janez Hočevnar, namestnik komandanta brigade.

– kot opozicija zoper staro dogmatiko in kot boj za nove, višja družbene vrednote potrebna in dobra.

Življenje je en sam neprestan boj

»Brez boja ni življenja. Ni življenja v absolutni monolitnosti. Absolutna monolitnost je sivina.«

Kdor si jo želi in jo terja, kdor nesramno zavrača porajanje novih idej, tudi teh, ki prihajajo iz Slovenije, naj se zamisli nad samim seboj.

»Takšni medsebojni napadi poglobljajo jezove in so strahovito nesmiselni. Sam sem – tako kot Slovenec – tudi velik Jugoslovian, saj sem bil in se boril povsod, v Bosni, v Dalmaciji, poznam miselnost naših ljudi, vem, da se je mogoče z njimi lepo sporazumevati, samo...«

Tudi premolk je zgovoren. Docela jasno je, kaj ima v mislih. Vse, o čemer razmišlja in govori, je povezano z nedvoumno rdečo nitjo z življenjskim naukom, ki mu velja, da je potrebno vselej in povsod znati prisluhniti težnjam ljudi. Kadar je Partija ravnala tako, je bila nesporna zmagovalka. Tako je vodila in usmerjala predvsem delavsko gibanje na naših tleh, tako je zanetila in zmogovito izpeljala narodnoosvobodilni odpor. Stane Bobnar se spominja, kako natanko so komunisti pred vojno v njegovem domačem kraju preanalizirali razmere in ravnanja v občini v tovarnah, med posameznimi sloji prebivalstva. Čeprav jih je bilo malo, se je njihov glas

lišal in ljudje so ga upoštevali.

»Danes pa moja krajevna partijska organizacija ne občuti dovolj, kaj se dogaja bodisi v večki papirnici, bodisi v šoli, med delavci, mladino, v vrstah uradništva, okoli cerkve. Ljudje komajda občutijo obstoj osnovne organizacije. A včasih so ga – in še kako!«

Ni mu vseeno, da je tako. On, stari komunist, ki je ob svojih partijskih začetkih doživljal sektaške prepire v partijskem vrhu, nato pa doživel Titov prihod domov, njegovo odpravo sektaških natezanj, vzpostavitev prepotrebne enotnosti v vrhovih in predvsem skrb za pomenenje množic, saj je šele to omogočilo uveljavitev partije med ljudmi, je za vse to še prav posebej občutljiv. Ve pa tudi, da se partija ne bi smela obnašati kot »oblast«. Morala bi biti pravzaprav neke vrste »opozicija«, se pravi kritična vest oblasti. Morala bi scela stati na pozicijah delavskega človeka.

»Ko bi bila partija ves čas ravnala tako, da ne bi bilo teh naših pogubnih megalomanij!«

In vendar:

Verjetno je še čas, čeprav visi v ozračju težka mora in se ostrijo meči mimo in zunaj zveze komunistov – za napade na ustavo, za ukinitve konsenza, za odpravo samoupravne ureditve, se pravi zoper vse tisto, kar so naši narodi in delovni ljudje pridobili v času narodnoosvobodilnega boja. Toda še je čas. Pametno in koristno bi bilo, če bi zveza komunistov

ugotovila, kaj vse je bilo v preteklosti napačno in zgrešeno in kaj je pripeljalo do stanja, kakršnega imamo danes. Tega, sodim, ni kriva zveza komunistov kot taka, saj so njeni dokumenti naravnani drugače. Teh stranpoti so krive grupacije in samozvanci, ki so pod plaščem zveze komunistov izsiljevali zgrešene investicije, prekomerne zadolžitve v tujini in slabo kadrovsko politiko, pri tem pa so se sami okoriščali. To zgrešeno delovanje je potrebno obelodaniti ter poklicati na odgovornost vse neposredne in posredne krivce. To naj bi ne bil lov na čarovnice, temveč priložnost za ustvarjalno ljudsko kritiko. Zveza komunistov s tem ne bi izgubila na ugledu, pač pa bi pridobila, njene osnovne organizacije bi na novo oživele in prešle v prenovu. Zgodovina nas uči, da je bilo tako v vseh prelomnih obdobjih... Tako Stane Bobnar o naših skupnih zadevah. Kar zadeva njega samega pa pravi:

»Sem še vedno dejaven in poln sil. Če to drugim kaj pomeni in poma, naj presodijo sami. Zase vem, da mi pomenita prijateljstvo in ugled, kakršnega sem – kot eden njihovih vodilnih organizatorjev, kot eden tistih, ki smo jih »peljali v boj« – deležen ob vsakem srečanju, življenjsko zadoščenje. To, da se z vsemi njimi razumem kot enak z enakimi, je zame fundamentalna stvar in najvišja stopnja medsebojnega spoštovanja. Ponosen sem, da je temu tako.«

Pogovarjal se je in pogovor zapisal Viktor Konjar

KTL, industrija papirja in embalaže Ljubljana n. sol. o.

TOZD VALKARTON LOGATEC n. sub. o.

valkarton

LOGATEC

PROIZVODNI PROGRAM
STANDARDNI IN IMPREGNIRANI
VALOVITI KARTON

POTISKANA IN NEPOTISKANA
EMBALAŽA IZ VALOVITEGA
KARTONA

PROIZVODNJA:
YU 61370 LOGATEC, TRZASKA c. 1
TEL 061/741-411
TELEX 31684

PRODAJA:
YU 61000 LJUBLJANA, RESLJEVA c. 18
TEL 061/320-786
TELEX: 31158, 31699

ŽIMA

INDUSTRIJA ŠČETK, p. o.
61110 LJUBLJANA,
TRPINČEVA 108

TELEFON: N. C. (061) 482-331,
DIR.: 482-344
ŽIRO RAČUN: 50103-15190
p. p. 10

cestno podjetje nova gorica

n. sub. o.

PRVOMAJSKA 52 P.P. 110 • TELEX: ŠT. 22-212, 25-511 • SDK 52000-607-57845

Pridružujemo se čestitkam za novo leto 1988 in želimo mnogo sreče in uspehov

tozd terme čatež

Pravočasno poskrbite za svoje zdravje
Združite prijetno s koristnim
Povežite sistematice pregleda z oddihom.

Tel. (068) 61-811, Telex: 35795

Visoko nad oblaki je lepo

»Seveda, kadar ni vojne,« se rahlo nasmehne petinšestdesetletni Ivan Lužar iz Podloga, iz lepo obnovljene kmečke hiše številka ena

Podlog je dolga strnjena vas. Stari podložki kmetje so pred vojno radi poudarjali, da imajo najdaljše njive v Spodnji Savinjski dolini. Nekaj let po vojni pa so se skoraj vse očitno skrajšale – družbena arondacija pač. Tudi stara kmečka poslopja (hiše in marofi) so skoraj izginili. Zdaj je vse bolj moderno zidano, tudi velike kmetije pa so se skrčile na z zakonom predpisani minimum – 10 hektarjev. Pri Bačevih – Bač je hišno ime Ivanove domačije – imajo nekaj manj kot 4 hektarje obdelovalne zemlje.

Malokdo ve, da je štiri kilometre od Šempetra proti severu najlepše urejena in najbolj obiskana kraška jama na Štajerskem. Med zadnjo vojno pa je večkrat služila kot zavetje, skrivališče marsikateremu partizanu, posebno kurirjem.

Poldrugi kilometer pred jamo je ena največjih transformatorskih postaj Dravskih elektrarn. Se pol kilometra vzhodno pa je vrelec tople vode. Mladina je zgradila kar lep bazen in prišče.

Ivana sem srečal v gozdu. Iz temne in nevarne globače sta z ženo spravljala debele hlode. Takoj sem opazil, da je Ivan pravi šoferjski gad, saj je s težkim traktorjem manevriral, kot da je traktor kartonska škatla.

Takoj bo prišel, je rekla žena Marta, ko sem te nedelje stopil v njihov lep dom, in odhitela. Res je kmalu prišel. Bal sem se, da obiska ne bo vesel. Zmotil sem se. Da, že v nekaj stavkih je bilo čutiti neko prodorno, izpiljeno misel.

»Žena, prinesi malo prigrizka in vinčka,« je rekel smeje, »midva pa bova malo po moško poklepetala, ne?« Malce se je zamislil: »Ne vem, malo mi srce nagaja, za delo pa sva sama z ženo. Stroje imava, to je res, ali brez človeških rok ne gre. Hčerka končuje šolo in je ne moreva siliti. No, saj bo kljub temu vse postorjeno. Polž počasi leze, pa kljub temu daleč prileze. Kmetje delamo dva šihita. Res je, da nas ne kliče sirena. Kliče pa živina, njive, travniki. Grunt pravi: Deri mene, sicer bom jaz tebe!« se malo razhudi žena, ko si ogleduje obdelane roke. Nato še pove, kaj vse sta z možem zgradila, nakupila strojev.

»Življenja na kmetih pred petdesetimi leti in zdaj ne bi primerjal. Spominjam pa se, da smo kmetje sorazmerno dobro živeli. Ko pa je prišla vojna...«

Nastal je trenutek tišine. Ker smo vsi trije dobro vedeli, kako je že ob njegovem začetku bilo, smo se vsak zase tiho zamislili.

Po ruskih stepah

»O partizanih smo le tu in tam slišali. V sosednji vasi je bil neki kmet, ki je deloval že kar 1941. leta. Nas, rojene 1922. so Nemci najprej mobilizirali. Kam vse so nas vlačili... ne, bila bi predolga zgodba. Decembra 1942 sem prišel v Francijo. Da bi jo takrat popihal? Kje pa! Iz Francije pa v sredno Rusijo. Belgorod! Nikoli ga ne bom pozabil. Ko si enkrat v bitki, ni kaj. Ti mene ali jaz tebe. Tako je pač... Začela se je nova ofenziva. Rusi so že pokazali tisto pravo vojaško moč. Nemogoče je,

da bi človek opisal te ofenzivne viharje. Celo povedati je nemogoče. Spremembe so kot bliski, strele v neurju,« je začel pripovedovati.

»3. avgusta 1943. Tisto noč smo taval, zdaj nazaj, zdaj naprej, spet nazaj. Katjuše, te vražje katjuše in nizko leteča letala. Podobna nemškim štorcklam. Poveljeval nam je starejši oficir. Bržkone je tudi on imel vojaščine čez glavo. 5. avgusta smo prišli na neko vzpetino. Rusi so pritiskali. »Umik, umik!« je kričal oficir.

Potuhnil sem se v neko globačo. Skrit in zamaskiran sem dočakal, da je šla fronta preko mene. Nato sem zlezal na konec nekakšne njive. Kmalu so prikorakali Rusi.

Povedal sem, da sem Jugoslovčan in lepo so ravnali z menoj. Eden višjih mi je rekel, naj se le skrijem, da me kaj ne zadene. Znal sem že toliko rusko, da sem vsaj malo razumel. Bili so nekam veselo razpoloženi. Zastavljali so mi razna vprašanja. Odgovoril sem, kakor sem pač mogel in znal.

Nato pa na dolgo pot. Naenkrat nas je bila kar prava množica. Teden dni smo hodili do zbirnega taborišča v Kursku. Hm, težki trenutki. Kaj trenutki, dnevi, tedni! Brez vode, hrano si komaj videl, vroče avgustovsko vreme. Kmalu pa se je začelo. Začeli so nas ločevati po narodnostih. Ko je prišel nov transport ujetnikov, smo na ves glas kričali.

– Slovenci, Slovenci, sem, tukaj smo!

Našel sem si prijatelja. Od tam smo odšli v nekako

vseslovansko taborišče, končno pa v jugoslovansko brigado, v Kolomno pod Moskvu. Taborišče lepo urejeno, tukaj so se začeli pravi človeški odnosi. Hrana vojaška: ribja juha, kaša, ješprenj. Ruske jedi pač. Dobili smo vojaška oblačila; letne, zimske; razvrščen sem bil v jurišno četo.

to. Slovenci, Hrvati, Banatčani.

Začeli smo s teorijo. Komanda stroga. Zdaj sem znal malo francosko, dobro pa nemško in rusko. Jezik mi ni delal prehudih težav. Počasi so prihajali tovarnjaki, topovi, drugo težko in lahko orožje. Nekoč je komandant vprašal, kdo bi šel v pilotsko šolo. Že prej so nas spraševali po poklicih. Prednost so imeli mehaniki. No, pa se mi je posrečilo, da so tudi mene vzeli. Testi so pokazali – in seveda ustna vprašanja, – da sem v strojništvu kar podkovan. Odšli smo v Kramador blizu Stalingrada. Kraji so bili popolnoma porušeni, a so jih marljivi ljudje hitro obnavljali. Tu se je tudi začelo pravo šolanje. Disciplina kot švicarska ura. Najprej smo letali s šolskimi, kmalu pa kar z bojnimi letali. Moram reči: obvladal sem teorijo in prakso. Rusi so imeli dobra vojaška letala. Enostavna, praktična, hitra. Pogosto sem letel visoko nad oblaki.

Ko govori o letalih, letanju, napadih, se mu oči še

bolj zasvetijo. Nato nadaljuje: »Prišla je še ena skupina iz Jugoslavije. Partizanska. Govorili so, da so piloti. Ali morali so skozi rusko šolo, predno so dobili vojaška letala in čez čas preko osvobojenih ozemelj poleteli v Jugoslavijo.

Moja skupina je prišla kasneje. Spominjam se skopskega letališča. Bilo je travnato, samo pista je bila betonska. Letali smo, plivali pod sinjim nebom, pikirali, skratka, bilo je čudovito, vsaj zame, kmečkega fanta. Po vojni so bili včasih izredno težki trenutki. Občutili smo mešetarjenja velikih sil, odločujočih zmagovalcev. Vseskozi smo bili v bojni pripravljenosti. Hodil se h komandantu prosit za demobilizacijo. Nema za tebe demobilizacije! je bil odgovor. Doma pa kmetija in sama starša. Sestra je že kot otrok umrla. Res, zemlja je klicala, klicala... Nato pa še ta nesrečni informbiro. No, sem si mislil, Rudi so me izurili za spretnega vojaškega pilota, zdaj pa bom jurišal nanje. Z njihovim letalom. Mogoče z angleškim hurikanom. Če bi prišlo do spopada, bi mi prvi poleteli na njihove bojne linije. Pogosto o tem razmišljam, si nikakor ne morem predstavljati, kakšen bi bil pravzaprav konec. Naš Tito je bil pameten človek, vojaški in politični strateg.

Dokler bova pri močeh, bova delala

»Enainpetdesetega sem prišel domov. Tukaj pa tudi vse narobe. Obvezne oddaje, skoraj nobenega dohodka. Takrat sta še bila oče in mati pri močeh. Vsi trije, pa še drugi, so pomagali, da smo prebrodili težave. Po vrnitvi sem zvedel, da je kar veliko vaščanov sodelovalo v NOB, tako da nas ni treba biti sram. Še dolgo po vrnitvi

pa vsako leto na orožne vaje. Ko je bilo na kmetiji največ dela, jaz pa v kabine vojaških letal. Potem sem bil že inštruktor. Zdaj pa ima že dolgo mir. Dokler bova z ženo pri močeh, bova delala. Pa zdaj so stroji, veliko opravijo. Sicer bi res ne zmogla. Ne, Marta?« pogleda ženo, ki je kot jaz poslušala Ivana, pogumnega in za svoja leta močnega moža.

»Ivan, zakaj mi ne daste vojaške slike, saj ste vendar kapetan prve klase vojnega letalstva!«

»To je že res,« se nasmehne. »Toda zdaj kmetujem in kot kmet ne ljudje bolj poznajo.«

Ne vem, zakaj se Bačeva gospodarja malice sploh nista dotaknila, saj sem jo jaz tako hlastno pospravljaj, pa tudi kozarce sem praznil. Še in še smo govorili o sedanjem trenutku, ne samo o kmetijstvu, tudi o industriji, kulturi, o naši politiki.

»Šele z neba vidiš zaresno lepoto naše domovine, naravno bogate!« je Ivan trdo pribil »Zdaj si nekateri drznejo kriviti pokojnega Tita. To je sramota. Krivi so še živi politiki! Ko bi imela Rusija po vojni same Gorbačove, pa je bila v vojni v celoti zrušena, bila bi pred ZDA. Našo domovino smo dokaj hitro obnovili, toda naš voz gospodarstva so vodili – in ga še vodijo – politiki, ne pa pravi gospodarski strokovnjaki z velikimi izkušnjami. Mi bi lahko dajali posojila, ne pa da moledujemo po vsem svetu. Z našimi rodovitnimi polji bi pridelali živeža za sto milijonov Jugoslovčanov!«

Končno smo si bili edini, da puške ne smemo vreči v koruzo. Če pa bi imel vojaški pilot Ivan Lužar iz Podloga dovolj časa, bi lahko napisal debelo knjigo svojih spominov. K. D.

GOZDNO
GOSPODARSTVO
POSTOJNA

66230 POSTOJNA, VOJKOVA 9

ČESTITA DELOVNIM LJUDEM, BORCEM, MLADINI IN
VSEM OBČANOM ZA NOVO LETO 1988

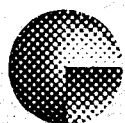
SKUPŠČINA OBČINE POSTOJNA IN DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE

ŽELIJO VSEM DELOVNIM LJUDEM IN OBČANOM VELIKO
OSEBNE SREČE, ZADOVOLJSTVA IN DELOVNIH
USPEHOV V LETU 1988

DO TERMIKA LJUBLJANA, n. sol. o.
61109 LJUBLJANA, KAMNIŠKA 25, p. p. 52
TELEFON: (061) 315-477, 315-448, 315-459
TELEGRAM: TERMIKA LJUBLJANA
TELEX: 31263 YU TERMIZ
ŽIRO RAČUN: 50102-607-69208

ŽELI VSEM SVOJIM SODELAVCEM IN
POSLOVNIM PARTNERJEM SREČNO IN
USPEŠNO NOVO LETO 1988

gorenjski tisk p.o.

moše pijadeja 1, p. p. 81
64000 kranj, jugoslavija
telefon: (064) 23 341
telefax: (064) 24 475
telex: 34560 yu gotisk

ČESTITA VSEM BORCEM, AKTIVISTOM,
OBČANOM IN DELOVNIM LJUDEM SREČNO IN
USPEHOV POLNO NOVO LETO 1988 Z ŽELJAMI
ZA ČIM VEČJI NAPREDEK IN BLAGINJO
NAŠEGA ČLOVEKA

Ne jamramo, raje delamo

«...Saj jamranje nič ne pomaga! Tako kot mlatenje prazne slame ne. Naši na vrhu jo že dolgo mlatijo,» pove še vedno čila Florjančičeva mama. »Midva s pokojnim možem sva verovala samo v delo. Res je, kakor pravi pregovor: Delu čast in oblast! Ko bi vsi krepko in odgovorno prišli za delo, ne bi bilo tolikšnih dolgov, ali pa sploh nič. In krađejo, krađejo! Zdaj, ko so Pozderca priprli, mi »tamali« našemu vodstvu malo ali pa nič ne verjamemo. Jaz ne, pa sem v Titovo Jugoslavijo še kako verjela. Čudim se, da se je po Titovi smrti vse spremenilo. Veste, tudi mi, baza, o vsem, kar se dogaja, veliko razmišljamo. Vsak dan gledamo na televiziji, poslušamo govornike, beremo v časopisih: izgube, izgube. Tako je. Smo država delavcev, toda prav delavec zmeraj kratko potegne. Žalostno, toda resnično. Pri srcu me stisne, ko je zmeraj več stavk. Delavci bi radi še krepkeje prišli za delo, pri tem pa tudi pošteno zaslužili. Pomislite, koliko jih je, gospodov, ki zaslužijo tudi sto petdeset starih milijonov, in koliko jih je, ko s trdim delom prejmejo tudi manj ko deset! Ne morem in ne morem verjeti, da je temu res tako. Ali ni to sramota za našo delavsko državo. Pred dvajsetimi leti smo bili mnogim v svetu vzor. Pa danes?« me pogleda z iskričnimi očmi. Florjančičeva mama, res-

nično razgledana ženska, govori s srcem. Ko pa je sama toliko prestala! V prijetni kuhinji nismo sami. Tukaj so še: sedemletni Boštjan, šestletni Uroš, psička Lajka. Vsi skupaj si ogledamo prvotno stanovanje. Človek ne more verjeti, da se je v dveh majhnih prostorih gibala devetčlanska družina. Zdaj stanujejo v novi, prostorni hiši.

Ko stopimo na plan, se skupaj zazremo v čudovit je-drški svet, prislunhno žuborenju Vrščca. Vse je pripravljeno za most čez potok, nekaj materiala je, toda za gradnjo še daleč ne dovolj. Jedrčani nad Žalcem radi udarniško poprimejo, zato bo tudi Vrška dobila svoj most, kot je pred kratkim dobilo kar precej gospodinjstev telefonske priključke.

»Ko bi še mož živel,« zavzdihne mama Marjeta. »Bil je težak invalid, pa ni nikoli potožil. Tako srčno je ljubil ta naš gričevnat gruntec, vse nas, našo domaćijo! Pa vnučka Doma je zdaj sin Branko. Poročen je z glasbeno učiteljico. Iz doline je prišla v ta gričevnat svet. Zlata snaha. Moram jo pohvaliti. Ko pride iz glasbene šole, službenega mesta, si skorajda ne odpočije; privije oba sinka in že poprime za fizično delo. Zares malo takih snah. Sicer pa imajo vsi moji otroci nove, lepo urejene domove. Ko pa pridemo skupaj, od srca radi zapojemo lepe slovenske pesmi. Čeprav nas je nekda-

krepko trlo življenje, smo pravzaprav srečna družina. Zares nismo vajeni jamranja, raje si priključimo veselje. Kakor pravi pregovor: Mladost brez petja mlada ni, starost se v petju pomladi.

Malo premolkne, nekaj razmišlja, čeprav je spomin čist kot studenček. Nato pa:

Živelimo smo za železnico

»Moj rodni kraj je Ponikva. Pravzaprav malo niže, v Kalah. Med vojno varno zatočišče partizanov. Tod je šla pogumna Tomšičeva brigada. Tudi moj mož je bil tomšičev. Dve leti. Borec jurišne čete. Še tole. Izhajam iz številne družine. Kar 11 otrok nas je bilo. Očeta so ubili ustaši. Jaz pa sem rodila 8 otrok. Dva sta umrla. Še živih šest pa so kot ena sama grčeva korenina, ena sama jeklena pest. Vsi od kraja so pridni, mogoče še preveč.

No, ko sem se poročila, sva šla z možem v Spodnji Dolci. Mož je bil železničar. Tako sva dobila stanovanje v železniški hišici. Oba sva se hitro vživela. Mož je delal na odseku Slovenj Gradec-Velenje. Kaka škoda, da so to progo ukinili!« pove skoraj protestno.

»Tudi jaz verjamem, da je temu tako,« ji pritrdim. »Slišati pa je,« nadaljujem, »da o obnovi te proge že nekaj let razmišljajo.«

»O, da bi se napoved uresničila!« nekam globoko zav-

dihne. »Ko bi vedeli, kako srčen železničar je bil moj pokojni mož! Malo pred smrtjo je omenjal ta odcep železne ceste...«

Zdaj malo naguba čelo. Nekaj grenkega ji leži na srcu. Toda, kaj?

»Takoj po vojni. Hčerka Marica se je odpravljala v šolo. Dobro se spominjam. Kakor da se je včeraj zgodilo. Nekaj pred dvanajsto je bilo, ko slišim: Marjeta, Marjeta! Pritečem pred hišo. Ljudje mahajo z rokami: Marjeta. Granata je smrtno ranila tvojo hčerko. Vojaški avtomobil z rdečim križem jo je odpeljal v bolnico.

Ljudje so resnično sočustvovali. Meni pa je bilo tako težko, da sem tisti trenutek stala kot kip. Nisem mogla dojeti resnice. Ko je bil mož v hosti, sem trepetala zanj. In seveda tudi za otroke, saj se je često zgodilo, da nismo vedeli, kdo je partizan, kdo raztrganec. Mož kot železničar je sodeloval z našimi tako rekoč od vsega začetka. In ko je odšel, sem bila ne-

močna. Vedno pa sem opogumljala otroke, jih opozarjala na nevarnost...«

Florjančičeva mama je še zdaj pri sedemdesetih polna odločnosti, kar hitro ugotoviš, da je zlepa ni strah. Tudi pokojni mož je bil tak in v tem smislu sta učila tudi otroke.

Juriš od zgoraj, juriš od spodaj

»Spomladi leta 1945 je bil v spodnjedoliških grapah pravečati pek. Grozno, grozno... Umikalo se je vse, kar je imelo strah pred novo oblastjo. V reki, na cestah, v hosti mrtvec pri mrtvecu. In med to velikansko bežbo množico toliko nedolžnih otrok. Nobena bela zastava ni pomagala, pa naj je z njo mahal otrok ali pa mati.

Globoko, globoko zavzdihne Florjančičeva mama.

»Kako grozna zna biti vojna. Mi pa sredi tega krvavega bojišča. Otroci in jaz smo trepetali ob stenah železniške hišice. Povsod naokoli gorelo in pokalo. Slišali smo jok. Slišali smo klice partizanov: Predajte se! Slišali odgovore: Mi se ne predamo! Juriš od zgoraj, juriš od spodaj. Nisem si predstavljala, da bomo prestali živi to grozno neurje. Pa smo.«

Še pred koncem vojne smo zvedeli, da je mož živ, da je bil ranjen, da so mu amputirali nogo. Pa samo da je ostal živ, nadaljuje pripoved Florjančičeva mama. »Jurišna četa niso bile matje

solze. Vse to nam je večkrat pripovedoval.

Čeprav je bil mož Tone invalid, sva si oba želela lastne strehe. Kovala sva načrte, poizvedovala in tako smo prišli do zidanice, okoli nekatere je kar lep kos brežnega zemljišča. In pa seveda vinograd, kateremu je pokojni mož tako srčno stregel. V zidanici dva majhna bivalna prostora. Otroci so počasi – ali pa hitro – odrasčali, si pridobili vsak svoj poklic. Upanje na boljše, sodobne, prostornejše bivalne prostore ni usahnilo. Začeli smo razmišljati o novi stanovanjski hiši. Zavili smo rokave, delali, garali – pa smo že lep čas pod novo streho. Jaz takole pravim: Dobra volja je najboljša... In da so sosedje dobri, z vsemi se razumemo. Tod žive dobri ljudje...«

Bilo mi je žal, ko nisem v žepih našel nobenega bonbona, saj sta vnučka tako zvesto prislunhila babičini pripovedi. Pa drugič.

»Kako pa letos za Silvestrovo, no, za novoletne praznike?«

»Mogoče se bomo spet zbrali skupaj, se povesečili, zapeli, da se bo slišalo tja čez vinske griče. Spominov na vojne dni menda ne bomo obujali. Bolj bomo mislili na zdravje nas, posebno vnučkov. In da na svetu ne bi bilo pobijanja nedolžnih, da ne bi bilo toliko lačnih. Vsem dobrih ljudem na svetu ključem: Srečno 1988!«

Drago Kumer

Luce je bil vrhunski športnik

V novembru so se na beograjskem pokopališču mnogi športni delavci, prijatelji in znanci poslovili od Ludovika Žitnika, polkovnika JLA v pokloju. Od znanega vrhunškega reprezentanta in neumornega športnega delavca se je poleg predstavnika krajevnih skupnosti in TVD Partizan v imenu hokejistov poslovil Božo Svarc, v imenu športnih delavcev pa dr. Ivko Pustišek.

Ludovik Žitnik, med športnimi prijatelji bolj znan kot Luce, se je rodil pred štiriinšestdesetimi leti v Ljubljani.

Trije Žitnikovi fantje so stanovali v bližini železniške postaje v Šiški. Blizu hiše je bilo nogometno igrišče Ilirije, čez glavno cesto, pod današnjo halo Tivoli, pa je pozimi bilo naravno drsališče. Vsi trije bratje so se zapisali športu. Srednji med brati Ludovik je kot pionir leta 1927 tekmoval v umetnostnem drsanju (kjer je bil dvakrat prvak Ljubljane) in v hitrostnem drsanju. Med mladinci je bil v umetnostnem drsanju prvak Slovenije, na državnem prvenstvu pa je bil

tretji. Ko so se začeli prvi treningi hokeja na ledu, se je takoj priključil atraktivnejšim hokejistom; pri Iliriji in NK Ljubljani je igral nogomet, pri Sokolu je telovadil. Bil je vsestranski športnik, tako kot vsi predvojni vrhunski športniki. Tudi hokej je igral v moštvi Ilirije, nastopil je tudi 1939 v reprezentanci, ko je Jugoslavija igrala prve mednarodne hokejske tekme na svetovnem prvenstvu v Zürichu. Po končanem učiteljskem študiju je kot vrhunski športnik pot vodila v Beograd, kjer je uspešno končal višjo šolo za telesno kulturo. Tik pred vojno se je zaposlil kot telovadni učitelj na meščanski šoli v Kranju, obenem pa je bil tudi trener nogometnega kluba Korotan.

Med okupacijo se je takoj vključil v OF. Prvo zvezo z OF je imel na kopališču Ilirija z Brankom Ziharičom in Leom Skapinom, pozneje pa mu je bila osnovna zveza Vida Janežič. Skrbel je predvsem za to, da naši športniki ne bi nastopali, kajti z okupatorjeve strani

je bilo veliko ponudb; ukvarjal pa se je tudi z zbiranjem denarnih prispevkov, trošenjem letakov, prenašanjem literature, napisanimi akcijami ipd.

Junija 1942 so ga po raciji zaprli in odpeljali v internacijo. Bil v transportu, ki so ga pri Verdu napadli partizani, žal pa v drugem delu kompozicije, kjer partizani niso odprli vagonov. Kmalu po prihodu v Gonars se je povezal s taboriščno organizacijo OF in v njej deloval ves čas internacije. Sredi avgusta 1943 so jih Italijani spustili in Žitnik se je v Ljubljani takoj povezal z OF, septembra pa odšel v 4. bataljon Cankarjeve brigade in bil bореc in mitraljezec. Z brigado je kot operativni oficir sodeloval v bitkah na Ilovi gori, ob napadu na Velike Lašče, pri blokadi Novega mesta itd. Politični komisar brigade Pepe Zornada-Frenk ga je konec februarja 1944 poklical v štab Cankarjeve brigade, kasneje pa v Glavni štab NOV in PO Slovenije, kjer je bil Frenk načelnik obveščevalnega centra. Še med vojno v februarju 1945 je z avionom odšel v Beograd v obveščevalni oddelček Generalštaba. Bil je med organizatorji prvega fizikturnega zleta Jugoslovanske armade 1946 v Beogradu. Kot strokovnjaka so ga premestili v športni oddelček Generalštaba JLA, kjer je kot predstojnik v činu polkovnika do upokojitve 1970 vodil telesno vzgojo v JLA. Kot eden vidnejših strokovnjakov v Jugoslaviji je vodil enajst prireditvev dneva mladosti, bil je tehnični direktor prvenstva Evrope v atletiki v Beogradu, svetovnih prvenstvih v hokeju na ledu v Ljubljani, Skopju in Beogradu, tehnični vodja mnogih državnih prvenstev v umetnostnem drsanju, partizanskem mnogoboju, prvenstev JLA v letnih in zimskih športih itd. Bil je član mnogih najvišjih športnih vodstev v Jugoslaviji.

Za svojo 50-letno aktivnost v športu je prejel mnogo plaket in priznanj, med njimi 1980. oktobrsko nagrado Beograda in 1984. majsko nagrado SOFK, najvišje športno priznanje SR Srbije.

S smrtjo Ludvika Žitnika je nastala v jugoslovanskem športu občutna vrzel, mnogim športnim delavcem in prijateljem pa bo njegov lik ostal v trajnem spominu.

M. Rutar

Daleč zdaj je domovina

Tako je dejala v pismu, ki mi ga je pisala iz daljne Avstralije Silva Obidič, nekdanja mladinka, doma iz Zasavske gore iz občine Zagorje. Med vojno je živela na Zasavski gori. Delala je v tovarni Vesta. Bila je povezana z OF. S svojo dejavnostjo je prihajala na domače območje, kamor je prinašala različen prepotreben material za partizanske enote iz Zagorske doline. Ko je Silvi grozila aretacija, je prišla proti jeseni 1944 v ilegalo in je bila v komisiji za ugotavljanje vojnih zločinov.

Kako je prišla Obidičeva družina na Zasavsko goro? Tu je bila nova planinska koča, ki je bila last SPD Litija, poimenovana pa je bila po Ferdu Tomažinu – Tomažinova koča (Tomažin je bil vnet planinec in poštenjak, nadgozdar pri Avenšperku v Smartnem).

Obidič z ženo je bil primorski rojak. Po okupaciji Italijanov je prišel v Litijo in delal v litijski predilnici.

Leta 1932 je prišel z družino za oskrbnika omenjene planinske postojanke. Na Gori so doraščali trije njegovi potomci, dve hčeri in sin. Življenje te družine je bilo kar težko, saj je moral znesti

vse v postojanko v nahrbtniku, ker ni bilo dobre dovodne poti. Postojanka je bila na višini 849 metrov.

Tu je družino doletela vojna. Ze spomladi 1943 je družino povezal v OF naš domačin Jože Gričar-Metod. Stike z naprednim delavskim gibanjem pa je imel že prej, saj je od tu izvirala. Očeta so Nemci zaprli avgusta 1943 in je bil v taborišču Leipzig. Tedaj so zaprli tudi hčerko Elzo. Planinsko postojanko so 2. 2. 1944 zažgali raztrganci iz Trbovelj. Vedeli so, da se v postojanki oglašajo partizani. Sin je bil nekje v zasedeni Avstriji in je prišel v NOV 1944. Silva pa bi morala oditi na delo v Avstrijo, a je šla na delo v Zagorje ob Savi. Tam je bila povezana

z OF z revirskim okrajnim sekretarjem Viktorjem Kovčcem-Matevžem in Anico Golobar, domačinko ter drugimi. V vasi Rovišce pa je delala z nekaterimi mladinci, kot so Slavka Prestor in Citarjeve ter druge. V Rovišce k Gričarjevem se je v prazno izseljeno hišo naselila njena mati. Zato je prihajala v to vas in se povezovala z mladino ter drugimi partizani.

Po osvoboditvi je šla Silva v službo na okraj Celje. Nato se je poročila in odšla v Koper. Tam jo je doletela družinska nesreča in je odšla z dvema mladima hčerkama v Avstralijo. Po domovini je imela veliko domotožje, zato je med bivanjem v Avstraliji dvakrat obiskala rodno domovino in sicer v letu 1973 in drugič 1982.

Bila je odločena, da se vrne v prelepo Slovenijo. Imela je urejen tudi status borca z dvojnimi štetjem pred 9. 9. 1943. Napadla pa jo je zahrbtna bolezen in je v Avstraliji preminila. Njuna želja, da se vrne v rodni kraj, se ni uresničila.

Obidičeva družina je izumrla. Dobila pa je za svojo nesebično udejstvovanje med NOB posebno družinsko priznanje od OK SZDL Litija. Priznanje se nahaja v Muzeju, na oddelku za NOB na Bogenšperku.

Milan Garantini

Živa priča zgodovine Kobarida

V petek, 11. decembra 1987 je v Kobaridu, v skromni, a prijetni družbi domačih praznoval Janko Perinčič-Jure svoj 90. rojstni dan. Med domačini Kobariskega je Janko znan predvsem kot Janko Rejmerju, tako mu pravijo po domače.

90 let življenja v Kobaridu pomeni preživetje velika in znamenita obdobja preteklosti, še zlasti tedaj, če ti je priznано in se zaveš, da si v njih tvorno sodeloval. To zagotovo velja za našega jubilarja Janka Rejmerjevega, ki se je v Kobaridu rodil in je potem kot mladenič živel v Kobaridu še v času stare Avstrije. Bil njen vojak zadnja leta prve svetovne vojne, potem pa je kot mladenič in mlad pek, predvsem pa kot zaveden Slovenec prestajal vsa tista preganjanja fašističnega oblastništva, ki je vladalo na Primorskem med dvema vojnama.

Prav zato je že v zgodnji jese-

ni leta 1942 postal eden prvih članov odbora OF SN v Kobaridu. V februarju 1943 je bil aretiran in rešen iz videmskih

zaporov v času Kobariske republike po uspešnih pogajanjih med predstavniki partizanske vojske in nemške vojaške oblasti v Bovcu in Vidmu (Italija). Po prihodu domov se je takoj vključil v nadaljevanje

boja in bil na osvobojenem ozemlju kobariske republike izvoljen za predsednika NOO za Kobarid.

V povojnem obdobju ga najprej srečamo v vrstah vnetih aktivistov za priključitev Primorske k Titovi Jugoslaviji, po priključitvi pa spet predanega zagovornika novih poti razvoja. Vse do pozne starosti je bil funkcionar raznih odborov in komisij, nad dvajset let pa je bil še predsednik Rdečega križa.

Kobaridci ne pomnijo zborovanja ali sestankov, na katerem se ne bi slišala bodrilna, pa tudi kritična Jankova misel.

Z ženo Zofijo, ki mu je bila v vsem prava življenjska tovarišica, bosta v krogu svojih hčera, vnukov in pravnukov prihodnje leto praznovala 60-letnico skupnega življenja. Obema želimo še veliko zdravih let, veselja in zadovoljstva.

Ivan Rutar

Operativni oficir Ludvik Žitnik-Luce, znani ljubljanski športnik (desno), z načelnikom štaba Cankarjeve brigade Dragom Jermanom (kasnejši narodni heroj), pozimi 1944 na Dolenskem.

Kaj smo pričakovali pred vrati leta 1987?

Vedno se mi zdi zanimivo pobrskati po starih mapah, kajti tisto, kar je v njih (to so vaši dopisi vseh teh let našega skupnega sodelovanja) ni rečeno, da je s tem, ko je staro, tudi zastarelo. Marsikatero misel, ki je bila izrečena nekoč, lahko potrdi prav današnji čas in marsikatero pot, ki smo si jo šele utirali, so morda zgladile prav stopinje prihajajočih in spet odhajajočih let. V njih so ostali naši koraki, sledovi v pesku spomina. Najraje si zapomnimo tisto, kar je bilo lepega in dobrega. Ob koncu leta pa še posebej radi delamo obračune – kaj od tistega, kar smo pričakovali lani pred vrati novega leta, se je uresničila, oziroma smo v tem letu uresničili.

Kako torej? Pred sabo imam lanski spis NATAŠE GAJSEK iz COŠ Fran Roš Celje in lani zapisane želje PRIMOŽA LIPARJA iz osnovne šole Matija Valjavec iz Preddvora.

Nataša piše: »Kmalu bo prišlo novo leto in z njim dedek Mraz. Vsi se ga že veselimo. Prinesel nam bo novo veselje in novo žalost. Seveda pa nam bo novo leto prineslo še obilo zdravja. Jaz se novega leta veselim zaradi dedka Mraza in daril, ki jih bo prinesel. Z očkom vsako leto postaviva novoletno jelko in jo okrasiva z raznimi bonboni ter drugimi okraski, ki se lepo svetlikajo. Mamica pa speče potico, da se mi vedno cedijo sline.

Toda, so tudi takšni ljudje na svetu, ki nikoli ne praznujejo novega leta, ki sploh ne vedo, kaj je to Novo leto. Veliko takšnih ljudi je v Afriki in drugih revnih državah. Zavedam se, kako je njihovo življenje težko in ko pomislim nanje, se mi v očeh prikažejo majhne kapljice – solze.

Najlepše pa je, ko pred novim letom začnejo padati

z neba snežinke, da bi premakrile ta pusta tla, z željo, da bo prihodnje leto lepše in srečnejše!«

Primož pa je pred iztekom leta 1986 želel »... predvsem zdravja in dobrega učnega uspeha. Prav tako tudi staršem in sestri. Za očka in mamico si želim še naprej razumevanja in prijateljstvo kot do sedaj. Od naših voditeljev pričakujem, da bodo uspeli ohraniti mir in doseči razorožitev. Želim, da ne bi prišlo do atomske vojne in katastrof!«

No, Nataša? in Primož, kar premislita, kaj od teh vajinih želja se je v enem letu uresničila. Darila in okusna potica gotovo niso izostala in upam, da se tudi Primoževa očka in mamica še dobro razumeta. Dragi moji mladi prijatelji, želim vam, naj vsi vaši starši živijo v slogi; za njihovo in vašo srečo, za varno zavetje, za toplo domače ognjišče! Dedek Mraz pa naj bo širokosrčen, naj se ustavi v čisto vsakem vašem domu in naj mu povsod iz koša pade kaj za vas!

Živa

Voščilo za novo leto

Prižgimo luč, ljudje, saj včasih plamen sveče pokaže pot do sreče! Na široko mu odprimo vrata, temu novemu letu 1988! Pričakajmo ga z odprtimi srci in s sklenjenimi rokami! Pozdravimo ga s sklepom, da bomo vsak njegov naslednji dan naredili lepši, bogatejši, srečnejši...

Živa

Ob koncu leta nam vsem zmanjka časa

Vsi hitimo...

Stopimo v mesto in se ozrimo po ulicah in cestah. Kakšna zmešnjava. Povsod polno ljudi, ki hodijo sem tja brez cilja. Ko stopimo v eno od trgovin in pričakujemo, da ne bo prepolna, se zgodi ravno nasprotno. Nabite trgovine, vsem pa se strašno mudi. Trgovke v naglici pozabijo vrniti dinar, morda dajo dinar preveč. Grozno. Vsi hitijo... Tudi čas nenehno hiti in beži pred nami. Zdi se mi, kot bi bil včeraj majhen, jutri pa že odrasel. Tudi v vasi ni nič bolje. Ljudje na kmetijah hitijo, skoraj tako, da ne znajo več hoditi počasi. Nihče od njih nima časa za lep sprehod po gozdu ali travniku. V šoli je enaka pesem. Učitelji nas z vso močjo vlečejo k učenju in govorijo, naj ne zamudimo niti minute časa. Veriga kontrolnih nalog se skoraj nikoli ne pretrga. Tudi svet hiti za napredkom in znanostjo...

Kazalec na uri se je že krepko pomaknil naprej in čas je, da končam to pisanje. Ozrem se še proti radiu, kjer pravkar vrtijo pesem z naslovom Vsi ljudje hitijo...

BOGDANA ROBLEK, 8. b
OŠ Matija Valjavec
Preddvor

★

Danes sem vsem zelo mudi. Nihče nima časa za klepet

s sosedom, nihče nima časa za otroke.

Nekega dne, ko sem bila pri teti v mestu, sem opazovala mimoidoče ljudi. Prihrumela je gruča razposajenih šolarjev. Eden izmed njih se je razburjal nad tovarišico, ki mu je dala nezadostno oceno. Šolarji so z drugimi ljudmi odhiteli naprej. Pogled se mi je ustavil na gospodu, ki je bil na sprehodu s svojim štirinožnim ljubljencem. Imel je lahke korake. Oblečen je bil v svetel plašč in na glavi je nosil klobuk. Vendar se mi je tudi on skril za zidovi sednjega bloka. Mimo so prišle ženske in moški, sami ali v skupinah, z otroki in brez njih. Odločila sem se, da si nekoga podrobneje ogledam. Bila je stara gospa, gotovo že upokojena. S težkimi koraki je zaostajala za ljudmi, ki so jo prehitevali. Vendar ji nihče od njih ni pomagal. Le kam se jim tako mudi? Zakaj ji nihče ne vzame iz rok težkih vreč in jo pospremi domov?

Iz premišljevanja me potegne mama rekoč: »Pojdi, domov gremo in obleci se!« »Tudi prav«, sem rekla, »bom že kdaj drugič odgovorila na vsa ta vprašanja; seveda, če bom imela čas.«

ERIKA ŽIBERT, 8. b
OŠ Matija Valjavec
Preddvor

Mir je sreča, ki je ne pozna vsak otrok na tem čudnem svetu raket in bomb. Mir je zadovoljstvo in občutek varnosti, je ljubezen vseh ljudi.

Mi, ki smo v miru rojeni, vemo, kaj je to. Zato ga moramo ohraniti in se boriti zanj, da ga bodo spoznali tudi drugi. Mir, to je beseda, ki pomeni veliko, vendar je nekaterim kaj malo mar. Vsi se bojujejo, napetost v svetu iz dneva v dan narašča.

Mir je osnova za lepo in srečno življenje, hrepenenje mnogih narodov po nečem, česar mogoče nikoli ne bodo imeli, kajti vedno se lahko pojavi kdo, ki jim ga prepereči.

Mir mi pomeni veselje, prostost, življenje. Vsak bi moral preučiti te pojme, predvsem pa tisti, ki se tepejo. Potem bi morda...

Mir je moja svoboda, moje veselje. Mir je lahko hitro izgubljen in težko pridobljen.

Robi, 8. a

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Za prijateljstvo – preko sveta!

»Res je, moj konjiček je dopisovanje. Vzameš list papirja, svinčnik in veselo na delo. Ko pa vzameš v roke ovojnico, se zatakne. Le komu naj pišem? Tako se je zgodilo tudi meni, pa sem se spomnila naslovov mojih prijateljic z morja. Odgovor je prispel že čez tri dni. Kako preprosto, kajne?

Jaz pa sme hotela več. Hotela sem si dopisovati z vrstniki iz tujine. Za to pa je potrebno znanje angleščine, čas in seveda denar. Angleščine ne obvladam dobro, zato mi je pri pisanju pomagala sestra. Pisala sem v več dopisovalnih klubov po svetu. Začela so prihajati pisma z Japonske, poleti sem dobila dve reviji iz Indije in koliko naslovov! Nisem se mogla odločiti, komu naj pišem. Tudi moje sošolke so si prepisovale naslove in zdaj čakamo na pisma. Ni mi žal denarja, ki sem ga porabila za znamke, ker upam, da mi bo kdo odpisal.

Letos sem bila za rojstni dan prijetno presenečena. Dobila sem darilo z Japonske. Žal pa je pri nas vse tako zapleteno in drago, da nisem mogla ničesar poslati v tujino.

Morda se vse to sliši kot nekakšna reklama, pa ni, pravi Andreja Lisjak iz osnovne šole Srečko Kosovel iz Sežane. Njeno pismo je vabilo, da si tudi drugi naši mladi dopisniki poiščejo dopisnega prijatelja nekje na tej naši zemeljski obli. »Če bi si vsaj vsak tretji zemljan dopisoval z nekom, bi to bilo nekaj čudovitega,« meni dalje Andreja. »Naš planet bi bil prepreden z nešteti prijateljstvi. Koliko manj sporov bi bilo in koliko manj vojn! Poskusimo mi mladi na takšen način prispevati k miru, prijateljstvu in sožitju med vsemi narodi sveta.«

Tako, dragi mladi prijatelji, danes sem začetek našega kramljanja z vami prepustila Andreji. Če ji je v veselje »pogovor« z vrstniki vse preko sveta, se gotovo rada pogovarja tudi z vami, vrstniki iz rodne slovenske dežele. Jaz pa sploh rada vidim, da se pogovarjate med seboj, tudi preko naše mladinske strani in da ste si vsi naši dopisniki prijatelji.

Zakaj smo se prav danes odločili govoriti o prijateljstvu, danes, ko je pred vami novoletna številka našega časopisa, ki naj prinese dobro voljo, lepe želje in iskrena voščila? Prav zato; prav zaradi teh želja, ki jih je razbrati iz pisemc naših dopisnikov. Na prvem mestu je želja po miru, po lepšem življenju vseh otrok sveta in po prijateljstvu vseh narodov. Zato – imejmo se radi v novem letu 1988!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Ko bi mi bila dana moč...

Ko bi mi bila dana velika moč, bi jo porabila samo za dobre stvari in ne bi skrbela samo zase. Najprej bi obiskala vse šole in povprašala učence, kaj se jim ne zdi prav. V naši šoli bi učenci gotovo rekli, da imajo preveč domačih nalog in premalo telovadnih ur pa prekratke počitnice. Vse šolarje bi peljala na izlet, vendar se ne bi peljali s takšnimi vozili, ki spuščajo strupene pline in škodujejo naravi. Na izletih bi bilo vse zastoj.

Države po celem svetu pa ne bi več tiskale denarja, proizvajale raznega orožja in se ne bi več bojevale. V revnejše države bi poslala veliko oblek, zdravil in hrane. Na svetu ne bi bilo več bogataši in reveži. Sonce bi poslala v tiste kraje, kjer jih zebe, dež tja, kjer ga primanjkuje. Otroci po vsem svetu bi bili srečni, svobodni in zdravi. V tovarnah bi delali takšne slaščice, da ne bi gnili zobje in ljudje ne bi več potrebovali zobozdravnikov.

Če bi imela takšno moč, bi bili vsi srečni in ne bi nikdar pomislili na vojno!

ANDREJA PETERKOVIČ, 6. a
OŠ Artiče

Če bi imela čarobne barve

Če bi imela čarobne barve, bi narisala eno samo veliko domovino, v kateri bi živeli sami srečni ljudje, ki ne bi poznali orožja, ne bomb ne strahu in ne vojn.

Če bi imela čarobne barve, bi v moji narisani domovini živeli sami pametni ljudje, ki bi mislili na naše srečno otroštvo in na to, da ne bi nikjer na svetu nihče umrl zaradi nesmiselne vojne.

Oh, ko bi vsaj imela eno, eno samo čarobno barvo!!!

ANDREJA PETERKOVIČ, 6. b.
OŠ Artiče

Dragi dedek Mraz!

Novo leto se bliža
in prosim,
če mi prineseš en pas!
Rabim tudi dva obliza
in mogoče kilogram riža.
Je drago,
mi pa pride prav...
To je vse in lep pozdrav!

SIMONA SEMENIČ, 6. c
OŠ Borisa Kidriča
Ajdovščina
Ilustrirala TANJA KOBAL, 7. c

Največ želja kliče MIR

Vse bogastvo na svetu ni toliko vredno kot mir. Brezskrbni dnevi, brezskrbne igre, največ pa to, da lahko govorimo in se učimo v slovenskem jeziku in ga ohranjamo.

Mir mi pomeni srečo, veselje in sploh vse, kar je lepega na svetu.

Mir je svet brez vojn; to je svet brez nasilja, svet brez lakote, žeje... Mir je svet ljubezni.

Mir je največje bogastvo posameznih držav. V miru lahko svobodno mislimo in ustvarjamo. Mir je nad vse.

Mir mi pomeni veliko SONCE, ki pa ne sveti za vse enako, saj mnogi na svetu trpijo v vojnah in sovraštvu. Za tiste sveti SONCE drugače kot za nas, ki živimo v svobodni domovini.

Romana, 8. a

Dedek Mraz prihaja. Njegov plašč ima veliko žepov. V vsakem skriva nekaj za vas. Pa še poln nahrbtnik zabave si je oprtal...

Najbolj sladka zgodba

Da bi radi imeli kako zgodbo »ta pravega« pisatelja, so dejali moji mladi prijatelji na srečanju dopisnikov. »Ja, zakaj pa ne bi bil naš TV-15 dedek Mraz in jim prinesel za Novo leto takšno darilo, lepo 'odvito' na mladinski strani,« sem tuhtala z glavo pod blazino. Kazalec se je namreč že bližal uri strahov. »Jutri stopim čez hodnik do uredništva revije Kurirček,« sem si rekla, »saj prinaša vedno nove in lepe izvirne zgodbe ta pravi pisatelj. Se bo menda ja našlo tudi kaj za nas!«

Medtem ko sva si z urednikom Kurirčka Borisom A. Novakom vneto zagotavljala, da je najlepše pisati za otroke, sem s koticom levega očesa opazila, da se Kurirček na mizi zadovoljno muza ob najinih trditvah. V zahvalo je ponudil za vas najbolj sladko zgodbo v letu, ki jo je napisala Bina Štampe Žmavec. Sicer pa sami preberite, kaj vse se dogaja v njej.

Prodajalna Lectovo srce

V neki navadni deželi, v še bolj navadnem mestu, v najbolj navadni ulici, kjer stanejo Kaj, Vina in Toni, se skriva najnenavadnejša prodajalna na svetu: prodajalna Lectovo srce. Ker je Lectovo srce zelo nenavadna trgovina, ima, kot se za take trgovine spodobi, tudi nenavadno muhast delovni čas. Če vse leto visi na njenih zaprtih vratih majhno srčasto obvestilo: »Zaprto od januarja do decembra. Prodajalna je odprta od začetka do konca novoletne noči.«

Odrasli, ki gredo mimo, se posmehujejo čudnemu obvestilu, nejeverno zasujejo oči in hitijo dalje. Kaj, Vina in Toni pa dobro poznajo skrivnost majhnega srčastega obvestila, zato se pogosto ustavljajo pred kartonastimi vrati Lectovega srca in se prepričajo, da je vse v redu. Potem se vsakokrat globoko oddahnejo, tečejo domov in nadležno sprašujejo starše:

»Kateri dan je danes?«
»Ali bo kmalu novo leto?«
Odrasli pa se čudijo in zmagujejo z glavami. Kaja, Vina in Toni pa to prav nič ne moti in iz tedna v teden, iz meseca v mesec vse bolj vneto trmoglavijo:

»Mama, kateri dan je danes?«
»Dedek, koliko dni je še do novega leta?«

Počasi se leto le pomakne proti koncu in tedaj vsi trije vse pogostejše postajajo pred vrati Lectovega srca, prislanjajo ušesa na tenak obarvan papir in prisluškujejo, če se znotraj kaj premika.

In bolj ko se bliža Silvestrovo, več skrivnostnih in, o, kako prijetnih šumov je slišati izza kartonastih vrat.

Končno se zadnjič v starem letu prižgejo luči in novoletna noč sijoče zamežika nad mestom in še bolj sijoče pomežikne Kaju, Vini in Toniju.

Takrat prodajalna Lectovo srce na široko odprte vrata iz srčastega papirja, da se pisani novoletni bonboni in igrače vseh vrst kar sami usujejo na cesto in se vabeče zatrkljajo po ulici. To je znak, da se je velika novoletna raz-

prodaja v Lectovem srcu že začela!

Kaj, Vina in Toni brž zatrobijo v sladoledne škarnicljce.

Sladoledni klic poznajo vsi otroci tega zelo navadnega mesta, zato brž pohitijo iz svojih postelj in tečejo k prodajalni. Tam pa se dogajajo same čudne reči. Med trljajočimi, sadnimi, čokoladnimi, cimetnimi, limoninimi in drugimi sladkosladnimi bonboni se kmalu prikažeta prodajalca prijazne trgovine. To sta plišasti divji prašič Koki in Gaja, majhna kraljična iz cunj. Veselo pomežikneta razigranim bonbonom in na ves glas zakričita:

»**Važno obvestilo za vse otroke! Velika novoletna razprodaja v Lectovem srcu se je že začela! Lectovo srce vas sladko pozdravlja! Pridite in kupite sladkosladke slaščice vseh vrst in velikosti!**«

»Pridite, pridite po igrače!« veselo zašušijo bonboni v šumečih svilenih haljicah in se kotaleče hihitajo.

»**Ne pozabite pozabiti denarja! Prodajamo samo zastonj!**« obveščata Gaja in Koki.

»**Če ste bolni in ne morete priti, nikar ne jokajte! Naši puhasti beli oblaki komaj čakajo, da zajadrjo v nebo in vam pripeljejo tovor naših igrac in slaščic!**«

V odgovor Gajinim in Kojevim besedam se skupina belih oblakov, privezanih ob cestne svetilke, zaziblje na dolgih bleščečih vrvicah in pokima z glavo.

V Lectovem srcu, pred njim in za njim, se tisto noč kar same od sebe dogajajo čudovite reči!

Pokvarjeni vrtljak pred prodajalno nenadoma oživi, spregovori, se zablešči in zavrti v vseh smereh med nebom in zemljo.

Kmalu postane najljubša zabava otrok na veliki novoletni razprodaji. Vrti se neumno, brez odmora, in zadovoljno oblikuje svoje sedeže, posladkane z okruški najslajših bonbonov.

»Malica, malica!« kličeta Gaja in Koki.

»Pri nas je vso noč malica. Na izbiri imate slaščice na tisoč načinov: piškote z marmelado, piškote z jagodovo kremo, piškote z medom, piškote s smetanovo kremo, piškote s čokoladno kremo... torte, vseh vrst potice, kolače, sadne kupe in sadne pijske.«

»Malica, malica!« zakličejo še pajaci s pladnji in nasmejani strežerji otrokom, ki se gnetejo v prenapolnjeni prodajalni.

»Pridite in kupite igrače vseh vrst in velikosti: velike, majhne, srednje, okrogle in oglate!« spet kličeta Gaja in Koki.

»Meni vrečo čokoladnih bonbonov in medvedka pandol!« kliče fantek z lasmi kot sonce.

»Jaz bi pa raje vrečo piškotov s smetanovo kremo in belega severnega medvedka!« prevzeto šepče Manja.

»Meni pa kilogram žvečilnih gumijev, zaboj lesenih kock in veliko knjigo pravljic!« se preriva deklica s čopkom na glavi.

»In meni vedro sadne solate, rdeči kamion in tri malice, prosim?« pogumno kupuje Vid.

»Meni pa tri raznobavne balone, sodček jagodnega soka pa... pa še punčko s črnimi kitami!« bolj sramežljivo nakupuje Ana.

»Jaz bi pa tri vrste torte in največji medenjaki!« hiti deklica z modro pentljo v laseh.

»Se meni!«

»Pa meni!«

»In meni, prosim!« se veselo prerivajo otroci in razveseljujejo prijazne prodajalce.

Potem se vrvice puhastih belih oblakov kar same od sebe razvežejo in spustijo oblake, da odpeljejo tovor presenečenja še otrokom, ki ne morejo priti na veliko razprodajo.

Na veliki razprodaji Gaja in Koki vso dolgo noč razprodajata in razprodajata in vso novoletno noč ničesar ne zmanjka in vso noč se otroci vrtijo na čudovitem vrtljaku.

Vrtijo se, vrtijo se brez odih, dokler Kaj, Vina in Toni ne zatrobijo v sladoledne škarnicljce. Najprej potihem, potem malce glasneje in nazadnje na vso moč, da preglasijo razigrane otroke. To je znak, da se velika novoletna razprodaja v Lectovem srcu bliža koncu.

»Pohitite, otroci, zapiramo!« kličeta Gaja in Koki.

»Novoletna noč je že skoraj mimo!«

»Ah, škoda, da so čudovite reči zmeraj tako kratke. Dolga so samo dologčasja!« se zasmije Gaja in pomaha v slovo.

»Na svidenje, na svidenje, otroci!« kliče Lectovo srce in razburjeno utripa s plišastimi zastori.

»Na svidenje, na svidenje prihodnje leto!« kričijo otroci, najprej glasno, potem pa malo tiše, ker so pravzaprav že čisto malo zaspani. Takrat jih oblaki previdno pokrijejo in ovijejo s puhastimi roka-

mi in jih neslišno odnesejo na domove.

Zadnji se poslovijo od Lectovega srca Kaj, Vina in Toni, ko se dobobra prepričajo, da bo s prodajalno do naslednjega leta vse v redu.

Čez nekaj časa utrujen zaspi tudi vrtljak in ulične svetilke s sklonjeno glavo zadremlejo v jutranji mrak.

Tedaj prodajalna prav po prstih ugasne svoje luči, Gaja in Koki pokličeta oblake in pajace, tiho zapreta vrata iz srčastega papirja in čez okna spustita plišaste zastore.

Lectovo srce se pokrije z nočno čepico, zapre oči in se za vse leto skriva: a zaprtimi okni in vrati in spi svoje celo leto dolgo spanje.

Tako se zgodi vsako leto za Novo leto v neki povsem navadni deželi, v še bolj navadnem mestu, v najbolj navadni ulici, kjer živijo Kaj, Vina in Toni.

Tako, kot jaz hočem!

Največkrat ni tako kot vi hočete, kajne? Tokrat pa bo, če se boste držali mojih navodil. Predvidevam, da ste za novo leto dobili veliko razglednic. Če jih ni vseh skupaj 32, pobrsajte še za starimi, kajti toliko jih mora biti.

Okoli mize imate zbrano družbo. Vsak od vaših gostov bo izbral tisto razglednico, ki si jo boste vi omislili in to vnaprej določili. Izročite vse razglednice prvemu gostu, ki naj jih šteje in polaga na mizo, češ da hočete preveriti, ali so vse v kupu. Vendar je to le izgovor za vas, ki morate biti pri tem zelo pazljivi in si dobro zapomniti, katera je deseta kartica, kajti prav ta bo tista izbrana. Štetja pa ne smete prekiniti! Ko je cel kup preštet na mizi, se globoko zamislite in napišite na listek znak razglednice, ki je bila deseta po vrsti. Ko bo listek na varnem v žepu vašega soseda, naj tretji gost pove število med deset in dvajset. Potem razglednice obrnete navzdol in jih izročite četrtemu gostu. Ta naj odšteje toliko razglednic, kolikor znaša število, ki si ga je izbral tretji gost. Ostale razglednice odmaknite. Tretji gost mora sešteti številki v številu, ki ga je povedal (npr.: 16=1+6=7). Od zgoraj navzdol naj došteje toliko razglednic (v našem primeru 7) in zadnjo obrne. Vaš soseda naj zdaj vzame iz žepa listek in na veliko začudenje vseh zbranih bo na listku označena prav obrnjena razglednica.

Starost in številka čevljev

Na hitro še eno računsko, ker že zmanjkuje prostora. Radi bi vedeli, koliko je nekdo star, pa tega ne upate naravnost vprašati, ali pa bi radi koga presenetili z novimi copati in ne veste, koliko ima številko čevljev. Pomoč je tu:

Najprej naj vsak napiše številko svojih čevljev. To število mora pomnožiti z dva, zmnožku pa prišteti 15. Seštevek je zdaj treba pomnožiti s 50, dobljenemu rezultatu pa prišteti 1237. Vsak naj od dobljenega seštevka odšteje svojo rojstno letnico. Rezultat je štirimestno število, v katerem prvi dve številki pomenita velikost čevljev, drugi dve pa označujeta starost. Od vaše zbrane družine, ki je tako vneto računala, zahtevajte le končni rezultat – štirimestno število, pa boste zlahka natanko ugotovili, koliko je kdo star in kako veliko nogo ima. Opozorilo: Obrazec velja le še do konca letošnjega leta. V prihodnjem boste morali namesto 1237 prišteti 1238 in tako vsako leto eno številko več.

Pa obilo zabave in... SREČNO! SREČNO! SREČNO!

Živa

Tistim, ki nikakor ne morete do te prodajalne, vidim pa, kako silno se vam že cedijo sline, bom izdala eno pekarsko skrivnost. Tale vaša Živa namreč, ki vsak teden zelo rada klepetajo z vami na mladinski strani, tudi rada peče. Najraje dela torte. Veste, vse mogoče: orehove, čokoladne, lešnikove in sadne, kamor sodijo ananasova pa marelična, pomarančna, bananina, mešana in zmešana, potem skutne in še drugačne, kamor pač seže domišljija. Kar sproti si nekaj zamišljuje. Ampak biti morajo tudi lepe in ne samo dobre, kajti vsako torto najprej pojemo z očmi. Te pa so vedno večje kot usta.

Zdaj pa – vem, da ste nestrpni. Morda ste si že zavezali predpasnik. Za vas sem izbrala en prav poseben recept za prav posebno torto, reče pa se ji »AJDOVA TORTA«. Nič naj vas ne skrbi. Ni trenutna izmišljotina in gotovo uspe! Če vam pa kdo vaših gostov – sladokuscev ne bo pritrdil, da je vaša torta »špon«, potem ne ve, kaj je dobro. Torej, »Ferdo, piši!«

Ajdova novoletna torta

Najprej penasto umešate 18 dag masla, 14 dag sladkorja, en zavitek vanilina in 3 rumenjake. Ko je masa rahla, dodajte postopoma 17 dag ajdove moke, pomešane in presejane s pecilnim praškom, naribano limonino lupinico in po želji pest ali dve zmletih mandeljnov. Stresite v dobro pomaščen in pomokan tortni model in pecite pri srednji temperaturi 35-40 minut. Ohlajeno torto prerežite in jo namažite z marmelado. (Namesto marmelade si lahko omislite tudi kak drug nađev; na primer iz na maslu praženih ovsenih kosmičev, ki jim dodate dve zvrhani žlici medu). Sestavljeno torto oblikujete z limonovim ledom. Tega pripravite tako, da gladko zmešate beljak s 15 dag sladkorne moke in po kapljicah dodajte sok polovice limone.

Torta naj čez noč počiva v kakem skritem suhem koticu; prvič zato, da se limonov led strdi, drugič pa zato, da ne bi slučajno dobila nog.

Bo šlo? Seveda bo! Navsezadnje pa iz tega lahko »skombinirate« še kako loterijsko srečko. Pa veliko uspeha – pri enem in drugem!

Zdravilo proti dolgočasju

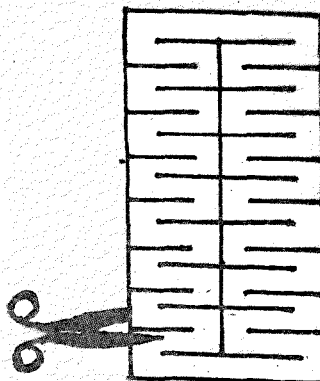
Sicer ne verjamem, da vam bo v teh prazničnih dneh ravno dolgčas. Pa kljub temu. Morda se zgodi, da ste si že vse povedali, vse postorili in nakupili, se nasmejali že vsem stariim vicem in bi radi pokazali kaj novega svojim tetam in stricem. Če hočete biti res »ta glavni«, potem morate hitro skriti to našo današnje skrivnostniško stran, jo na skrivnem preštudirati, se naučiti na pamet, kar je treba in pred javnim nastopom v krogu vaše zbrane družine boste morali še malo vaditi. Potem pa »bomba!«

Najprej tore:

Skozi novoletno voščilnico v novo leto

Ste že lezli kdaj skozi novoletno voščilnico? Kaj? Da ni mogoče? Seveda je. Naj poskušajo vaši gostje, naj ugibajo. Vam pa kar narišem, kako to storite:

Potrebuje škarpje. Po zarisanih črtah zarezite v voščilnico, potem pa jo raztegnite in lahko boste zlezli skoznje. Čim več zarez boste naredili, tem lažje bo šlo.

Onkraj zarje

Prešernova družba, ki se v teh za knjigo neveselih časih čudežno razcveta, je bralce tik pred novim letom razveselila z izidom del v zbirki Vrba ter še z nekaj priložnostnimi izdajami, med katerimi je omembe in pozornosti vreden jubilejni napis ene najlepših novel pisatelja Ivana Potrča »Onkraj zarje«. V knjigi velikega formata z zanimivimi ilustracijami Milana Bizovičarja. Potrč, častni predsednik Prešernove družbe, bo 1. januarja slavil svojo petinsedemdeseto letnico, pa so mu na tiskovni konferenci ob predstavitvi novih natisov vročili v dar petinsedemdeset izvodov knjige, izdane ob izdatni pomoči Slovenijalesa.

»To zlato življenje, še tako zlato, je vselej tudi neusmiljeno, nikoli ne prizaneso, do krvi isterja... To noro srce, dokler poganja kri, ne preneha in ne preneha upati.«
(Iz uvodnega odstavka Potrčeve novele Onkraj zarje)

Ivan Potrč ONKRAJ ZARJE Ilustracije Milan Bizovičar

Sicer pa so v tem »novoletnem paketu« še ponatis »Jano-vega krika«, uspešnega prvenca mlade pisateljice Fritz-Kunčeve, novi poskus razčlenitve mladostnikovega zorenja izpod peresa Iva Zormanca »Sla po letenju«, zbirka satirično-humornih odzivov Pavla Lužana na življenjske preizkušnje pod našim podnebjem – pod zgovornim naslovom »Molk ni zlato«, poljudno zapisan pregled zgodovine »Slovenske modroslovne pameti« dr. Franeta Jermana ter v ponatisu, ki so ga pri založbi ocenili kot prepotrebne, Mesesnelovo »temeljito poročilo« o »soški fronti« med prvo svetovno vojno, ki je v mnogočem odločala o bodoči usodi slovenskega naroda ter njegovega ozemlja.

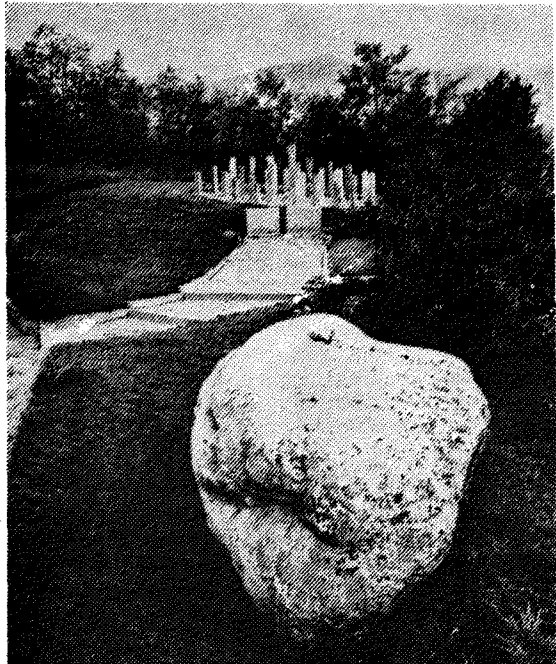
V. K.

Zanimiva dvojna številka Primorskih srečanj Življenje ob meji

Šestinsedemdeseta in sedemdeseta številka Primorskih srečanj, revije za družboslovje, gospodarstvo in kulturo prinaša tokrat v slovenski prostor poleg že sicer zanimivih člankov in razprav, nekaj prispevkov o dvojezičnosti na Tržaškem in o sožitju narodov v tem pestrem jadranskem kotu.

Znana slovenska političarka z one strani meje Gruber-Benkova piše o zgodovinskih koreninah sožitja različnih narodnosti v Trstu, medtem ko predstavlja Franka Poropat raziskovalni projekt o dvojezičnosti na Tržaškem, ki zajema izbor več raziskovalnih (diplomskih) nalog na podobno tematiko. Zanimiva so konkretna dognanja s terena, kjer so ljudje vezani na materin jezik in na glavni uradni jezik države, v kateri živijo.

Tako Poropatova med drugim ugotavlja, da bi moral »idealni dvojezični« govorec iz devinsko-nabrežinske občine obvladati kar pet različnih kodov: slovensko narečje, splošni slovenski pogovorni jezik, italijansko tržaško narečje, italijanski zborni jezik in nenazadnje tudi slovenski knjižni jezik. Z znanjem vsega tega skupaj bi lahko v celoti obvladoval širino jezikovnih rab doma, v službi, v formalnem okolju ter v interakciji z italijansko govorečimi ljudmi. Podobna ugotovitev velja tudi za Slovence, živeče v Goriški pokrajini. Izvlečki iz nalog več

Marko Pogačnik: Spomenik padlim borcev v Vrtovinu, 1979.

avtorjev in njihovi izsledki v različnih okoljih do materin- dovolj jasno kažejo na stanje- nega jezika obnašajo pred- ter tudi nakazujejo, kako se vsem mladi.

Drugi del omenjene dvojne številke Primorskih srečanj je v dobršni meri posvečen etnološkim temam primorskega prostora, s čimer nadaljujejo širši (včasih celo nenačrten) kompleks interdisciplinarnega raziskovanja življenja na Primorskem nekoč in danes. V ta kontekst sodi med drugimi tudi pogled v življenje Šentviške planote nekoč in danes (Inge Miklavčič-Brezigar) in tudi ekskurz skozi novejša dela Marka Pogačnika (izpod peresa Miška Šuvakoviča). Slednji zapis nas v okviru naše časopisne specialnosti zanima predvsem zato, ker gre v primeru Marka Pogačnika tudi za izredno subtilen kiparski opus, pretežno posvečen dogodkom in osebnostim iz narodnoosvobodilnega boja. Intuitivni urbanizem v spletu s kiparskimi prvinami rojeva spomenike, ki to več niso, saj se njihova »območja« in robovi stapljajo z naravo. »Horizontalno kiparstvo je vrsta ambienta/instalacije, ki povezuje pristope land-arta, vrtno arhitekture, scenografije, umetnosti lociranja stavb...« – tako opredeljuje to umetnost Šuvakovič, mi pa z njim tudi zaokrožimo ta zapis o Primorskih srečanjih. Dobro branje in koristen prispevek k nekonvencionalnem in prijateljskem vzdušju ob zahodni meji.

B. Ž. J.

Linhartova proslava v Radovljici

Za kulturni praznik občine Radovljica, 11. decembra, ko se spominjajo rojstva velikega radovljiškega rojaka in prvega slovenskega dramatika Antona Tomaža Linharta, so v petek, 11. decembra zvečer priredili vsakoletno Linhartovo proslavo. V kulturnem programu so se predstavile skupine radovljiškega kulturnega društva Moški zbor A. T. Linharta, ki slavi letos 35-letnico, harmonikarski orkester Glasbene šole, ki deluje že 20 let in Linhartov oder, ki je ob tej priložnosti slavil svojo desetletnico.

Slavnostni govornik je bil pisatelj in dra-

matik Tone Partljič. Tudi letos so podelili najvišja priznanja Kulturne skupnosti Radovljica – Linhartova plakete. Prejeli so jih: Egon Mihelič iz Bohinjske Bistrice, Alojz Velkavrh, dirigent godbe na pihala iz Gorij in Alenka Bole Vrabec, sostanoviteljica in vodja Linhartovega odra iz Radovljice. Posebna priznanja za uspešno ljubiteljsko delo na področju kulture so prejeli: Dušan Kocjančič z Brezij, Anica Por iz Gorij, Zdravko Rozman iz Bohinjske Bistrice, Mira Stušek iz Radovljice ter Knjigarna Državne založbe Slovenije v Radovljici.

JR

Slovenski javnosti, družbenopolitičnim in oblastnim strukturam v Sloveniji

IZJAVA

Udeleženci slovenjegraškega srečanja srednješolcev zahtevamo takojšnjo potrditev sklepa 12. kongresa Zveze socialistične mladine Slovenije, v katerem je zahteva po uresničitvi družbenega dogovora o regresiranju skupinskih potovanj otrok in mladine, ter dolgoročni pristop k reševanju tega vprašanja.

Menimo, da so bile med večletnim prizadevanjem izkoriščene vse poti, ki jih samoupravni sistem omogoča – vendar brez uspeha. Zato od republiške konference Zveze socialistične mladine Slovenije zahtevamo, da uporabi tudi metode pritiska proti tistim družbenim subjektom in posameznikom, ki jim niso mar mladi, ki smo še leta 1985 v več kot 150 tisoč primerih potovali s pomočjo regresov. Metode pritiska naj bodo radikalne oblike, s katerimi se organizira vso prizadeto mladino in druge, ki solidarizirajo z nami ob eni izmed očitnih oblik neenakopravnosti med mladimi v Jugoslaviji.

Za dokončno uresničenje ideje regresiranja skupinskih potovanj otrok in mladine, vključno s popusti v javnem potniškem prometu, se bomo odločno zavzemali vsi srednješolci, če bo potrebno, z vsemi demokratičnimi sredstvi, ki obstajajo v praksi radikalnega političnega zavzemanja za demokratične pravice.

za Republiško konferenco ZSMS
Roman LAVTAR

Eden drug' mu ognja dajmo

Pevci Partizanskega pevskega zbora iz Ljubljane so gostovali v soboto, 12. decembra, v Slovenskih Konjicah. Nastopili so s samostojnim koncertom v dvorani kulturnega doma, pod vodstvom dirigenta Cirila Cvetka.

Program je vseboval partizanske, narodne in umetne pesmi narodov Jugoslavije. Solist Tone Lovc je zopet požel velik aplavz, pa tudi harmonikar Tone Bukovnik. Komentator in napovedovalec Niko Kovačič pa je bil s svojim veznim tekstom

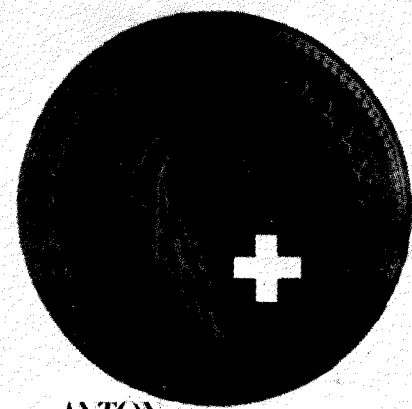
prepričljiv in deležen priznanja poslušalcev.

Pred nastopom so pevce sprejeli predstavniki industrijskega kombinata KONUS in jim pokazali nekaj protizvodnih obratov, kjer proizvajajo, poleg znanih plastičnih proizvodov za čevljarstvo industrijo, tudi umetno usnje.

SOZD KONUS je nosilec nagrade AVNOJ, prav tako kot Partizanski pevski zbor. Srečno naključje je hotelo, da sta se tega večera soočila – zbor kot izvajalec, delavci Konusa pa kot uporabniki.

Pevci PPZ so v Slovenskih Konjicah prvič nastopili. Predstavniki kolektiva in družbenopolitičnih organizacij so zaprosili predsednika PPZ Zdravka Krivina za ponoven koncert. Z veseljem so tudi pevci sprejeli vabilo. Peti tako vzornemu delovnemu kolektivu, kot je KONUS, je vsakemu pevcu v čast. Kolektiv, ki že danes razmišlja in pripravlja načrte proizvodnje in razvoja do leta 1995, pa resnično potrebuje, poleg ostalih duhovnih dobrin, tudi delavsko, narodno in umetno pesem.

Jože Jenič

ŠVICARSKA ČAROBNA FORMULA CH

Anton Rupnik

je v tej obsežni knjigi predstavil Švico iz poznavanja, ki si ga je nabral med štiriletnim službovanjem v tej deželi. To je knjiga o edinstvenem primeru večjezične, večkulturne in večverske skupnosti, ki je šla skozi vse možne viharje neenotnosti; o majhni in nevtralni evropski državi, naši bližnji sosed; o bogati deželi med najboljšimi deželami.

ANTON
RUPNIK ŠVICARSKA
ČAROBNA
FORMULA
CH

NAROČILNICA

Naročam knjigo Antona Rupnika ŠVICARSKA ČAROBNA FORMULA CH

Priimek in ime: _____

Naslov: _____

Pošta in poštna številka: _____

Štev. osebne izkaznice: _____

izdane pri _____

Matična številka: _____

Plačal(a) bom: a) ob prejemu knjige 30.000 din

b) v treh zaporednih obrokih po 10.000 din brez obresti

Naročilnico pošljite na naslov: ZALOŽBA BOREC, Mikošičeva 28/I, Ljubljana
tel.: 320-476

Naše srečanje

Matajurski Miha s Tolstega vrha

Mokra koroška jesen. Mele se skoraj po ves dan vlečejo v tiste grupe in vse, kar leze, je nekam vlažno premočeno. Zdaj je čas kolin in polnjenja skrinj. Pridne gospodinje po vaseh so spitale sem ter tja po kakšnega prašička za svojo krvavo potrebno sivo ekonomijo. Ljudje vlečejo kraj s krajem in kot veeverice spravljajo za zimo drva, meso, zelje...

Eno takšnih sobot nas je zaneslo na Tolsti vrh pri Ravnah na Koroškem, kamor smo bili povabljeni h Kocjančičevi domačiji na kolone.

Čas vseh teh opravil je tudi priložnost, da se razkropljene družine starih in mladih srečajo in ob materinem omizju pojedjo slastno praznično juho.

Posedli smo tako za mizo in nazdravili na novo znanstvo. Prijazni gospodar Miha Kocjančič pa je s svojim narčjem nekam nenavadno, nič po koroško »zavijal« tako, da smo ga morali takoj pobarati, iz katerih krajev pravzaprav prihaja. Ne boste

verjeli – Miha je pravi, rojeni Matajurec, iz vasi Pechinie v slovenski Benečiji. In kako je Matajurec zašel v čisto drugi del dežele, kjer »sonce še malo prej vzhaja«? I, kot partizan in kot kasnejši pripadnik posebnih enot ter služb za varnost ljudstva!

Nekdanji borec Briško-beneškega odreda, Devetega korpusa, je že dolga desetletja prebivalec Koroške in tako čisto udomačen Korošec. S sovaščani deli večinsko usodo in življenjski utrip, ki jim ga je in ga še vedno odmerja ravska železarna.

Službe so bile po vojni takšne, da si pač šel, kamor si moral iti po dekretu in tako se je Miha znašel v Dravogradu, kjer je spoznal svojo Tončko (domačinko iz Kaple pri Ožboltu ob Dravi).

Na Ravne sta prišla z enim samim kovčkom, z delovnimi rokami in upi v lepšo bodočnost. Železarna je Mihi najprej odmerila neko leseno barako na Tolstem vrhu, potem pa je z leti steklo življenje kot pri številnih slovenskih delavskih družinah.

Hranila sta denar, si pritrgovala od ust za gradbeni material in nekega dne, ko je bila hčerka Danica še prav majhna, je Miha s krampom udaril po leseni steni barake. Staro se je umaknilo novemu. Zgradili so si novo streho nad glavo.

Miha in Tončka sta še danes, po tolikih letih zakona, prav zagledana eden v drugega. Ves čas se sicer zbadata, ker ima Miha silno rad veselo družino in tu pa tam dobro vinsko kapljico, mati Tončka pa mu brani (zaradi zdravja in spodobnega govorjenja, seveda). On je spreten za tisoč stvari pri hiši, (celo sode zna izdelovati, kar je zelo natančno in le redkim še znano opravilo), Tončka pa redi po nekaj prašičkov, ki se pred zimo preselijo v skrinje domače in hčerine hiše.

Velikanski črn pes je kot član družine in vse polno mačk, ki se sprehajajo naokoli, tudi priča, da živijo pri Kocjančičevih ljubitelji živali.

Klepet navrže besedo o že-

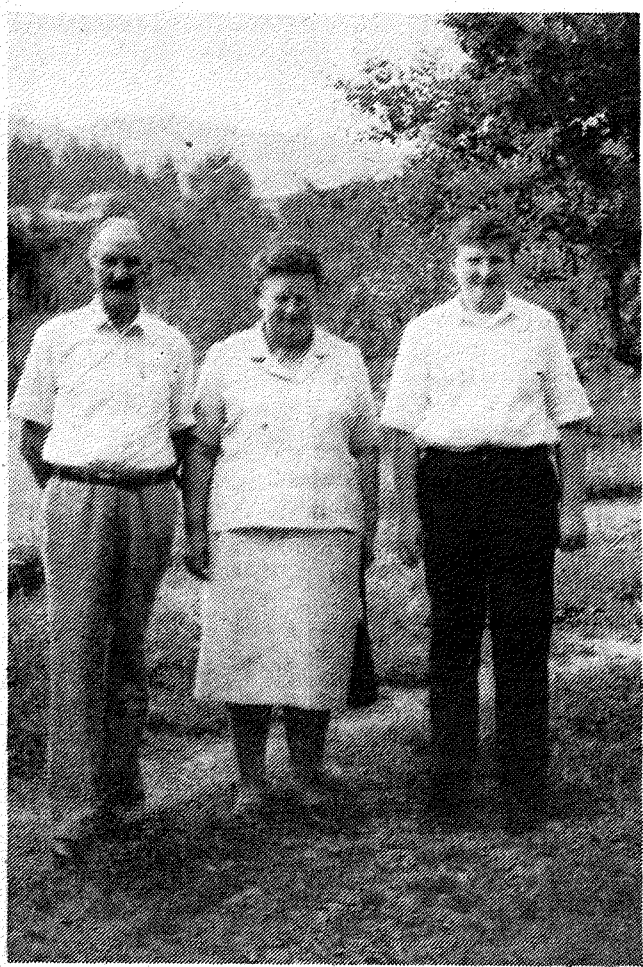
lezarni, pa o prijateljstvih, skovanih pri delu, o dobrih sosedskih odnosih, o sinu Benjaminu, ki je priden za vsa hišna opravila in hodi v ravensko gimnazijo...

... Vedno znova pa se v pogovoru vračamo v Benečijo, kamor Miho še vedno nezadržno vleče njegovo beneško srce. V domači vasi Pechinie še živi njegov brat Berto, drugi brat mu je pred leti umrl, eden pa se je utopil v Soči... Oči mu zažarijo, ko pripoveduje o partizanstvu, o sedanjem obiskovanju Benečije... Tudi njegovi otroci pritegnejo z njim češ, da so tam pod Matajurjem res najlepši kraji. Tako ima Miha že desetletja v srcu dve domovini in rad poudarja, da so tam ljudje prav tako dobri kot tukaj.

»Če bi hoteli zares spoznati, kako lepo je tu pri nas na Koroškem, bi morali priti poleti, ko je vse zeleno, ko bi lahko šli skupaj do lovske kočice, gor na Zelen breg, pa po gobe in borovnice...«

Obljubili smo, da še pride, če nam bo oče Miha še kaj povedal za našo »popotniško malho« in partizanske utrinke iz poti po Benečiji. Obljuba dela dolg in tako smo si ob slovesu rekli le na svidenje.

Bojana Žokalj-Jesih

Trije Kocjančičevi: nekdanji borec Miha, njegova žena Tončka in sin Benjamin

Skozi časopisni čas

O pravicah borcev in vojaških invalidov, o njihovem aktivnem življenju v družbi

Paberki iz poročil

1963

»... Talci, ki so pokopani na ljubljanskem pokopališču, še vedno nimajo dostojnega spomenika. Spomeniško je sicer urejena Gramozna jama, kjer jih je bilo največ ustrelenih, nanje opozarja več spomenikov po Ljubljani kot spomenik v Ulici talcev, medtem ko je grobišče na Žalah še popolnoma neurejeno...«

»... Te dni je izšla v izdaji predsedstva Zveze združenj borcev NOV Slovenije brošura pod naslovom Priročnik za borce NOV, ki jo je

sestavila strokovna komisija pri tem predsedstvu. Priročnik obravnava posebne pravice in ugodnosti borcev v najširšem pomenu te besede (borcev NOV, vojaških invalidov, njihovih družinskih članov, španskih borcev, predvojnih revolucionarjev itd)...«

»... Invalidski dodatek in cene kruha... Med invalidi, ki jim je invalidnina z invalidskim dodatkom edini dohodek, se pojavlja vprašanje, kaj je z zvišanjem cene kruha.

ZIS je v skladu z drugimi gospodarskimi ukrepi razpravljal tudi o predpisih, s katerimi je predvideno

določeno zvišanje invalidskih prejemkov. Pri tem ni šlo za kako linearno zvišanje tistih delov invalidskih prejemkov, s katerimi je zagotovljena gmočna oskrba, marveč zajema to zvišanje splošni invalidski dodatek, posebni invalidski dodatek za otroke padlih borcev in oskrbnino, ki jo prejmejo invalidi v času strokovne rehabilitacije. Zvišanje znaša 500 dinarjev mesečno, kar je ugodnejše od zvišanja plač in pokojnin...«

1964

»... Združenje ZZZB NOV občine Koper povezuje 29

osnovnih organizacij in šteje nad 3000 članov. Vendar bo anketa, ki je v teku, verjetno odkrila še veliko tovarišev, ki imajo pravico biti člani Združenja, pa se do zdaj iz tega ali onega razloga niso vpisali. Združenje ZZZB je v preteklem letu s svojimi komisijami opravilo veliko delo pri reševanju zahtevkov za priznanje posebne delovne dobe, pri pomoči tovarišem, potrebnim zdravljenju v toplicah, pri reševanju zahtevkov za upokožitev, skrbi za šolanje otrok padlih borcev, pri dodeljevanju enkratne socialne pomoči potrebnim članom njihove organizacije in pri posredovanju za reševanje stanovanjskih vprašanj ter v številnih drugih zadevah. V poročilu je bilo dalje omenjeno, da aktivni borci po podjetjih niso še zaželeli v tisti meri, kot bi morali in kot je njihova naloga. Kritično je obravnavano tudi delo osnovnih organizacij, ki je bilo pomanjkljivo, razen nekaterih, kot je tretja mestna četrt v Kopru, v Gračišču, Gradino, na Škofijah in še ponekod.

Poročilo je sledila izredno stvarna in bogata razprava. Tako je delegat iz Gračišča poročal, da je tamkajšnja krajevna organizacija ZB sprejela sklep, da bo za dvajsetletnico osvoboditve, za občinski praznik občine Koper 15. maj, postavila spomenik 132 padlim borcem. Organizirali so nabiralno akcijo, ki je dobro uspela. Omenil je težko gospodarsko stanje nekaterih borcev in vdov padlih borcev, ki so lastniki zemlje, a je ne morejo več obdelovati. Tem bi bilo treba pomagati, ker so to zaslužili...«

1966

»... Sestaviti tak program strokovnega izpopolnjevanja,

ki bi zadovoljil večji del rezervnih oficirjev in podoficirjev in bi jim dal novega ter njim potrebnega znanja, je silno težavna zadeva. V vojski je več kot dvajset različnih rodov in služb, ki jim pripadajo tudi rezervni oficirji in podoficirji, zato bi bilo najkoristnejše, če bi za vsak rod vojske ali službe imeli svoj program. Vendar tudi s tem še ne bi bilo konec težav, zakaj v vsakem rodu ali službi imamo različne kategorije rezervnih starešin (podoficirje, nižje oficirje, višje oficirje) z različnim strokovnim znanjem. Povrh vsega pa je izredno veliko – morda celo večina – tistih rezervnih oficirjev in podoficirjev, ki sploh nimajo vojne razporeditve in ki bi v primeru vojne delali v civilnem sektorju... nihče ne skrbi za njihovo specialno strokovno izpopolnjevanje...«

1978

»... Občinski odbor ZZZB NOV v Krškem je skoraj vsako leto namenil okoli sto starih milijonov din za rešitev stanovanjskih težav svojih članov. V zadnjih desetih letih so prejeli borci krške občine v obliki posojil kar eno storo milijardo dinarjev. Z njimi so si mnogi uspeli rešiti stanovanjske težave, čeprav jih je še vedno nekaj takšnih, katerih probleme bo treba reševati...«

»... Iz poročila o počitniškem domu v Banjolah: »Lani so Banjole doživele že vrsto kvalitetnih novosti, ki so zlasti za borce pa tudi za tekoče delo pomembne. Tako so napeljali do doma novo PTT linijo, s katero je dom po dolgem času dobil telefon; zgradili so nov dodatni parkirni prostor, novo skladišče za živila ter, kar je najpomembnejše, organizirali so stalno zdravstveno službo v domu...«

1982

»... V našem sistemu dela moramo govore in monologe zamenjati z demokratičnim dialogom v razpravah o vprašanjih, o katerih odločamo, kajti monologi uspravajo udeležence sej, uspravajo pa ne morejo sprejemati kvalitetnih odločitev. Takšno obnašanje vpliva na uresničevanje sklepov, upočasnjuje vse konkretne akcije, vpliva na krepitev birokratskih sil, ki so vse močnejše. Strokovne službe imajo zaradi takšnega obnašanja glavno vlogo pri predlaganju rešitev. Vse to negativno vpliva na uveljavljanje in dosledno izgradnjo samoupravnega delegatskega sistema. Zato smo odločni v predlogu, da se v ZK in vseh družbenopolitičnih organizacijah, v vseh strukturah ocenjujejo kadri glede na njihov prispevek k uresničevanju dogovorjene politike in sklepov. Ljudji je treba ocenjevati po delih, po moralnih vrednotah, ne pa po njihovih govorih...« (Zora Smoljanovič, iz razprave na 9. kongresu ZZZB NOV Jugoslavije)

Kaj lahko razberemo iz pisanja v minulih letih? Marsikaj. To, da so v borčevski organizaciji v vseh teh letih reševali in tudi rešili celo goro socialnih in stanovanjskih vprašanj ter vstop organizacijskih nalog. Razberemo lahko, kako številna je bila organizacija ZZZB NOV še ne polnih dvajset let nazaj in kako nizka je bila inflacija, (da smo lahko še uporabljali podatke o seštevkih odmerjenih sredstev za nekaj let skupaj)... hkrati pa lahko ugotovljamo tudi nekatere poteze, ki se kaj malo spremenjene vlečejo v današnji čas – kot nam ponazarjajo še danes aktualne razprave borcev na devetem kongresu ZZZB NOVJ.

IZ NAŠIH KRAJEV

Prehodna zastavica v Mariboru

V počastitev dneva armade je mestni štab teritorialne obrambe v Mariboru v izobraževalnem centru v Pekrah pripravil priložnostno slovesnost ob devetnajsti obletnici ustanovitve tega pomembnega dejavnika oboroženih sil. Mestni štab TO je ob tej priložnosti kot najboljši v vzhodnoštajerskem območju prejel osrednjo plaketo in prehodno zastavico.

Slovesnost so popestrili pevci moškega pevskega zbora Partizan, svojemu namenu pa so izročili dobro opremljen kabinet za radiobiološko in kemično usposabljanje ter učilnico za civilno zaščito.

D. M.

Najboljši so bili Gorenjci

Po vsej naši republiki in vsej Jugoslaviji so se pred dnevom JLA zvrstile številne prireditve. V Sloveniji je bila osrednja prireditev v Ljubljani, kjer so – hkrati s priznanji in državnimi odlikovanji – podelili plakete JLA, teritorialne obrambe in ZRVS Slovenije.

Za najboljšo enoto teritorialne obrambe v Sloveniji, ki je po rezultatih tudi druga v Jugoslaviji, so razglasili enoto Staneta Žagarja na Gorenjskem, kot najboljši štab v minulemu letu pa se je izkazal štab TO za zahodno štajersko.

Povejmo še, da je bila garnizijska knjižnica v Ljubljani razglašena za najboljšo v JLA.

B. K.

Na temo »z gorenjskimi partizani«

V skupnosti borcev Gorenjskega odreda so sklenili, da bodo v povezavi množičnim smučarskim tekom v Cerkljah spodbudili pionirje, da bodo pisali in risali na temo »Moje srečanje z gorenjskimi partizani«. Rok za oddajo teh literarnih in likovnih del je 30. decembra letos in sicer na naslov občinskega odbora Zveze združenj borcev v Kranju.

J. K.

V spomin na Rada Pehačka

Društvo invalidov Ljubljana je pred dnevi v Klubu borcev že četrtič priredilo tekmovanje v spomin na generalpolkovnika Rada Pehačka, ki je bil velik ljubitelj športne rekreacije.

Vojaški in delovni invalidi so prišli iz raznih krajev Slovenije, sodelovali pa so tudi člani športnega društva Borac iz Reke. V strelstvu je bila najboljša ekipa iz Hrastnika, med posamezniki je zmagal Vili Vidmar. Med kegljanci je bila najboljša ekipa ŠD Invalid iz Ljubljane, med šahisti gostje iz Reke, med balinarji pa ekipa iz Trbovelj.

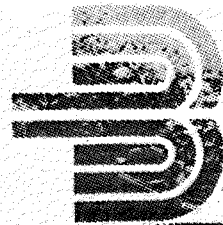
V. B.

Domicil 1. štajerskemu bataljonu

Skupščina občine Hrastnik je na slavnostni proslavi ob praznovanju dneva republike podelila domicil 1. štajerskemu bataljonu. Tako ima sedaj ta enota domicil v vseh treh zasavskih občinah.

Domicilno listino je prevzel predsednik te skupnosti Boris Čizmek-Bor in na kratko opisal boje in žrtve te enote, ki je že v letu 1941 dosegala velike uspehe. Na podelitvi domicila so bili navzoči še živeči borci te enote.

D. B.

HOTELI BERNARDIN
66320 PORTOROŽ – JUGOSLAVIJA

Tel. h.c. (066) 75-271 • Tel. rez. (066) 75-771 • Telex 34255 hotber
yu • Telegram hotber Portorož

Priporočamo se za obisk, zadovoljni boste

Zgode in nezgode partizanskih umetnikov

Žicarji

»Kulturno življenje in skrajša ves razvoj je zavrlo Roška ofenziva. Po njej sem se znašel v Zapadno dolenskem odredu, spoznal mnogo novih tovarišev, srečal stare. Pripravili smo kulturni program v samem taborišču. Našli smo desko, jo pribili na smreko, jaz pa sem z velikimi črkami napisal STENČAS in poslej smo kar s smolo nanjo lepili na roko napisane članke. Izdelal sem nekaj portretov borcev in bork, pa nekaj karikatur. Zaradi enolične prehrane sem napisal jedilni list do leta 2000! Gobova juha s krompirjem, dan pozneje krompir z gobami, še pozneje juha brez gob in krompirja in tako naprej. Postal sem splošno znan, pri kuharju pa sem opel za vse večne čase. Mar res? Kje pa. Ob prvi novi žrtvi se je potolažil.

Stenčas je prenesel marsikaj: članke, polemike, kritike, vzpodbudil je tudi javne kritične ure. Vse do takrat, ko se je pojavila skupina, ki naj bi dovoljevala lepljenje člankov, predhodno pregledanih in z žegnom! Stenčas ni bil več zanimiv. Kuhar je nekega dne, niti ne na skrivaj, jezno pobral desko in jo podaril – kuhinji. Ogenj je ljubkovalno obližnil dokumente razgibanega kulturnega življenja.

Preselili smo se v Tihoboj pri Čatežu. Srečal sem se s Sašo. Zvedel, da je preživel degradacijo kot komisar čete, ker jo je s komandantom Šiškom pobrisal z Gorenjskega in se vrnil na Dolenjsko. Šiška je vedel, kaj ga čaka, če se vrne in jo je zato potegnil na Hrvaško, kjer je pozneje menda padel. Saša, ki je molče privolil v ta odhod, je bil degradiran. Stane ga je razumel...

Sedaj je spet tukaj, lomi ga, zabava ljudi okrog sebe, stražari, se moti s kulturo... oproščajo mu, staremu borcu, bodice in pikre. Na Miklavževu sta skupaj odražala, na Trebelno, v Gubčevo brigado.

Takrat je bila »žicarija« ali fehtanje, tudi prosjačenje za kos kruha, kozarček vina, žganja, kakšen kos mesa in podobno, hudo v modi. Svoj odraz je dobila tudi v partizanski poeziji. Saša je zložil Žicarsko in jo prvič zapel prav na Trebelnem, v prosvetnem domu pri cerkvi. Nadel si je strgan vojaški plašč, čez hrbet zvito deko,

za pas čutarico, titovko à la škof, skodelico za jedačo, pa seveda puško fržolovko, ki je bila nekaj belih last. Najočitnejše mu je s telesa mahedrila »žic«-torba, prazna.

Ko je prišel na oder, je z vnebovpijočim pogledom in prav takšnim obrazom zapel:

*Res so včasih slabi časi,
ne nahajamo se v vasi,
želodec poje kot violina
v njem se zbira pajčevina,
bunda, bunda, bunda,
bunda...*

*Če pa borbe ni v bližini,
javijo se hrabri sini,
brž se komandirju javi,
daj me – v patrolo spravi...*

*Briga njega zdaj zadatak,
znajde se pri prvih vratah,
tuk, tuk, tuk.*

*Zunaj ubog je partizan,
lačen že, o sedmi dan.
Prosil bi vas malo vode,
če imate, rajš bi vina,
če ga date...*

*Potem pa zraven malo kruha,
klobasa, to je hrana suha.
Pol pa »foter« cigaret,
pa bo izvidnica kar v red'.
Res patrola odlična taka,
»izvidžana« je hiša vsaka.
Bunda, bunda, bunda,
bunda...*

»Ni treba posebej razlagati, da je pesem Žicarska čez noč zaslovela, mene pa so poklicali v štab brigade. Moral sem nastopiti s Sašo. Bilo je v Trebelnem.

Začel sem: Tovariši, zadeva je resna... pomemben zgodovinski dogodek. Bilo je junija leta 1942, tri in sedemindvajset minut, bil sem na stražarskem mestu, nekje pri Dobrniču. Nenadoma v zraku znano žvižganje! Buuummm!!! Topovska granata. Še enkrat in še. Nekaj komolcev od mene.

Nenadoma se zasliši nekoliko drugačen zvok. Čof, se je zaslišalo na koncu. Stal sem kot na žerjavici, trenutek, morda dva, eno uro, kaj vem, potem sem se straža zamenjala. Če je kaj novega, so me vprašali tovariši, jaz pa, da skoraj nič. Kako, skoraj nič, so me vprašujoče pogledali, potem sem dejal, da se je v bližini nekje zarila granata v zemljo. Nekoliko kislo so se spogledali, naposled pa se nasmejali: ej, spet ena njegovih, so rekli – in zamenjali smo stražo.

Tudi v taborišču mi niso verjeli, ko sem govoril o granati in o tem, kako je naredilo na koncu čof. Tudi komandir ni rekel nobene pametne, le odslovil me je. Ni so mi verjeli.

Vrnil sem se na stražarsko mesto. Stražar me je po vseh predpisih ustavil. Pozneje mi je dopovedoval, da nisem čisto v pravo smer zasukan. Nenadoma sem zavpil: Našel sem jo, našel... Stražar je skočil v jarek, jaz pa v tek proti taborišču. Planil sem naravnost pred komandirja.

»Kaj si našel,« se je zadr, »pamet?!«

Granato, tovariš komandir, tisto, ki je naredila na koncu čof. Če je tako, je dejal komandir, jo prinesi. Seveda, ampak kaj če se razpoči, sem se zadr za njim, on pa, da potem naj ne prihajam več sem.

Vrnil sem se na stražarsko mesto in spet me je stražar ustavil, me pisano pogledal, ko pa sem mu povedal, po kaj sem prišel, ga je zvilo...

Začel sem zadevo ogledovati, jo poslušati če kaj šumi. Nato sem jo počasi, nežno kot dojenčkovo ritko, bezal iz matere zemlje... mrha pa nikamor. Lotil sem se nebodigatreba nekoliko močnejše, a ne s silo – uspelo mi je! Sprednji del granate je bil popolnoma sploščen. Za vra-

tom sem začutil mrzel znoj, nekoliko so se mi zapletale noge, ko sem mrcino odnesel proti taborišču. Tik za kuhinjo sem se zapletel v vejo, stvarčica mi je skočila iz rok, zdrsula po bregu, se nekajkrat zavrtela, takrat pa je stražar že zatulil: granata. Kuhinja je bila v hipu prazna.

Prišel sem po bregu do kuhinje, povprašal, kje je granata, vendar ni nihče odgovoril, tičali so v zaklonih. Zagledal sem jo nedaleč od kotla, jo pobral. Potem smo v gosjem redu odšli h komandirju Jurčetu. Fantje, ki so še malo prej tičali v zaklonih, so se tokrat spomnili na mojo pripoved.

Komandir me je debelo pogledal, najprej granato, in mi potem na presenečenje vseh dejal, da sem od hudiča in da bom od danes naprej minerec.

Kos granate sem vzel za spomin, jo vtaknil v nahrbtnik in ko smo jo mahali v breg, me je vlekla nazaj, ko pa smo šli navzdol, pa naprej. Tako sem bil v prvem primeru vedno zadnji, v drugem vedno prvi. Nekoč sem zadevico vtaknil nekomu drugemu v nahrbtnik. Preklinjal je, da je bilo veselje, ko pa smo se na vrhu hriba ustavili, je le pogledal v nahrbtnik in se začudeno vprašal, od kod njemu granata. Počasi sem pristopil in ga potolažil, češ da mu je morda med napadom skočila granata v nahrtnik. Možakar pa ni imel smisla za šalo... šele komandir naju je zaustavil v najinem prepričevanju. Take je zganjala, tale moja bomba čof!

V dvorani je bilo vse tiho, ko sem končal, na koncu pa so tako zaploskali, da sem bil ves blažen: dosegel sem prav takšen uspeh kot Saša. Brž-

kone je bila to vstopnica za mojo skorajšnjo naselitev med kulturnike Gubčeve brigade...

Po pripovedovanju Olega Križanovskega-Igorja zapisuje Milenko Strašek (se nadaljuje)

Gledališki umetniki, udeleženci NOB

Danilo Turk-Joco

Ob 75-letnici rojstva

Igralec, organizator in publicist Danilo Turk, splošno znan po partizanskim imenom Joco, se je rodil 26. novembra 1912 v Trstu. Že kot mladenič je sodeloval pri slovenskih mladinskih društvih v Trstu. Ob aretaciji štirih bazoviških junakov je kot »ti-grovec« pobegnil v Jugoslavijo, kjer je v Mariboru dobil službo na železnici in hkrati sodeloval v mariborskem gledališču. Od leta 1936 pa je pustil službo na železnici in se posvetil izključno gledališču. V Mariboru je bil med ustanovitelji emigrantskega društva in član Sokola. S sodelavci se je pod vodstvom Pinka Tomažiča iz Trsta pripravljal na odhod v Španijo med prostovoljce, česar pa zaradi aretacije Pinka Tomažiča na avstrijskem prehodu ni mogel uresničiti. Skupaj z Vladimirom Skrbinškom in Milanom Košičem je bil med prvimi Mariborčani vpisan v Društvo prijateljev SSSR.

V mariborskem gledališču je bil sprva statist in zborist v operi in opereti, masker, inspicient in igralec epizodnih vlog. Režiserji so od vsega začetka izkoriščali njegovo veliko in markantno postavbo za vloge, ki so zahtevale velike hruste. Vendar Turk ni kazal samo svojih telesnih sposobnosti, bil je v marsikateri vlogi prav izviren igralec s smislom za humor in grotesko.

Ob napadu Nemcev na Jugoslavijo je v uniformi jugoslovanskega vojaka napravil maršruto prek Pomurja na Hrvaško prek Zagreba in Karlovca do Slunja in Reke, kjer je preživel mesec dni v zaporu. Od tam so ga vklejenega peljali v Trst in nato v Foggio, kjer je moral nasilno služiti italijansko vojsko. Iz Foggie je pobegnil 25. maja 1943 v slovenske partizane. Najprej je bil v Gregorčičevi brigadi, nato je odšel z Gradnikovo brigado na Dolenjsko. Na Krvavi peči je bil kot propagandist prestavljen v štab Štirinajste divizije. Ob razpadu Italije sta mu Bračič in Brilej zapala pomembno nalogo: razorožiti je moral 13.000 italijanskih vojakov iz divizije Maceratta na cesti Ribnica-Dolenja vas.

Nekaj časa je prirejal mitinge po osvobodjeni Notranjski, nato pa so ga v Starem trgu pozvali v Glavni štab, jer so se zbrali vsi poklicni slovenski igralci. Postavljen je bil za komandanta te skupine z bazo na Riglju, za komisarja je bil imenovan Janez Jerman, za Jocovega namestnika pa Stane Česnik. Skupina je z velikim uspehom nastopila v Kočevju na zboru slovenskih odposlancev s Klopčičevo »Materjo« in Kocbekovim »Krajevni odborom«. V veliki nemški ofenzivi je bil premeščen v Ljubljan-

ske brigado s Kristančičem, Simonitijem in Jermanom. Z zmrznjenimi nogami, žakljevin in copatah je odražal na Primorsko, kjer je ustanovil šest igral-skih skupin. Novembra 1943 je v 31. diviziji organiziral prvo igralsko skupino na Primorskem. Po preme-stitvi v štab Devetega korpusa je organiziral drugo igralsko skupino (Frontno gledališče Devetega korpusa). Ko sta obe odšli na igralski tečaj v Črnomelj, je ustanovil tretjo gledališko skupino. Z njo je nastopal na Primorskem in opravil z njo poleti in jeseni 1944 veliko propagandno turnejo v Beneško Slovenijo in Rezijo. V Cerknem je zgradil kulturni dom, namenjen predvsem partizanskemu gledališču, vendar so ga nemški okupatorji brž po dograditvi sežgali.

V partizanskih igralskih skupinah je bil prav vse: vodja, režiser, pevec, igralec, recitator, komik in pisec skečev.

Po osvoboditvi je bil sprva referent za ljudsko prosveto pri Pokrajinskem narodnoosvobodilnem svetu za Slovensko Primorje in Trst, ob koncu leta 1945 je odšel v sestavo Slovenskega narodnega gledališča, ki ga je pomagal ustanoviti. V njem je bil organizacijski tajnik, igralec in tehnični vodja. S krajšim vmesnim premorom je bil v slovenskem gledališču v Trstu vse do svoje upokojitve.

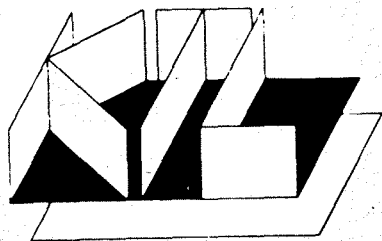
Uveljavil se je tudi kot publicist, saj je v Primorskem in Partizanskem dnevniku objavljajl zapise o organizaciji partizanskih mitingov, njihovi vsebini in o svojih partizanskih doživetjih. V brošuri »Po Beneški Sloveniji« je opisal nekaj dogodkov s potovanja svoje igralske skupine. Po vojni je pisal o ljudsko-prosvetnih vprašanjih in v Dokumentih o partizanskem gledališču na Primorskem.

Kot igralec se je uveljavil v naslednjih vlogah: Janez (Vdova Rošlinka), Obrščak (Deseti brat), dr. Mrož (Raztrganci), dr. Mrak (Kranjski komedijanti), Jajčnica (Ženitev), Krotkin (Vasa Železnova), Martin Krpan (Martin Krpan), Rabelj (Krisalida), Narednik (Hudičev učenec), Divji mož (Jurček), Petelin (Čevljar Anton Hit), Krvnik (Sveta Ivana) in drugih.

Vrsto pomebnih vlog je odigral v slovenskih umetniških filmih (Ti loviš, Naš avto, Lažnivka, Kratko poletje...) in v mnogih koprodukcijah filmih ter televizijskih igrh.

Za mariborsko predvono partizansko in tržaško gledališče je storil veliko. Tega se bo njegovem visokem življenjskem jubileju zavedamo in mu izrekamo hvaležno priznanje!

Dušan Mevlja

INDUSTRIJA PAPIRJA IN EMBALAŽE
LJUBLJANA, N. SOL. O.

61000 LJUBLJANA
ČUFARJEVA 16, p. p. 38

TELEFON: 316-883, 316-922, 325-161, 325-163 • TELEX: 31-158 KTI YU, 31-699 YU

Iskrene čestitke za novo leto 1988 vsem delovnim ljudem in občanom!

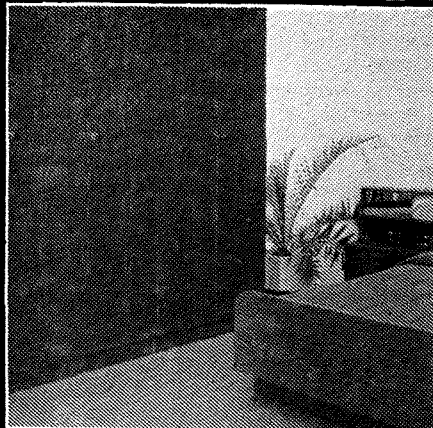
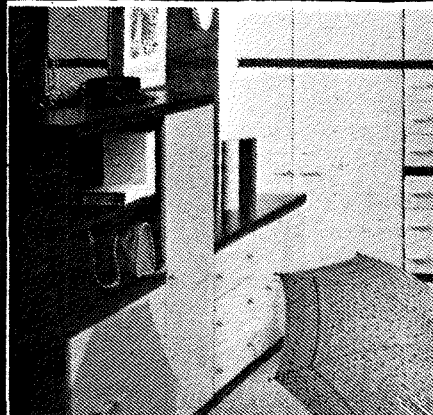
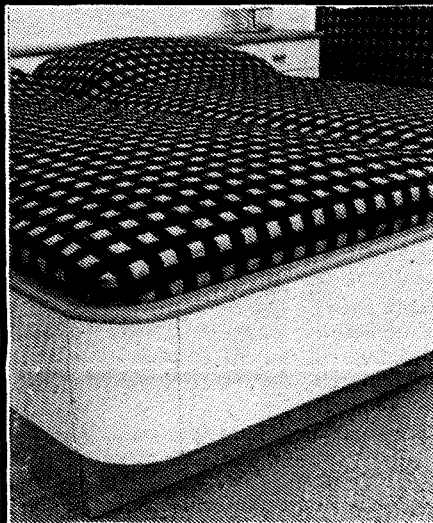
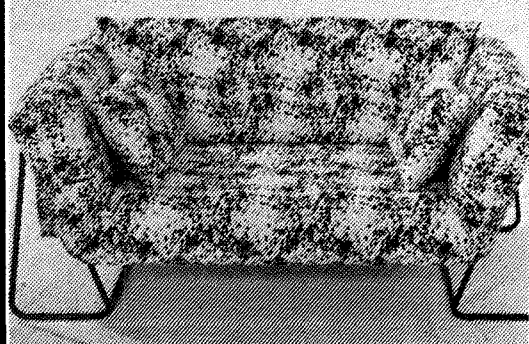
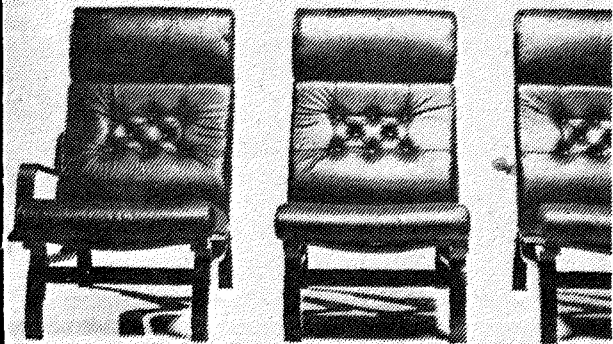
MEBLO

S to novoletno nagradno križanko se boste seznanili z nekaterimi izdelki novogoriškega Mebla. Rešitve pošljite do petka, 8. januarja 1988 na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. V spodnji levi kot kuverte pripišite MEBLO. Tri reševalce čakajo knjižne nagrade iz programa založbe Borec.

Name: _____

Priimek:_____

Naslov:_____

ALBERT PAPLER			SLOVAN. BOGINJA LEPOTE IN LJUBEZNI	KOVAČ	GLAVNO MESTO TURCIJE	KOS SU-KANCA	IT. PI-SATELJ (UMBERTO, IME ROŽE)	AM. FILM. IGRALKA (BARBARA)	PAVLE MERKU			HUDA JEZA, BES	PRAOČE BOGOV V GR. MIT.	STROKOV. POGOVOR O KAKEM PROBLEMU	SPORO-ČILO, OB-VESTILO	FINSKI AFHITEKT (EERO)
PREBI-VALEC SOLKANANA									GRŠKI BASNO-PISEC (EZOP)							
OBRAT TEKSTIL-NE INDU-STRIJE									OMAMA							
UREDNIK									SLOV. PESNIK (FRANCE)	DRUŽBENI POLOŽAJ	PRITOK DNEPRA ROMAN M. ARCIBAŠEVA					
NEKDANJI SULTANOV URADNI RAZGLAS						TIP DROBNIH TISKAR-SKIH ČRK	AM. PEVKA (DIANA) SL. PEVKA (MARJANA)					OBER				
TONE FRELIH	DOBA V GEOL. ZGO-DOVINI ZEMLJE	VOJSKA	ŠOVI-NISTIČNO GIBANJE									NENCI ČOLN. GOR. RE-SEVALCEV				
			BALDRIJAN DELAVEC V MESNICI										PESNIK UJEVIĆ			
					VENTI-LATOR ŽENSKA OB POROKI								SVINJA, PRAŠIČ	LESKOVAC DEL ROKE		
ZMEREN CLOVEK								STANJE VZNEMIR-JENOSTI	RAZŠIR-JENE AKVARIJ. RIBICE	JAPONSKA (ORIG.)						
NEKD. FR. TERORIST. ORGANI-ZACIJA				AM. FILM. IGRALKA (LINDA, DINASTIJA)								ROBERT REDFORD EKSPLO-ZIVNO TELO			SLOV. PISATELJ (VLADIMIR)	TOVARNA ČEVLJEV IZ ZIROV
IGRALKA KRAVANJA				ELEMENT ZA ZVEZE ANG. TEKAČ (SEBASTIAN)												
NEKD. SOLSKI ZAPOR							NEPRAVI KRISTAL			STARA PA-LESTINA	NIZ. IME REKE REN					
MARJAN ROŽIC	ROMAN ALEKSEJA TOLSTOJA	VODNA TRAJNA ZELIKA	SREDIŠČE VRTENJA PRITOK LABE			NIZEK ŽENSKI PEVSKI GLAS	TUJE ŽENSKO IME								VASJA PREDAN KOŽNA BOLEZEN	
							IGRALKA POBERŽNIK STAR KOVANEČ						RUS. ZELJ. JUHA TIP ELEK-TRONKE			
				MUSLIM. SVETO PISMO, KORAN									ALKALOID V ČAJU SL. NABOŽ. PISATELJ			
OTREB-LJEN SVET				LAHEN VETER, DIH	IVER							KLEPETAV CLOVEK KATRAN				
ŠPANSKO Ž. IME						KRAVA ALIOVCA	NAPAD NA POLIT. OSEBNOST VAŠTE								SODOBNIK KELTOV	KLOP, PRSICA KONICA, BODICA
POSODA ZA GOJE-NJE PLA-ZILCEV								MAKEDON-LJUДСКИ PLES	MEBLO	PEVEC CARUSO TOMISLAV NERALIČ						
MONDENO MEHIŠKO LETO-VIŠCE									VRSTA LISTAVCA ALFI NIPICI							
												URADNI RAZGLAS, ODLOK				
						SKLADA-TELJ COPLAND				AVTOR VINKO KORENT	RIM. NARA-VOSLOVEC (TIT LUKRECIIJ)					

Težki trenutki partizanske sanitete

Z ranjenci šest dni v podzemeljskem bunkerju

V bolnišnici »Pavla« je gradbena ekipa poleg barak zgradila tudi nekaj bunkerjev, namenjenih za skrivanje ranjencev.

13. junija 1944 je Franc Rot-Žagar, obveščevalec bolnišnice, prinesel iz Komande mesta Vojsko strašno vest, da je bolnišnica izdana. Teh trenutkov se Justin Pirih, ki je tedaj opravljal delo bolničarja, tako spominja:

»Ko je obveščevalec Žagar prinesel novico o nevarnosti, ki grozi ranjencem, je v bolnišnici nastal nemir in bojazn, da nas bo morebiti sovražnik res odkril in napadel. Odgovorni tovariši, z dr. Pavlo na čelu, so se takoj sestali in podvzeli varnostne ukrepe. Še isto noč so določili odhod ranjencev v skrite bunkerje. Meni so kot bolničarju zaupali osem ranjencev, da jih s pomočjo nekaj borcev – osebja spravim v bunker. Ta se je nahajal v samotnem, skritem, gosto poraščenem terenu med »Očkov« in »Tineto« postojanko. Bunker je bil izkopan v ilovnatem terenu, približno dva metra globoko. Bil je kvadratne oblike, nje-

gova notranja površina pa je merila od osem do deset m². Streha je bila sestavljena iz brun, pokrita z vejevjem in listjem ter praproto; vse prekrito z debelo plastjo prsti. Zaradi varnosti je bilo vse prekrito z listjem in nasajeno z mladimi smrekami.

Pred odhodom v podzemeljski bunker sem pogledal v nebo, ki je bilo temno, oblačno in obetalo slabo vreme. V bunkerju sem pri šibki svetlobi karbidne svetilke najprej razporedil ranjence po pogradih, ki so bili lepo postlani z nasekanim smrečjem, nato sem odložil nahrbtnik s sanitetnim materialom in položil v kot večjo posodo za opravljanje nujnih higienskih potreb. Ko sem vse uredil, je osebje odšlo in z zunanje strani zaprlo vhod. Dobro so ga zakrili; z vejevjem so tudi zabrisali vse sledi, ki bi sovražnika opozorile na nas. Prvi dan smo v podzemeljskem bunkerju preživeli v dokaj suhem okolju, ki nam še ni povzročalo preglativ. Naslednji dan pa se je zgodilo to, česar sem se najbolj bal: vreme se je poslabšalo in začelo je deževati. Voda je začela pronicati iz več

mest strešne konstrukcije in nas precej močila. Zaradi vlage in neprijetnih vonjav iz nočne posode je vzdušje v bunkerju začelo postajati nevarno. Poleg tega se je tudi gorilnik karbidne svetilke večkrat zamazal in smo bili dalj časa tudi v popolni temi. Bal sem se, da ranjenci ne bi mogli prenesti vseh težav. Pri šibki svetlobi karbidne svetilke sem nenehno opazoval njihove obraze in trdno upal, da nihče ne bo obupal in izgubil živce. Prepričan sem bil, da bi bilo več kot čudno, če bi več dni zdržali v takem okolju. Pričakoval sem, da bo kdo začel tarnati in zahtevati, naj ga izpustim ven iz bunkerja. Na srečo pa so se vsi ranjenci obnašali zelo potrpežljivo. Vse skozi so upali in verjeli, da bolnišnica le ni izdana in da se bo sovražnik prej ali slej umaknil nazaj v svoje izhodiščne kraje. Kljub težkim okoliščinam v zaprtem, vlažnem in smradu polnem podzemeljskem bunkerju, samo z enim dnevnim obrokom hrane, ki nam ga je prinašalo drugo osebje ponoči, smo ohranili veder duh in si krajšali čas s šaljivimi zgodbami

ter pripovedovanjem raznih predvojnih doživetij.

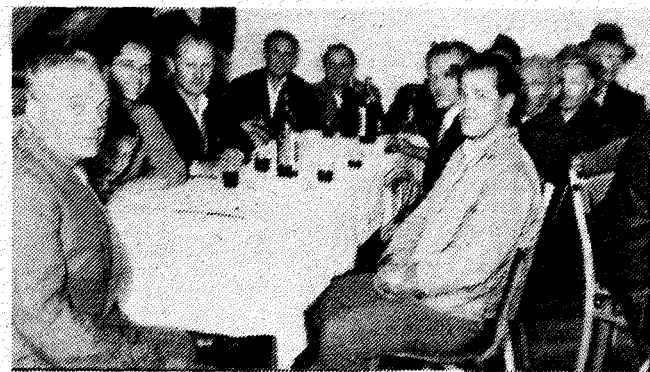
Največ šaljivih anekdot je pripovedoval ranjeni tovariš Čuk, doma iz Trsta. Večkrat sem moral ranjence opozarjati na umirjenost zaradi varnosti, nakar so se začeli pogovarjati polglasno. Ranjenci so se tudi ponorčevali s seboj. Jožeta Kovačiča, doma iz Idrije ob Bači, ki je imel prestreljeno ramo in pod raztegnjeno roko nosil veliko oporo, so dražili, da vozi aeroplan (letalo). Med ranjenci ni zmanjkalo tudi zanimivih pripovedovanj, posebno o hudih bojih, ki so se jih udeležili kot pripadniki raznih operativnih enot po vsej Primorski in o skorajšnji partizanski zmagi. Ranjence sem previjal ob soju karbidne svetilke, ki mi jo je

vedno držal eden izmed njih iz primerne daljave. Prostor v bunkerju smo prezračili ponoči, ko so nam prinesli hrano. Takrat so izpraznili tudi posodo za osebno higieno, blato in urin so zamaskirali z listjem. Po potrebi so ob tej priložnosti očistili tudi gorilnik svetilke. Vedno so nas bodrili, naj pogumno vztrajamo in tolažili, da se bo sovražnik umaknil. Izpustili so nas komaj po šestih dneh, ko je bila nevarnost res mimo in so ugotovili, da bolnišnica ni bila izdana. Vsi izčrpani in mrljiško blede, a srečni smo se vrnili v bolnišnico, na svoje čiste pogoje.

Poleg opisanega sta bila še dva bunkerja, v katera so evakuirali še druge ranjence. Eden je bil zgrajen nad po-

stojanko »A« in zaupan bolničarju Ivanu Cibiču-Mirkotu. Tretji je bil visoko v skalovitem območju v neki naravni jami nad zadnjo postojanko, imenovano Centrala. Ta jama je bila pred tem zavetišče gamsov, saj so bila tla zamazana z iztrebki. Borci osebja so naravno jamo spremenili v skrit bunker. Ker se je iz Tisovca dobro videlo v ta kraj, so ga tako zamaskirali, da se ga z nobene strani ni opazilo. Ker se je nahajal v skoraj nedostopnem kraju, so iznad spodnjega Krekovša do bunkerja napeljali čez dvesto metrov dolgo žičnico, s katero so prevažali ranjence in drug material. V zadnji sovražnikovi ofenzivi marca-aprila 1945. so v ta bunker spravili 27 težko ranjenih tovarišev. Nekateri med njimi so imeli prestreljena pljuča, amputirane roke ali noge, drugi pa so prestali trebušne operacije. Za potrebe ranjencev, skritih v tem bunkerju, so uporabljali posebne prenosne postelje, ki so jih izdelali sami borci osebja. V času te hude sovražnikove ofenzive so bolničarsko delo v tem bunkerju zaupali partizanskemu bolničarju Justinu Pirihu, za pomočnika pa mu dodelili borca osebja Jožefa Komela, doma iz Solkana.

Ivo Gabrijelečič

Ko so v Mrzli Rupi leta 1961 odkrili spomenik, so se zbrali tudi borci osebja bolnice »Pavla«. Justin Pirih je prvi z leve.

Sovražnik je napadal tudi ob nedeljah

Priznam, da mi pisanje o naši revoluciji, še posebno tedaj ko moram obujati še vedno sveže spomine na tragične dogodke, ki so se odvijali v času, ko je naš narod krvavel za boljši danes in za boljši jutri, ko se je pravzaprav velik del našega planeta bojeval proti zatiranju, suženjstvu, ko je bila težnja po svobodi močnejša od smrti, zadnje čase celo malce upira. Zakaj? Zato, ker vse bolj ugotavljam, da smo že dodobra izničili vse tiste svetle ideale, za katere smo se med drugo svetovno vojno borili. Mnogi že tudi prej, tudi med prvo svetovno vojno.

V danem primeru pa čutim kot neko posebno dolžnost, da obudim spomin na dogodek, ki se je odvijal, lahko bi dejal, kar pred mojimi očmi, pa nisem mogel pomagati. Tudi nihče drug ni mogel pomagati. Bila je lepa poznojesenska nedelja 7. novembra 1943 leta v Jazbini, zaseлку med Uršljo goro (Plešivcem) in Matjaževu Pecu na Koroškem, pri kmetu Petriču. Tedaj mi je bilo šestnajst pomladi. Bil pa sem sosed, saj sem s svojimi starši živel pri kmetu Pristotniku.

K temu zapisu pa me je še

posebej spodbudila nedavna spominska slovesnost, na katero so me povabili svojci. Krajevna organizacija ZZB NOV Žerjav je namreč odkrila na ostankih sicer obnovljenega obzidja nekoč mogočne koroške domačije spominsko obeležje, slovesnosti pa so se udeležili številni – tudi vsi učenci osnovne šole v Javorju, sedem po številu, ki so recitali. Oktet s Prevalj pa je zapel tudi nekaj partizanskih pesmi.

Zažgali Petričev dom, odgnali drage vse

Takšen je napis na spominski plošči. Tu so še izpisana imena padlih žrtev. O tem pozneje. Najprej želim obuditi spomine na tisto nedeljsko jutro v letu 1943. Komajda je izza Uršlje gore vzšlo jutranje sonce, ki je najjavljalo sicer lep poznojesenski dan, že je nemška policija hajkala po koroških kmetijah za borci revolucije. Nihče ni tega slutil, še posebej, ker je bila nedelja, ko bi naj tudi orožje mirovalo. Žal se je zgodilo prav to. V tem primeru po vsej verjetnosti niti ne moremo govoriti o kakšnem izdajstvu, ampak zgolj naključju.

Nežka Petrič je k sreči preživela ujetništvo, vendar jo nanj spominja huda bolezen...

Kot je bil tedaj običaj, smo se odpravljali k maši; naenkrat pa smo pri sosedu Obru zagledali polno vojaštva. Kmalu je bila prva skupina že tudi pri nas. Na kratko so nas zasliševali, če smo videli bandite, hkrati so preiskavali po hišah. Pregledali so tudi hleve, če bi bil kje slučajno skrit kaščen partizan. Razumljivo, da pač nihče ni videl partizanov. Odpravili so se naprej, proti domačiji Petričevih. Kmalu nato smo že slišali regljanje strojnice, pokanje bomb. Takoj nam je

bilo jasno, da so se spopadli s partizani. Po prvih rafalih smo že tudi zagledali izza gozdov, ki so zakrivali Petričevo domačijo, oblake grozljivega črnega dima. Vsi smo vedeli, da je domačija v plamenih, nihče pa ni mogel priskočiti na pomoč. Bilo nas je premalo, primanjkovalo nam je tudi vode.

Nismo dolgo čakali, ko so k nam pripeljali na kmečkem vozu smrtno ranjeno najstarejšo Petričevo hčerko Micko. Bila je pri zavesti, imela pa je hude bolečine v trebuhu, kamor je bila ranjena. Hitro so jo odpeljali najprej v Črno, v bolnico, kjer pa ji znana partizanska zdravnikinja Marija in Adolf Ramšak nista mogla rešiti življenja. Proti večeru je umrla. Borcem je sicer uspelo, da so se skozi hlev umaknili v bližnji gozd, kjer jih svinčenke niso več mogle zadelati. Na kakšen odpor v tem trenutku, ko so bili sicer že skorajda od vseh strani obkoljeni, namreč ni bilo mogoče pomisliti.

Nemci so jim sledili ter v medsebojnem spopadu smrtno zadeli partizanko Nelko, doma iz Kotelj, partizana Čepajeva, doma iz Prevalj in Veronovega, doma iz Žerjava. Pri kmetu Mocičniku so ujeli tudi Petričevo

hčerko Nežko in da je niso usmrtili, je bila zasluga Viternika, sicer župnika v Javorju, ki je dobro obvladal nemško. Nekako jih je uspel prepričati, da so jo odgnali in nato skupaj s staršema Marijo in Alojzjem Petričem zaprli v Črni, nato odpeljali v celovške zapore, od tam pa so očeta poslali v Dachau, mater Marijo in hčerko Nežko pa v Rawensbrück. Kot še nekateri, so res po srečnem naključju le ostali živi oziroma so dočakali težko pričakovani zločin Hitlerjevega rajha ter se vrnili v svobodno domovino.

Tu naj sicer dodam, da pa so se aretaciji nekako izognili sin Lojzlj, ki je potem vse do svobode živel pri teti Angeli, po domače pri Hlevškovi v Jazbini, hčerka Angelca, ki je živela pri teti Kristini, po domače pri Kovaču v Javorju, in Fanika, ki jo je vzel k sebi stric, po domače Močilnik pod Uršljo goro. Ta je lahko vsak dan žalostno opazovala ognjišče svoje domačije, saj je bila na nasprotni strani doline.

Vsi so bili srečni, da so grozote vojne, razen seveda najstarejše hčerke Micke, le nekako preživeli. Njihov dom je bil izropan, uničen, požgan, že porasel s plevolom. Sprva so jih sprejeli še

sorodniki, dokler jim ni ljudska oblast v zamenjavo za njihovo uničeno domacijo v Jazbini, dodelila kmetije v Javorju. Tu so vse začeli na novo, Petriča pa sta celo dočkala 50-letnica skupnega koroškega življenja. Tedaj je bil na »svatbi« tudi Pavle Žavcer-Matjaž. Danes so žal že vsi trije pokojni.

Resnica je, da je danes med nami vse manj tistih, ki so največ prispevali za našo svobodo. Tako na njihovih zadnjih postajah, od koder ni več vrnitve, gledamo in obujamo sadove njihovih bojev za novo Titovo domovino.

Morda k temu dodam še samo, da se je Petričevi hčerki Nežki poročeni Pangerc, ki danes živi v Ravnah na Koroškem, z odkritjem spominskega obeležja na razvalinah nekdanje domačije izpolnila velika želja. Krajevna organizacija ZZB NOV je s tem postavila trajen spomenik ne samo njeni sestri Micki, ampak tudi borcem, ki so tistega nedeljskega dopoldneva padli pod streljo sovražnika v bližnjih gozdovih pod Uršljo goro, zibelki partizanstva na Koroškem. Tudi imena borke Nelke, borcev Čepajeva in Verona so z zlatimi črkami izpisana na spominskem obeležju.

Franjo Hovnik-Staško

Iz zasebnega arhiva

Materina pisma sinu – partizanu

Stari trg, dne 13. 12. 1944

Bodi srečen in zadovoljen, da nisi več v naši dolini. Nemogoče mi je opisati, kaj smo doživeli samo v tem kratkem času, odkar smo se preselili v Stari trg. Naš sovražnik kuje vedno hujše načrte – peklenške. Tudi naš očka bi usodnega dne kmalu postal žrtev domobranskih zločincev. Istočasno, ko so obkolili Osnovno šolo, Realno gimnazijo, so tudi mesnico pri KOVAČU. Na srečo je bila prazna, ker je bil brezmesni dan in je bila zaprta. Vlomili so notri od zadnje strani, da se ja ne bi mogel noben rešiti. Tega dne je bil oče poklican na Rjanski odbor OF v Viševku in ne na Vrhniko kot piše mama (po očetovih spominih je bilo to dne 23. 11. 1944).

Globoko me je pretresla tragična smrt

učiteljice Štefke Prešern. Nešteti venci in velika udeležba na pogrebu je dokazala, kako je bila priljubljena v naši dolini. Ta strašna usoda ni zadela samo njene sorodnike, temveč vse, ki smo jo poznali. V šoli ni bila otrokom samo kot učiteljica, ampak kot mati. Ganljivo je bilo opazovati, kako so se težko vsi učenci in učenke poslovili od njenega prezgodnjega groba. Res je hudo, če nam sovražnik naredi materialno škodo, pa vse bi se prestalo samo, da bi nam bilo mogoče mrtve obuditi. Malo smo se vendar pomirili, ko smo izvedeli, da je učiteljica Marija Benčina še živa in sicer na Rakeku. Mislili smo, da je tudi njo ista usoda doletela kot Prešernovo, ker so jo odpeljali isti dan. Res ne vem, kaj nas še čaka. Žrtve so povsod, doma in na bojnem polju. Oddahnili se bomo šele takrat, ko bomo popolnoma svobodni.

Stari trg, dne 28. 12. 1944

Božični prazniki so potekali mirno, čeprav so nam domobranci obljubljali, da pridejo na potice. Na sveti dan sem bila pri polnoč-

nica in sicer že ob štirih popoldne zaradi vojnih razmer. Lepa božična pesem Sveta noč, blažena noč, me je ganila do solza. Ali se nam bodo še kdaj vrnili lepi in srečni časi, da bomo skupaj praznovali Božič pri jaslicah, katere nam boš ti s svojo spretno roko naredil! Upajmo, da je letos zadnji žalostni Božič.

Tudi na mene ni Božiček pozabil. Od raznih dobrih ljudi sem dobila božičnico, in sicer: 1 liter žganja, 2 kg moke, 1 1/2 svežega masla, 1/2 kg suhega mesa, 1 kg suhih sliv, 6 lit. lešnikov, 1/8 najfinjše kave, 100 kom. saharina, 5 jajc in košaro jabolok.

Posebno veselje nam je naredil oče, ker nam je prišel na sveti večer voščiti praznike. Nič se ni ustrašil dolge poti in mraza, da je prišel k svoji družini. Čeravno ni bilo varno, je prenočil doma. Ne veš, kako veselje sem mu naredila, da so ga čakale doma cigarete, seveda ne Morava ali Zeta, v sedanjih časih so tudi dobre Popularne. Še te se ne dobijo za denar, temveč samo za zamenjavo.

Kako ocenjujejo TV-15 v Predvoru

FRANCKA (kmetica, 65 let): Časopis je kar dober. Posebno mi je všeč, ker veliko piše o vojni, tako, da tudi mladi lahko zvejo, kako je bilo.

Čistilka: Časopisa TV-15 ne preberem vedno, kadar pa ga, takrat v branju zares uživam.

ANA (kmetica, 73 let): TV-15 je res moj tovariš.

JURE (13 let): Časopis mi ni preveč všeč, saj v glavnem govori o vojni. O njej pa tako ali tako kar naprej govorijo v šoli in po televiziji.

PETRA, 8. r.: TV-15? Hm. Nič posebnega.

Od zasliševanja do taborišča

Spomini nekdanje skojevke Nade Glišović-Zuodar iz Tolmina

»Rojena sem bila v Volčah, tri kilometre od Tolmina. V času bojov na soški fronti med prvo svetovno vojno je bila vas popolnoma uničena, kakor tudi sosednja vas Kozaršče. Iz naše vasi je leta 1917 odšel na bojni pohod nemški poročnik Erwin Rommel (1891–1944) in brez enega samega strela vdrl za hrbet italijanskih položajev. Fronta je bila prebita, Italijani so bežali. Rommel, pušcavski lisjak, je od leta 1941 do marca 1943 poveljeval vsem italijansko-nemškim oboroženim silam v Afriki. Osumljen, da je leta 1944 sodeloval v zaroti proti Hitlerju, ga je le-ta preko gestapovcev prisilil na samomor.

Primorci se nikoli nismo sprijaznili s fašizmom in italijansko okupacijo. Slovenski pevski zbori so delovali ilegalno. Nekaj let so še dovolili pouk v slovenščini, od leta 1928 naprej pa ne več. Prosvetne delavce so premestili v notranjost Italije, semkaj pa pripeljali italijanske učitelje in učiteljice, ki niso znali slovensko. Moja mati je slovenski knjižničar v vasi podarila veliko knjig, ko pa je bila (knjižnica) prepovedana, so slovenske knjige razdelili med vaščane.

Leta 1933 sem začela hoditi v osnovno šolo, v kateri pa učenci nismo slišali slovenske besede.

Vojne z Jugoslavijo smo bili skorajda veseli, ker smo pričakovali osvoboditev naših krajev ob Soči. Potem smo bili tako razočarani, da smo jokali. Očetovi prijatelji so prihajali k nam poslušat radio London, ker se Moskva ni slišala. Oče mi nikoli ni dovolil, da bi bila prisotna; z mamo sva morali biti budni in paziti, da kdo zunaj ne prisluškuje pogovorom v hiši in radijskim poročilom iz tujine. Toda v prvih dveh letih sta preko radia London Slovincem največkrat govorila dr. Alojzij Kuhar, nekdanji urednik Slovenca, ki je ob kapitulaciji Jugoslavije zbežal v London in postal pooblaščen minister jugoslovanske begunske vlade, in član državnega propagandnega odbora in dr. Miha Krek. Tudi on je bil minister v londonski begunski vladi. Tako Krek kot Kuhar sta prepričevala poslušalce, da še ni nastopil čas za oborožen boj, udrihala sta čez Osvobodilno fronto in hvale četrtnike Draže Mihailovića. Nikogar pa leta 1941 ni bilo, ki bi rekel, da to ni res; vsi smo mislili, da so v gozdovih na Gorenjskem, na Dolenjskem in na Štajerskem četniki.

Spomladi 1942 so karabinjerji aretirali mojega brata Antona (klicali smo ga Tonče), z njim pa še Marija Kendo (Pavčovega) in Franca Rutarja iz Volč, takoj nato pa še več fantov. Obtoženi so bili, da simpatizirajo s partizani in da poslušajo tuja radijska poročila. Šest mesecev so jih zasliševali v goriških zaporih.

Očeta sem spraševala, kakšna je razlika med četniki in partizani, pa mi je še naprej trmasto trdil, da sem še premlada za politiko. Toda tudi tako mladi smo postopoma zvedeli resnico.

Januarja 1943. leta je nameravala prva skupina vaških fantov k partizanom, a kot nalašč ni bilo zveze. Naslednjega dne so bili vsi aretirani. Čez mesec dni je drugi skupini iz naše vasi in Ciginja uspelo. Med njimi je bil moj brat Dušan, poznejši vosovec. Le od mene se je poslovil, staršem pa ni povedal, da odhaja k borbem za svobodo. Bila sem strašno ponosna, srečna, presrečna, da imam brata partizana.

Čez nekaj dni je srečo skali pisno sporočilo komande italijanske vojne mornarice, da je brat Zvonko, ki je bil mornariški podoficer na Siciliji, pogrešan. A glej, Zvonko nam se je oglasil že čez nekaj dni, da je partizan v domačem kraju. Vest je bila strogo zaupna.

Družine fantov, ki so odšli k partizanom, so kmalu izginali v taborišča, le našo so še nekaj časa pustili na miru,

prepričani, da je Zvonko pogrešan. A so najbrž le zvedeli, kje sta Dušan in Zvonko; zato so 16. marca 1943. leta dopoldne tolminski karabinjerji prišli po nas. Vprašali so le po očetu. Rekli so mi, naj grem ponj na Ciginj (v sosednjo vas). Se vedno nisem vedela, da nas bodo selili, sicer se ne bi več vrnila domov. Z očetom so v trgovini popisali blago, nato smo morali očca, mamo in jaz z majhnim kovčkom na tovarnjak. Dva mlajša brata in sestro Marto so pustili kar na cesti. Očca jim je zakričal, naj gresta Marjan in Marta k teti na Ciginj, Ivo pa k družini Fortunat.

Iz Poljubina, kjer je bilo tedaj veliko vojaških barak, so nas odpeljali v tržaški zapor, kjer so nas ločili. Čez štirinajst dni so mene in mamo poslali v taborišče Frascette, južno od Rima, očeta pa v Ciaro Monte Notte, sev. zahodno od Genove.

V omenjenem taborišču smo bile s Primorske samo ženske, iz Dalmacije pa cele družine in Tripolitani iz Afrike (Libija), toda samo moški. Govorili so italijansko in redno dobivali pakete Rdečega križa.

V internaciji sem se veliko pogovarjala z aktivistkami OF in se tako bolje seznanila s cilji te množične borbene organizacije slovenskega naroda. Naučila sem se tudi več partizanskih pesmi.

Iz Volč smo dobivali pisma in tako smo bili seznanjeni z dogodki v domačem kraju. Zvedela sem, da je bil brat Dušan ranjen v prsi. Brat Radko se nam je oglasil iz Afrike. Sporočil nam je, da je bil zajet in da je zdaj pri zaveznikih. Čudno, da je to pismo prispelo na naš slo.

Interniranke smo bežale

Ob razpadu fašistične Italije so stražarji pobegnili, uprava pa je še ostala. Ukazali so nam, da nihče ne sme zapustiti taborišča. Čez dva ali tri dni se pripelje nemški tank z oficirji, ki so spet zagrozili, da ne sme nihče ven.

O, tako pa ne, sem si rekla in kaj hitro se nas je zbralo osem internirank, odločenih, da pobegnemo. Iz Gorenje Trebuše so bile tri sestre, Franca s Pečin, Mara Flandaca, poročena Kranjc (živi v Ljubljani) in njena mati Emilija in rojakinja Irena Rutar.

Mara Kranjc se je rodila na Siciliji leta 1926, od koder je bil doma njen oče. On je kot karabinjer služil vojaščno na Slapu ob Idriji in se tam poročil z Emilijo Kofol z bližnjih Pečin. Na Slapu ob Idriji se je zakončema rodil sin Kajetan Fiandaco, ki je kot upokojeni podpolkovnik letalstva lani umrl v Pulju. V partizanih je bil od februarja 1943 in že med vojno s prvo skupino poslan v letalsko šolo v Sovjetsko zvezo.

Po odsluženju vojaštine se je Fiandaco z ženo in sinom vrnil na Sicilijo, kjer se je rodila Mara. Fiandaco je nameraval za brati v ZDA, toda umrl je star komaj 27 let. Mati se je s hčerko in sinom vrnila na Slap ob Idriji in se zaposlila kot kuharica pri financierjih. Že leta 1942 je postala partizanska obveščevalka in omogočila, da so partizani februarja 1943 napadli to postojanko na Sla-

pu. Verjetno so ji prišli na sled, pa še sina je imela pri partizanih, zato so 19. marca 1943 obe, mamo in hčerko Maro, odpeljali v goriške zapore, nato v tržaške in slednjič v taborišče, kjer smo se spoznale.

Internirankam smo rekle, če nas ne bodo vrnili nazaj, naj še one pobegnejo. Sočasno, a da tega tedaj nismo vedele, je pobegnila še ena skupina internirank. Ko so druge opazile, da nas ni nazaj, so množično pobegnile, vsaka proti svojemu domu.

Oče ni mogel pobegniti iz tistega taborišča. Od tam so vse odpeljali v Mauthausen.

Pot je bila naporna. Nekaj hrane smo imele s seboj, nekaj smo si jo nabavile med vožnjo z vlakom. Od Tržica

Nada Glišović (1927), njen brat Anton Zuodar-Tonče iz Volč (1922) in Marija Jug, roj. Kragelj iz Ciginja pri Tolminu so sovražniku marsikatero zagodli.

pri Trstu smo morale peš naprej, ker je bila železniška proga porušena. Po celonočnih hoji smo zjutraj prispele v Gorico in se ustavile v neki slovenski gostilni. Vse smo bile brez dokumentov. Bilo je to po goriški fronti, ko so bile naše enote razbite in potisnjene nazaj v gozdove. Take nismo mogle mimo nemških straž in čez blok, zato nam je gostilničarka preskrbela kmeta s konjem in kmečkim vozom. Kot delavke nas je odpeljal čez most v Pevmi pri Gorici, kjer je bila zadnja nemška straža pri izhodu iz Gorice. Kmet nas je peljal le še kakih deset minut, nato smo spet pešale čez Goriška Brda. Vseposod je bilo obilo sadja in grozdja.

Prespale smo v Volčanskih Rutih, zjutraj pa smo se spustile v dolino. Vse smo povabile na svoj dom, kot da me kdo tam čaka. Z ničemer nisem mogla postreči sotrpinkam. Od nas je vsaka odšla posebej proti domu, le sestre iz G. Trebuše skupaj.

Sprejem v SKOJ in aretacija

Iz internacije se je vrnila tudi mati, domov sta prišla tudi mlajša brata in sestra, ki niso bili izseljeni. Mati je še naprej vodila trgovino in gostilno, kot pred vojno. Vse le v skromnih prostorih. Takrat je bilo v Volčah pet ali šest takih gostilnic in trgovin. Če ne bi bilo vojaštine, bi vse hitro prišle na boben.

Zdaj sem se goreče posvetila osvobodilnemu boju. Na zveze s partizani, kjer so bili trije moji bratje (Dušan, Zvonko in Tonče), sem hodila v Volčanske Rute, kjer je bila kurirska postaja in zbirališče ilegalcev, ki so delali na terenu, (partijski, skojevci, obveščevalci, bolničarji, kurirji ipd.). Od njih sem dobivala poročila, njim pa oddajala naša iz vasi. Nosila sem jim hrano, skrivaj sprejemala doma.

Sredi novembra 1943 je mene, Cirila Hvala in Ireno Rutar, Tončka Berlič-Tama-

ra sprejela v SKOJ. Kmalu sem postala vaška sekretarka SKOJ. Sestanke smo imele v našem stanovanju, torej v nekdanjem vrtcu. Dela je bilo ogromno, a smo bili zagnani, zavedni, včasih naivno korajžni.

Aprila 1944. leta smo zvedeli, da so brata Radka zavezniki z letalom spustili blizu Metlike, padalo se ni odprlo, pa se je ubil. Spet žalost in solze.

Sodelavci so me večkrat opozorili, naj se varujem tolminskih domobrancev, med katerimi so bili tudi domačini, nekaj pa iz Ljubljane in drugih krajev zunaj Primorske. Menda sem bila res že na glas. Zorko Jug s Ciginja sem zaprosila, naj mi sešije partizansko uniformo. 14. junija 1944. leta sem se odpravila v Volčanske Rute in tam partizanom rekla, da se jim bom pridružila čez štiri dni. Tedaj naj pridejo dol v vas, ker bom pripravila veliko materiala in hrane.

Nočni obisk

Domov sem se vrnila ponoči. Približno ob eni uri te noči nekdo močno potrkalo na vrata, vseprek pa se je slišalo kričanje, da če ne odpremo, bodo vrgli vrata iz

ležajev ali pa razbili. Materi sem zašepetala, naj gre odpirati tista vrata, jaz pa bom medtem pobegnila skozi druga. In res se mi je posrečilo. Smuknila sem mimo italijanskega stražarja. Poleg vrtca je bila namreč šola, v njej pa italijanski vojaki. Na vrtu župnišča sem se skrila med smrečje.

Po topli postelji so domobranci ugotovili, da sem spala doma. Drezali so v mamo, ki pa se je sprenevedala, da ne ve, kje sem. Medtem sem jaz šla potihoma naprej, ker sem slišala ukaz, naj preiščejo okolico. Kljub previdnosti sem naletela na sovražno zasledo. Domobranci sta me pripeljala domov. Nemški komandant me je vprašal, če sem bežala zaradi umazane vesti. Odgovorila sem mu, da sem skušala uteči, ker se bojim ponovne aretacije. Prisilil mi je dve klofuti, nato pa so temeljito preiskali stanovanje.

Pištolo, ki so mi jo dali partizani v Volčanskih Rutih, slike in pisma sem imela skrito v dimni cevi v sobi. Uniforme, ki mi jo je sešila Zorka Jug, sem imela v omari v isti sobi. Znotraj nad vrata sobe je bil obešen moj plašč, v njem pa je bila skrita pošta, ki sem jo zvečer dobila v Volčanskih Rutih.

Po preiskavi me je eden izmed domobrancev pripeljal v sobo, kjer je bilo vse razmetano. Vsa srečna sem takoj ugotovila, da je skrivališče v dimni cevi nedotaknjeno, kakor tudi plašč in uniforma v omari. Ko sem o tem razmišljala v domobranksogestapovskem zaporu v Tolminu, sem prišla do spoznanja, da mi je nekdo (ali celo več njih) namerno razmetal vse po sobi, da bi vsakdo dobil vtis, da je tu vse pregledano. Torej so nekateri mobilizirani domobranci na naši strani! Da je to res, se je kmalu pokazalo, ko so partizanski obveščevalci s pomočjo domobrancev minirali domobranksko postojanko v Tolminu.

No, če v moji sobi niso do-

Nada Glišović-Zuodar iz Tolmina. Posnetek je iz Ravensbrücka ob 35-letnici osvoboditve taborišča 1. maja 1980.

bili nobenega obremenilnega gradiva, so ga pa v omari za prvo pomoč v kuhinji. V njej je bil seznan domobranski družin iz vasi, ki sva ga sestavili z Danico Hvala, poročeno Podgornik, ki zdaj živi v Novi Gorici. Vse te družine bi morale pisno, brez podpisa, toda v imenu OF, opozoriti na posledice, fantom, ki so bili pri domobrancih, pa svetovati, naj pobegnejo k partizanom.

Tiste noči so aretirali še več oseb, tudi Danico Podgornik, toda razen mene in Romana Konca, starejšega vaščana, aktivista OF, so izpustili vse že čez nekaj dni.

Jaz sem bila zaprta v celici v drugem nadstropju, Roman Konec pa pod menoj v prvem. On je vedno slišal, ko so me vodili na zaslišanje. Nisva se sicer mogla videti, toda lahko sva se pogovarjala. Poznala sem njegov glas. Z glavo naslonjeno na železno okensko mrežo sem mu potihoma pripovedovala, o čem so me spraševali, on pa meni. Njemu sem nekega dne zaupala, da se bom verjetno obesila, ker mi grozijo s posilstvom, če ne spregovorim.

Ob navzočnosti gestapovca sta me zasliševala domobranci oficirja Flegarič in Vasle. Hoteli so vedeti, kje so moji bratje. Za Zvonka sem trdila, da je padel v italijanski vojski in da zato mama še vedno dobiva socialno podporo. Za Dušana in Tončija so vedeli, da sta partizana. Kje sem dobila letake, ki pozivajo domobrance, naj se ne borijo proti svojim bratom, Slovincem...

Kje je VOS, me vpraša Vasle.

Doma v hlevu, odgovorim. Vasle zarenči, naj se ne delam neumno. Saj ste vprašali za kmeči voz!

Flegarič uperi pištolo v moja prsa: Smrklja, premlada si, da nas boš imela za norca. Odgovori, kaj je VOS.

Kar ste me vprašali, sem odgovorila. Voz je v štali.

Flegarič: Misliš, da jo boš poceni odnesla. Pred tvojo celico bomo pripeljali deset Mongolov, ki te bodo eden za drugim posilili, potem te ustrelimo.

Tega sem se res bala. Poklekni na kolena, mi ukaže Flegarič. Z rokami naprej na pod, da boš podobna kravi.

V tem položaju so me pretapali dvakrat na dan. Eden izmed domobrancev je zasliševanja prevajal v nemščino za gestapovca.

Glede grožnje z Mongoli naj povem, da je bilo takrat z Nemci in Italijani v tolminski vojašnici precej Mongolov.

V Ravensbrücku in Buchenwaldu

Po petih dneh zaslišanja so me z ujetjo partizanko Dragico Skočir z Vrsnega nad Kobaridom in menda še neko zapornico odpeljali z vlakom iz Mosta na Soči ter skozi Jesenice v celovške zapore. Tam so me le enkrat zaslišali, nato pa so naju z Dragico dali na transport za Ravensbrück. Med vožnjo proti Leipzigu so nas napadla zavezniška letala, saj piloti niso vedeli, kdo je v vagonih. 28

zapornic je bilo mrtvih. Izkoristila sem zmedo in se s skupino Rusinjo oddaljila od proge. Ker nobena od nas ni znala nemško, nas je policija hitro prišla in pripeljala nazaj na transport.

V Ravensbrücku smo se okopale, ostrigli so nas in nam dali taboriščno obleko. V tem taborišču sem ostala le kakih štirinajst dni, nato so me s Poljakinjami, Rusinjami, Madžarkami, Francozinjami poslali v Weimar-Buchenwald. Dragica Skočir je ostala v Ravensbrücku. Od Jugoslovank sem tu spoznala le Ljubico Puhalo iz Nove Cice pri Zagrebu. Bila sem edina Slovenka.

Le dva kilometra od taborišča je bila tovarna za pridobivanje petroleja, v okolici pa 14 tovarn za izdelavo različnega streliva. Interniranci smo delali v teh tovarnah smrti. En teden od šeste zjutraj do šeste zvečer, drugi teden pa dvanajst ur ponoči. Pozneje so pripeljali semkaj sedem Slovencev.

Hrana je bila zelo slaba. Ob strojih so interniranke omedlevalle in padale na tla. Od trpljenja smo bile na robu blaznosti. V takem stanju smo začele s štrajkom. Zadrževale smo le boljše hrano, oni pa so nas ozmerjali s saboterkami in zagrozili, da bodo ustrelili vsako deseto, če pri priči ne začnemo delati.

Marca 1945. leta je naše delo prekinilo zavezniško bombardiranje teh tovarn. Blizala se je frontna črta. Ker je bila železnica od bombardiranja onespособljena, so nas evakuirali-peš v skupinah po 500. Stražarji so bili spredaj in zadaj. Na moje nagovarjanje, da bi med potjo ponoči pobegnile, se mi ni hotela (upala) pridružiti niti ena Slovenka, pač pa dve Rusinji.

Ko je bil blizu naše poti gozd, smo v mraku izginile v njem. Zjutraj, ko je bilo še temno, smo se znašle v taborišču vojnih ujetnikov. Od njih smo dobile obleke in plašče, da smo lahko sšlele taboriščne cunje. Pomešale smo se med ujetnike in še istega dne zapustile ta kraj. Ponoči smo se skrile v vodni kanal pod železniško progo blizu Althernburga na Saškem. Zjutraj pa smo me tri imele kaj videti. Na eni strani so bili ameriški tanki, na drugi strani pa Nemci, odločeni, da bodo branili Althernburg. Tri dni nismo mogle nikamor. Bojzljivo smo pričakovale ognjeni pekeli in se vdale v usodo. Po treh dneh so se Nemci umaknili brez boja. Tako so nas osvobodili Amerikanci. V kanalu sem tako hudo zbolela, da so me takoj za mesec dni poslali v bolnišnico.

Pod Amerikanci smo bili tri mesece, nato so nas izročili Rdeči armadi. 16. julija 1946. leta sem se vrnila domov. Volče je pripadlo conu A. Tod so vladali Anglo-Amerikanci z domačimi pomagali. Ko se je odločalo o meji, smo vaščani po tri dni neprekinjeno manifestirali po Gorici za Jugoslavijo. Tudi to je bil boj, ki je terjal svojo ceno, zavest in požrtvovanje... «Je zaključila Nada Glišović-Zuodar iz Tolmina.

Jože Vidic

Bolj za novoletno neutrudljivo branje kot zares

Radiestezija – moda naših dni

Iz zgodovine je dobro znano, da v vseh kriznih časih ljudje počnejo stvari, ki so včasih skregane z zdravno pametjo in predvsem s principi razvoja. Igre na srečo postanejo priljubljene in na prizorišču se znajdejo ljudje, ki fanatično trdijo, da so si sestavili idealne sisteme za bajne dobitke. V takšnih časih cveti tudi domišljija in z njo razne pol skrivnostne vede in »vede«, ki se navezujejo na davna izročila, na zgodbe o čudežnih ozdravljenjih, o čudežnih odkritjih vrelcev »žive vode« tam, kjer vode nikoli ni bilo...

V stiski postane človek negotov, celo že odkrito in znanstveno dokazano mu postane premalo in ničev v primerjavi z mamljivo možnostjo verjetja, da obstajajo v nas in okrog nas močne skrivnostne sile, ki lahko same po sebi uravnavajo premnoge stvari in premagujejo nerešljive probleme.

Iskanje vode z bajalicami poznamo iz starih bukev, če pa si takšen preizkus privoščimo sami in nam na lepem pod prsti bajalica poskoči, nas bo, kdo ve, morda prišlo, da se pozanimamo, kaj o teh stvareh pišejo razne revije in knjige. Pred velikimi trgovinami po Ljubljani zadnje dni na veliko prodajajo kovinska nihala vseh velikosti, s katerimi, tako razglašajo v navodilih, odkrivamo škodljiva električna in magnetna polja, ki vplivajo na človekovo zdravje, odkrivamo podvodne tokove in prelomnice, ki tudi delujejo škodljivo na zdravje in se (upoštevajoč določeno tehniko tega početja ter ponujene lestvice in merila), lahko vprašamo še marsikaj.

Nekaj že mora biti na stvari, pravi marsikdo, če se spomni pripovedi in zapiskov o slavni moskovski Džuni, ki s polaganjem rok zdravi ljudi. Nekaj je prav gotovo na tem, pravijo ljudje, ki so se v skrbi za zdravje znašli pri raznih polagalcih rok (ki jih tudi

v naši državi ne manjka). Trdijo, da jim je po »seansi« odleglo, da se bolje počutijo in da njihove težave niso več tako izrazite. Morebiti je velik del skrivnosti že v psihološkem učinku? Kakorkoli že, moda je tukaj in kdor bi rad te dni načeljal v družbi pogovore, ki so sveži in »up to date«, mora vedeti kaj malega o delovanju nihala, o bioenergiji in radiesteziji.

Pred desetletji so nihala že uporabljale ciganke, ki so za nekaj borih soldov prav rade napovedovale nosečnicam, »ali bo fantek ali punčka«. Danes pa se je raba in uporabnost nihala močno razširila, predvsem na področju iskanja odgovorov na zdravstvene probleme.

Kaj je pravzaprav radiestezija? To je občutljivost organizma na sevanja: tako na elektromagnetna polja kot na magnetno sevanje zemeljskega polja, na refleksi kozmične energije, radioaktivnosti zemlje in na t.i. geopatske motilne cone.

Poznavalci in razlagalci radiestetičnih pojavov pravijo, da se je človek v danih pogojih mikro in makro okolja tako prilagodil, da je v delovanje svojega organizma vdelal razmerje do kozmične energije, do električnega in magnetnega valovanja ter do radioaktivnega sevanja; vse to se meri v območju določenih najnižjih in najvišjih količinskih vrednosti zamejenih po človeški meri. Energije izven tega odmerjenega pasu človeškemu organizmu škodijo in povzročajo ali pa pospešujejo bolezni.

Radiestezija torej temelji na predpostavki, da je vsak človek (organizmi nasploh) na svoji »valovni dolžini« in ima svojo specifično frekvenco. Pri tem ima vsakdo svojo idealno možno frekvenco, pa tudi svojo najnižjo in najvišjo frekvenco, nad in pod katero je zdravje in vse ostalo človekovo početje kritično.

Pravijo, da obstajajo območja, ki človekovo frekvenco »zbijajo« in to je okoliščina, ki pomembno vpliva na razne degenerativne procese v človeškem telesu. Nasprotno menda povzročajo območja, ki delujejo na zviševanje človekove lastne frekvence tako, da se sprožajo procesi, ki povzročijo v skrajni posledici infarktno stanje. Seveda so najbolj zanimive tiste cone, ki organizem krepijo in zboljšujejo pogoje za dobro zdravje.

Zaradi vseh zgoraj naštetih (seveda na hitro in brez vseh številnih podrobnosti) okoliščin se radiestezija v prvi vrsti zanima za iskanje zdravih spalnih in delovnih mest, opozarja človeka na morebitna odstopanja od lastne povprečne valovne dolžine, kar da je vedno znamenje bolezenskih procesov.

Kaj vse moti vaše zdravje?

Teh motilnih faktorjev je, kot pravijo radiestetični priročniki, kar precej. Pa pojdemo po vrsti: najprej so tu podzemne vodne žile ali tokovi, nato geološki prelomi ali prepadi, razne geološke plasti (nahajališča raznih rud in premoga) in končno so tu tudi nekatere geološke plasti s povečano radioaktivnostjo.

Nihalo

Priročniki navajajo, da je idealno nihalo težko deset gramov in je navezano na dvajset centimetrov dolgi svileni vrvi. Ko ga vzamemo v roko (med palec in kazalec), postane instrument, ki naj bi deloval »neodvisno od naših misli, čutenja in tujih vplivov.« Ne moremo pa se čisto izogniti sugestivnim vplivom, ki prihajajo kot psihološki faktor – iz naše notranjosti.

Nihalo »odgovarja« na vprašanja tako, da si najprej postavimo trditev, potem pa počakamo na to, ali bo nihalo trditev potrdilo ali zanikalo. Vrtenje nihala v desno pomeni DA, vrtenje v levo pa NE. Niha-

nje v liniji GOR-DOL pomeni »ne vem«, medtem ko pomeni nihanje v ravni liniji levo-desno – odgovor »nočem vedeti«.

Osnovno navodilo k temu početju poudarja, da nihalice ne napoveduje prihodnosti!

Kaj vam lahko pove nihalo?

Spekter radiestetičnih trditev o tem, kaj vse lahko pove nihalo, je kar obsežen. Tako vam pravi poznavalci stvari iz nihanja razberejo številne zdravstvene podatke, tudi obstoj in trajanje nosečnosti, spol še nerojenega otroka in splošno zdravstveno stanje.

bo, se ustavljajo pri stenah, zamenjujejo slike s sten, predstavljajo omare... Utegne nastati čisto nova podoba naših stanovanj. Tudi če morda pod našo posteljo ni bilo škodljivega vodnega toka, pa nam že nova okoliščina, nova postavitev predmetov po stanovanju, prinaša nova veselja in svežino...

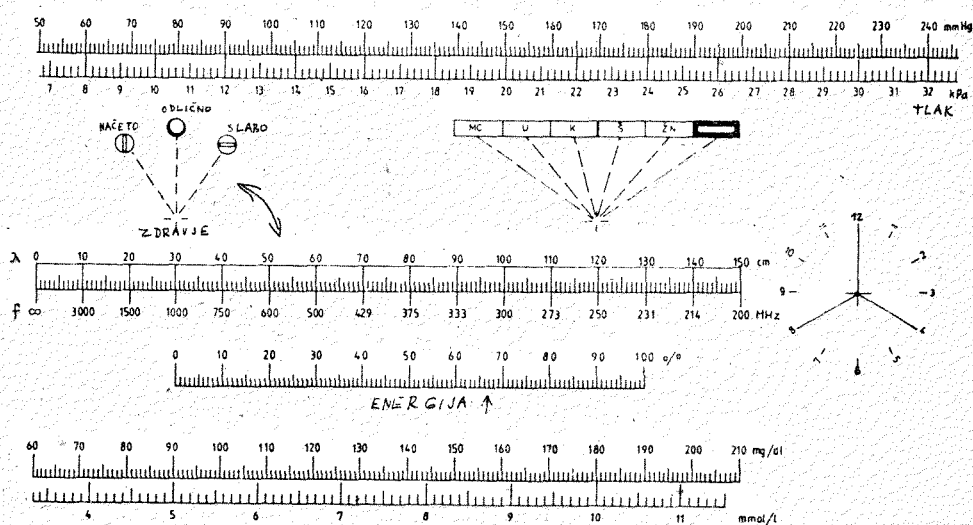
Bi radi izvedeli še druge skrivnosti?

Lahko si izmerite naravno inteligenco, lahko ugotovljate simpatijo med dvema osebama, ki si morata pri poskusu sedeti nasproti (Nihalo simpatiji pritrdi, če niha od ene k drugi osebi, zanika pa jo, da niha poprek na smer sedenja obeh). Lahko si izmerite krvni pritisk, življenjsko energijo ter končno, na urni skali si lahko odmerite

dobno deluje nihalo tudi, če ga preizkusimo na vrhnji skali za krvni tlak.

Na skici urine številčnice si lahko izmerite naravno inteligenco (kolikor je pač mogoče izključiti lastni sugestivni psihološki faktor). Vse kar nam (nihalo) mora umiriti v srednjo kroga) zaniha v smeri od 4 do 8, je v mejah normale, kar je pod tem, je že problematično, ker so to vrednosti za t. i. omejenost, kar je pa nad 8, pa so inteligenčne stopnje, ki se približujejo genialnosti.

Poskusite, preverite! S tem se lahko pozabavate na novoletni večer, morda pa boste vzeli stvar bolj zares in si boste kupili ustrezno literaturo. Morda boste celo ugotovili, da že vse življenje spite v napačni postelji?

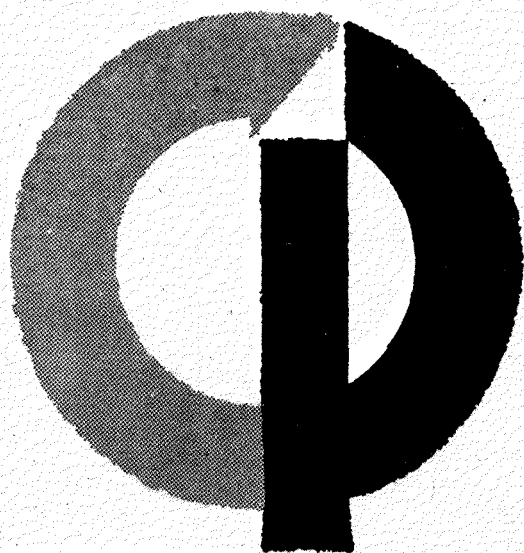
Poleg tega nihalo naznači: vodne žile v zemlji (smer in globino), prelome v zemeljski skorji, vrinke v zemeljsko enovito plast, rude, nafto, smeri neba, predvsem pa določa nihanje nihala zdrave in nezdrave lege postelj v naših stanovanjih. To slednje je zadnje čase tudi najpogostejše opravilo, ki se ga lotevajo vse večje množice modnih radiestezistov. Če bi hoteli biti malce zlobni in si pomagamo z domišljijo, bi skozi čarobni daljnogled najbrž zagledali (na primer) naše vrle Ljubljance, kako v sobotnem jutru rinejo postelje iz sobe v so-

srednjeevropski čas in občutljivost na sevanje. Na priloženi skici različnih skal si lahko malo zašalo in malo zares izmerite (če ste si seveda priskrbeli nihalo) vse, kar vas zanima. Zdravstveno stanje si izmerite na skali za valovno dolžino. Nihalo postavite 2 do 3 cm nad (in od sredine skal) navzgor in počakamo, kam bo nihalo zanihalo. Šlo bo v tisto smer, ki ustreza bližini naše odmerjene energijske količine. Dokler ne pride do naše prave količine, nihalo niha postrani, na odmerjeni vrednostni točki pa zaniha pravokotno na skalo. Po-

Naj za konec povem še to: s tem sestavkom sem vas želela samo malo razvedriti, da za hip odvrnete pogled od dnevnika in se nehate razburjati nad dnevnimi novicami. To pa seveda ne pomeni, da ni čisto nič na stvari! Moč bioenergije in veliko tega, kar obravnava radiestezija je zaenkrat še vedno na robu in blizu vrat »cirkuških magičnih šotorov.« Mogoče pa pride čas, ko bomo to našo nevidno energijo znali povsem kontrolirano koristno uporabljati in bomo že z dotikom roke v pozdrav prepoznali dobre ljudi?

B. Ž. J.

TOP PORTOROŽ

TOZD IGRALNICA
CASINÒ PORTOROŽ

ŽELI VSEM DELOVNIM LJUDEM IN
OBČANOM VELIKO SREČE,
ZADOVOLJSTVA IN DELOVNIH
USPEHOV V LETU 1988!

Sodobne amazonke

Lahko ženske dosežejo enakopravnost v vojski?

Homer poroča, da so Trojanke, potem ko so videle, kako so amazonke pod vodstvom svoje kraljice Pentesileje pognale v beg grške vojske izpred mestnih vrat, zahtevale, da se smejo tudi same udeležiti bitke. Dandanes si ženske v vojaški službi v silah Nata ali Varšavskega pakta seveda ne obetajo slave amazonske kraljice. Antični pripravljenosti, da bi se bojevale zaradi brezupnega položaja v oblegani Troji, so morda sorodni le še nagibi bork v osvobodilnih gibanjih v deželah tretjega sveta. Vloga žensk v tistih zahodnoevropskih armadah, ki omogočajo služenje vojske tudi ženskam, pa nima veliko skupnega z davnimi amazonkami.

Norveški parlament Storting je že pred desetimi leti odločil, da lahko ženske služijo vojsko kot prostovoljke, vendar jim ni dovoljeno uporabljati orožja. Zdaj je med norveškimi oficirji komaj slab odstotek žensk. Medtem ko je med civilnimi uslužbenci v vojski zdaj že približno 45 odstotkov žensk, pa sta bila konec leta 1986 med pripadniki vojske le dva odstotka žensk. Z argumentom, da imajo možnost za vojaško kariero le tisti, ki služijo z orožjem, so Norvežanke leta 1985 dosegle, da so zdaj deležne enakega vojaškega urjenja kot moški. Nadporočnica Sveri, ki je med vsemi pripadnicami v švedski vojski najvišja po činu, je letos predlagala uvedbo obveznega služenja vojaškega roka za vse ženske. Ko ženske dobe možnost za prostovoljno služenje vojske, ponavadi kmalu nato zahtevajo uvedbo obveznega vojaškega roka za ženske. Tako se navadno razvijajo stvari, ko se v začarani krog vojaške logike vpletejo prve ženske. To potrjuje razvoj na Norveškem in tudi ZRN.

V Zahodni Nemčiji so že naredili prvi korak, ko so 5. septembra v Kielu na svobodnih demokratov nasprotne služenja vojske za ženske pomirili z argumentom, da se ženske ne bodo urile v uporabi orožja in da je treba dati priložnost tudi tistim ženskam, ki bi želele opravljati vojaški poklic. Ministrica Irmgard Adam-Schwäger pa tudi nedvoumno izjavlja, da si bo prizadevala za razjasnitev vprašanja, ali je služenje z orožjem oziroma služenje vojske nasploh za ženske v skladu z ustavo. Glede na takšen razvoj v ZRN bo zanimivo pogledati, kakšen je položaj žensk v armadah drugih držav.

Služenje da, toda na daleč

V Združenih državah Amerike, kjer ženske ne smejo služiti z orožjem, je bilo med prostovoljci ob koncu sedemdesetih let 50 tisoč žensk, zdaj pa jih je že več kot 200 tisoč. Na vojaških ladjah v Perzijskem zalivu ženske ne službujejo. In medtem ko v vojni mornarici ZDA ženske tudi ne morejo služiti na ladjah za oskrbovanje, ki so zaradi tovara seveda plavajoči sodi smodnika, pa je v vojnem letalstvu ženskam dovoljeno služenje na oskrbovalnih letalih. Lani aprila je bilo na oskrbovalnih tankerjih KC-10 KC-135 pred libijsko obalo sedem pripadnic vojnega letalstva, ko so Združene države Amerike napadle Muammarja El-Gadafija pa nekaj pripadnic vojne mornarice. Pilotinje, stacionirane na Sigonelli v Italiji, pa so sodelovale v vojaških operacijah proti Libiji.

Ceprav armada Združenih držav Amerike še naprej odločno nasprotuje vključevanju žensk v bojne enote, občasno zaradi pritiska vojakinj tudi odstopa od tega pravila. Kajti, ženske, ki služijo vojsko, zahtevajo tudi možnost za napredovanje. Trdijo, da ne morejo napredovati, če ne sodelujejo v oboroženih spopadih.

Se leta 1978 obrambno ministrstvo ni dovoljevalo vključevati ženske v »boje od blizu« – v boje torej, v katerih so vojaki izpostavljeni neposrednim napadom nasprotnika ali obstaja nevarnost boja moža proti možu

Težko je razložiti, kaj je tisto, kar sili iranske ženske, da se vneto arijo v rokovanju z orožjem in pripavljajo na sodelovanje na fronti. Država namreč še ni tako ogrožena, da bi jo morale reševati ženske v posebnih vojaških oddelkih.

oziroma nevarnost ujetništva. Leta 1982 so nato spremenili terminologijo, »boj od blizu« so nadomestili z izrazom »direktni spopad«. V navodilu pa je rečeno, da ženske ne morejo biti vključene v enote, ki jih nasprotnik napada zato, da bi jih uničili, zajeli ali prisilili v protinapad. Potem ko se je v javnosti razvedelo, da so bile v enotah, ki so sodelovale v napadu na Libijo tudi ženske, je obrambni minister Weinberger še odločneje zavrnil možnost, da bi ženske služile v bojnih enotah. Dejal je: »Morda je takšno stališče staromodno, vendar menim, da so ženske preveč dragocene, da bi jih pošiljali v takšne bitke«.

Vendar pa ameriška vojska ni tako zadržana samo zaradi konzervativnega obrambnega ministra. Potem, ko so se arabski vojaki v bojih proti izraelskim ženskim četam bojevali zagrizenost ne le zaradi zmage, ampak tudi zato, da bi si rešili čast, so ženske bojne enote po mnenju vojaškega poveljstva ZDA še manj sprejemljive. Reakcije izraelskih vojakov pa so za ameriške vojaške strokovnjake še dodaten argument: ko so v bojih umirale tudi ženske, izraelski vojaki niso postali bolj borbeni, nasprotno, prenekaletni je hotel vreči puško v koruzo.

Minerva se zavzema

Javno mnenje v ZDA glede žensk v armadi se je močno spremenilo. Po anketi javnega mnenja Gallupovega inštituta je leta 1980 41 odstotkov tistih, ki so bili za uvedbo obveznega služenja vojaškega roka za ženske, hkrati bilo tudi to, da ženskam dovolijo služenje pod orožjem. Anketa javnega mnenja iz leta 1982 pa kaže, da se je število tistih, ki so za to, da dobe orožje, izredno povečalo, kar 34,7 odstotkov anketirancev je menilo, naj bi ženskam dovolili tudi bojevanje od blizu.

Če bi v Združenih državah Amerike spet uvedli obvez-

no služenje vojaškega roka, bi bila večina moških zato, da tudi ženske oblečejo uniforme. Med ženskami pa približno polovica nasprotuje obveznemu služenju vojaškega roka.

Poleg feminističnih skupin, ki nasprotujejo vojaški službi za ženske, v ZDA obstaja tudi že močan lobi ženskih skupin, ki se zavzemajo za enakopravnost vojakinj in se borijo proti razlikam med moškimi in ženskami. V neodvisnem časopisu Lige za enakopravnost žensk v armadi Minerva odpirajo številna neprijetna vprašanja, na primer, zakaj se ne govori tudi o vietnamskih veteran-

kah, zakaj ne postavljajo spomenikov tudi padlim bolniškim sestram ali zakaj v Nikaragvi ženske lahko dosežejo čin poveljnice, v ameriški armadi pa ženska ne more postati generala. Minerva tudi pogosto poroča o seksualnih napadih na ženske v vojski. Poveljstvo mornarice ugotavlja, da takšnih primerov ni veliko, in to kljub temu, da je v neki raziskavi kar 85 odstotkov pripadnic mornarice izjavilo, da so že doživele fizične ali verbalne napade moških. Kaže, da se armada ravna po bolj strogih moralnih merilih, kadar obravnava ženske, medtem ko je do moralnih prestopkov moških popustljivejša.

Sporno je osnovno poslanstvo ženske

Kaže tudi, da se ženske najtežje uveljavijo v mornarici. Ta se zelo upira razporejanju žensk na ladje in tako večina prostovoljk dela na kopnem, v pristaniščih in dokih, zato pa imajo tudi zelo majhno možnost za napredovanje. Ker so bile ženske zaradi takšnih razporeditev zelo nezadovoljne, je obrambno ministrstvo izdelalo poseben program, v okviru katerega zdaj razporejajo ženske vsaj na nekatere ladje. Vednar pa se mornarji še vedno upirajo, da bi bile v posadki tudi ženske in kot glavni razlog navajajo nepredvidene nosečnosti. In seveda morajo tudi ženske priznati, da ima lahko nosečnost nepredvidljive posledice za bojno sposobnost ladje. Zato zdaj predlagajo, da bi se morale ženske pogodbeno obvezati, da bodo skrbjele za to, da ne bodo zanosile, dokler bodo razporejene na ladji. V nasprotnem primeru bi jih lahko premestili ali pa celo odpustili iz armade. Vendar pa je to malo verjetno, kajti nosečnost ne more biti vzrok za odpustitev iz službe.

Med ženskami, ki so se odločile za vojaški poklic, je veliko takšnih, ki odklanjajo svojo osnovno poslanstvo

ženske. Domnevajo, da je v armadi lezbijstvo bolj razširjeno kot homoseksualnost. Vendar lezbijstvo med ženskami ne povzroča panike, medtem ko jo homoseksualnost med moškimi povzroča. Moški so do homoseksualcev pogosto agresivni, medtem ko so ženske do lezbijk v glavnem tolerantne. Nasprotno pa armada prime re lezbijstva kaznuje precej strožje kot prekrške homoseksualcev.

Temnopolte vojakinje se pritožujejo nad svojim enakopravnim statusom. Po nekaterih podatkih je njihov delež med ženskami v armadi dvinpolkrat večji, kot je sicer v prebivalstvu ZDA. Čeprav je tudi delež temnopoltih vojakov precej velik, pa je le enainpolkrat večji kot sicer v prebivalstvu ZDA. Ker temnopolte ženske same po ebi seveda niso bolj militantne, lahko tolikšno zanimanje za vojaške poklice pripišemo socialnim razmeram, iz katerih izhajajo.

Vse več samohranilk, ki prav tako sodijo v skupino socialno bolj ogroženih in med njimi je kar 35 odstotkov temnopoltih, tudi skuša najti službo v armadi. Nake-teri si celo skušajo iztožiti pravico do takšne službe na sodiščih in se sklicujejo na zakon o državljskih pravicah. Vendar so bile odločitve sodišč doslej sila različne, tako da v javnosti celo prevladuje mnenje, da je armada država zase, ki se ne ozira na ta zakon.

Urjenje v samoobrambi: vojakinje v izraelski vojski se morajo uriti v obrambnih veščinah.

Kakorkoli že, v dvajsetih letih, kar v armadi ZDA kot prostovoljke lahko službujejo tudi ženske, se je pokazalo, da bodo težko zavzele to zadnjo trdnjavo moških. Po drugi strani pa se zdi, da takrat, ko se javijo kot prostovoljke, le malo žensk premišluje o posledicah. Srečne so pač, da dobijo službo v vojski, ki je običajno bolj plačana kot v civilnem življenju. Vendar pa se marsikatera takrat, ko jo pošljejo v srednjo Ameriko ali jo vključijo v operacije proti Libiji, zave posledic. Ženska, ki odkloni izpolnjevanje ukazov, mora seveda nase vzeti tudi vse posledice. Ženske se v svojo obrambo težje sklicujejo, da gre za odločitev po vesti.

Ne morejo se denimo briniti z argumentom, da je ubijanje proti njihovi vesti, ker ne sodelujejo v oboroženih spopadih in ne nosijo orožja. Sicer pa v armadnem poveljstvu trdijo, da doslej med ženskami ni bilo veliko primerov odklanjanja ukazov, celo v Vietnamu ne. Vendar pa so v zadnjem času takšni primeri pogostejši. Kaže torej, da vse več žensk dvomi o vlogi, ki naj bi jo imele v vojni. Nasprotno pa se, kot kaže, v Zvezni republiki Nemčiji krepijo glasovi zagovornikov žensk v armadi. Prva državna sekretarka v obrambnem ministrstvu je napovedala poizkusni program za vključevanje športnih vaditeljic v armado. Wulf

Tako je na osrednjem britanskem vojaškem oporišču: ženske imajo že dolgo prostor v britanskih oboroženih silah, v oporišču Greenham Common pa jim dovolijo le stražarsko službo. Do raketnega orožja nimajo dostopa.

Splittgerner iz generalnega štaba meni, da bi bila takšna civilna služba mogoča, da pa je povsem nekaj drugega politično vprašanje, ali naj bi ženske služile vojsko kot prostovoljke in ne pod orožjem.

Kakšne so možnosti za pravno urejenost

Po triindvajsetih letih, odkar so prvič v ZRN predlagali takšno možnost, je menda obrambno ministrstvo zdaj prvič pripravljeno raziskati pravne možnosti za uvedbo prostovoljnega služenja vojske za ženske. Obrambni minister Wörner pričauje odgovor na to vprašanje ob koncu leta. Takrat se bodo tudi začeli odločati o tem, kako bi po letu 1995 zagotovili obrambo sposobnost ZRN. Takrat bo glede na sedanje

sile. Od članov armade terjajo, da spremenijo mnenje o ženskah. Jastrebinje med liberalci hočejo hkrati z uvedbo možnosti za prostovoljno služenje vojske za ženske doseči tudi možnost za urjenje žensk v uporabi orožja. S takšno strategijo je FDP uspeła prepričati tudi veliko članic Krščansko-demokratske unije; nekaj poslank v Bundestagu, ki so bile prej proti, zdaj že zagovarja prostovoljno služenje vojske za ženske.

Enakopravnost žensk je splošen problem

Podobno kot je bilo sprva v FDP, je tudi koalicija CDU/CSU zdaj še proti uvedbi služenja, vendar pa je verjetno le še vprašanje časa, do kdaj bo vztrajala pri takšnem stališču. Ne gre pa prezreti nasprotnic služenja, ki prihajajo iz različnih delov CDU/CSU: konzervativka Michaela Geiger na primer pravi, da bi ji bilo ljubše, če bi armada še naprej lahko shajala brez žensk, da pa bo zagovarjala vojaško službo zanje, če bi se zanimanje med mladimi dekletmi zelo povečalo.

Medtem ko različna ženska neodvisna gibanja utegnejo zamuditi pravi trenutek za boj proti zagovornikom služenja vojske za ženske, pa se v ZRN oblikuje zelo močno opozicijsko gibanje, ki ga sestavljajo pripadnice najrazličnejših skupin. Letos julija so te skupine skupaj organizirale veliko protestno akcijo, v kateri so napadle slogan, da imajo ženske v vojski enakopravne možnosti in zahtevale politiko razoroževanja. Obstoječe število vojakov ne sme biti ovira za razorožitev oziroma razorožitve se mora pokazati tudi v manjšem številu vojakov.

Prav ta argument utegne imeti težo v nadaljnjih pogajanjih. Že lani junija je v Budimpešti Varšavski pakt predlagal, da v obeh zvezah zmanjšajo enote za 150 tisoč vojakov. Poleg tega v Sovjetski zvezi kot edini vzhodnoevropski državi zaradi izkušenj v zadnji vojni ženske ne morejo imeti statusa pod orožjem. Po podatkih zahodnonemške ambasade v Moskvi so v Rdeči armadi ženske zaposlene skoraj izključno v saniteti. V armadi Združenih držav Amerike pa je zdaj približno toliko žensk, kot jih je bilo tudi med drugo svetovno vojno – več kot 200 tisoč.

S tega vidika bi bilo pogajanje o zmanjševanju števila vojakov verjetno mogoče, seveda pa bi morali dati ženskam druge možnosti za kariero zunaj vojske. Da bi bili pravični do zagovornikov in nasprotnikov služenja vojske za ženske, pa je treba reči, da tudi če bi bilo res, da je ženskam v armadi odprta pot do vsakega čina, ne da bi bile pod orožjem, bi lahko v nemški armadi na mestih, ki omogočajo napredovanje, zaposlili največ 5 tisoč prostovoljk. Na manj zanimivih delovnih mestih pa bi seveda lahko zaposlili precej več žensk.

Kolednica

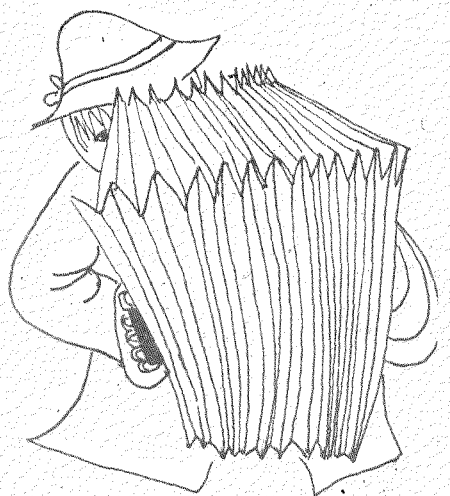
Molče razsipa zima snežne kosme. Že v debilu svojem čas, usod rezbar, k letnicam prejšnjim snuje kolobar tisočdevetstoosemdesetoseme.

Silvestrovo. Nocoj naj zacvetijo veselje, dobra volja in prostost! Vrag vzemi skrb, vseh bolečin bridkost, puščobo gluho, dvom, melanholijo...

Zaplešimo, zapojmo v novo leto da se bo slišalo prek gor, dolin, vsemu, kar tare nas, zabijmo klin, utopimo v vincu muko preživeto.

Prijatelji v omizju zvesto zbrani, ženimo vse do jutra karneval, naučimo se spominov, bistrih šal, vedoč, da smeh nam žilavost ohrani.

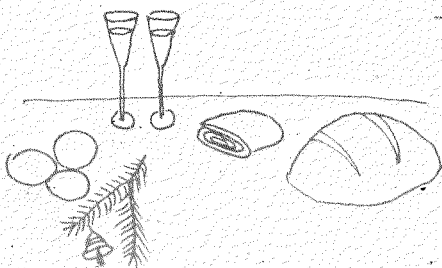

Harmonika, pomagaj pozabiti nam val ukrepov, stavek in drugih dram, pa cene, antiinflacijski program, devizno sušo, kriminal stasiti.

Pustimo z mirom vse agrokomerce, dajatev federalnih vroč tajfun, neznosne sklade, takse, proračun in vse ostale krute ljudžerce.

Vsaj danes, misel, ogni se denarja, tudi ne drezaj v smrt, veselje, nič - naj z mamonom se zviti bankirski ptič, a modrec z entitetami ukvarja.

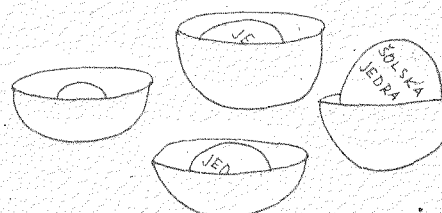

Ideologom figo pomolimo, če še nocoj nam kvačkajo svoj mrest, kaj narod je, kar razred, kaj zavest - kurjave te dovolj je že za zimo.

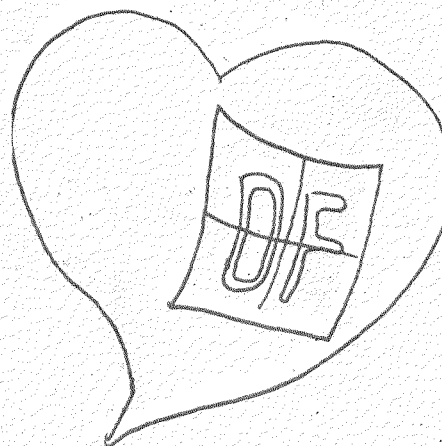
Ne dajmo prekucuhom se speljati v vrtince opravičljivih zlih debat, kdo šovinist je, kdo pa demokrat, in kakšne spletke se gnojé med brati.

Če kdo pod mizo nas skrivnostno drega, da so država, AVNOJ, bratstvo fuč in da pripravlja se vojaški puč, trdo ga zavrnilo: »Proč, zalega!«

Ko tolcemo za pravdo se slovensko, za jezik, samobitnost, dela čast, ko vstajamo za narodno oblast in zoper šolskih jeder moč peklensko -

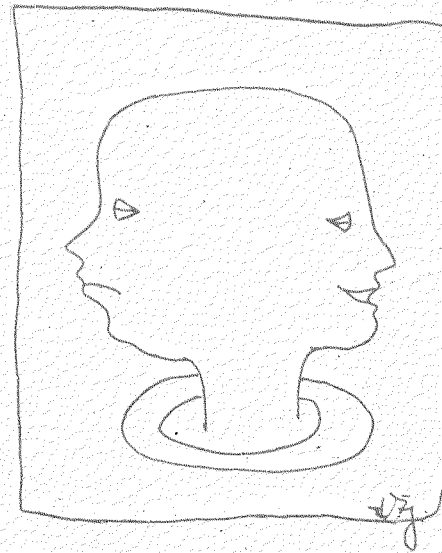

goreče hkrati Titovo državo gradimo, večamo nje blagodat, in v boj gremo, če podel birokrat posest ji krni in samoupravo.

Naš narod v svoji partizanski duši se ne odreka idealov, sanj, ohranja silo strastnih verovanj, ki jih nobena stiska ne poruši.

Morda vsakdanja bivanjska rutina drugače kaže svetu naš obraz, morda, ko plovemo v surovi čas, nam lice pači nespoznani praznina.

Srce, Slovenci, pa nam glasno bije za vse, kar je priboril partizan in čemur v prid prav vsak Jugoslovan, če le pošten je, curke znoja lije.

Na eks! Kozarček zadnji za Silvestra izpijmo zdaj; nato se vsak prespi, da se spočije, preden ga zbudi neblagi hrup življenjskega orkestra. Zvone Kržišnik

»Republiški komite za borce in vojaške invalide želi vsem udeležencem narodnoosvobodilne vojne srečno, zdravo in zadovoljno novo leto 1988.«

Politkomisar Sime zbira in komentira

Katastrofalen padec

Od osvoboditve sem ne poznam nobene zvezne vlade, pod katero bi dinar - naša nacionalna valuta - tako hitro padel kot pod sedanjjo. V dobrem poldrugem letu delovanja sedanje zvezne vlade je dinar katastrofalno padel, kljub temu, da je zvezna skupščina odobrila vse njene »ukrepe« za stabilizacijo gospodarstva in za boj proti inflaciji.

V dokaz te trditve o nezadržnem, naravnost katastrofalnem padanju dinarja navajam podatke, koliko dinarjev več je bilo treba odšteti za tuje valute samo v letošnjih 11 mesecih: avstrijski šiling - 234,21 odstotka več, francoski frank - 222,82 odstotka več, italijanska lira - 214,17 odstotka več, zahodnonemška marka - 234,10 odstotka več, švicarski frank - 241,61 odstotka več, švicarski frank - 241,61 odstotka več, švedska krona - 220,89 odstotka več, britanski funt - 248,63 odstotka več, ameriški dolar - 180,47 odstotka več in grška dramma - 201,45 odstotka več!

Zaključek je na dlani: Mikuličeva vlada ni položila izpita v boju z inflacijo! Prav dobro se zavedam te ostre ocene, toda dejstva o katastrofalnem padcu dinarja so neizprosna in jih še tako lepe besede in obeti ne morejo prav nič spremeniti...

Odpraviti izjemne pokojnine

Vili Doužan, član predsedstva občinskega odbora ZZZB NOV Maribor Tabor:

»Borci ponovno zahtevamo odpravo izjemnih pokojnin in drugih privilegijev. Namesto da bi bilo teh vse manj, jih bo vedno več. Kmalu bodo odšli v pokoj še tisti tovariši, ki so še na pomembnih funkcijah in bodo zahtevali take pokojnine. Mi pa predlagamo, naj se jim odrečejo, če ne, jih bomo borci k temu pozvali. Kot da ne bodo mogli živeti z 800 in več tisočaki na mesec, kolikor je zdaj menda najvišja pokojnina, medtem ko mora tisoč mariborskih borcev preživeti mesec tudi z desetkrat manjšo vsoto! Izjemne pokojnine dobivajo tovariši, ki so nas med vojno vodili v boj za enakopravnost v družbi.«

Moja ugotovitev: živimo v sila zapleteni družbi, v kateri je zlahka moč določiti, kdo je »zaslužčen«, istočasno pa je zelo zapleteno ugotoviti, kdo je »odgovoren« za kakšno veliko zgrešeno investicijo...

Nevarni upokojenci

V 239. členu poslovnika zveznega zbora je točno določeno, kdaj je lahko zakon sprejet po hitrem postopku. Tam piše:

»Zbor sme na predlog predlagatelja izjemoma sprejeti zakon po hitrem postopku samo takrat, kadar je to nujno, da bi se preprečile in odpravile večje motnje v gospodarstvu, ali kadar to zahtevajo interesi ljudske obrambe, varnosti države ali večje elementarne nesreče ali pa druge izredne in neodložljive potrebe države. Predlog, naj bo zakon sprejet po hitrem postopku, mora biti posebej obrazložen.«

V obrazložitvi predloga, da se zakon sprejme po hitrem postopku, mora predlagatelj navesti razloge, zaradi katerih to predlaga, in opozoriti na posledice, ki bi utegnile nastati, če zakon ne bi bil sprejet po hitrem postopku.

Zakaj to navajam? Zato, ker je vlada po navedenem 239. členu poslovnika predlagala, zvezni zbor pa sprejel zakon, s katerim so upokojence pred 1. 7. 1988 pripravili ob eno zakonito pokojnino.

Ob tem pa ni znano, kakšna je bila obrazloži-

tev za ta hiter postopek in v katero kategorijo je ZIS uvrstil upokojence: da bi se preprečile in odpravile motnje v gospodarstvu, ali so to zahtevali interesi ljudske obrambe in varnosti države, ali večje elementarne nesreče ali pa druge izredne in neodložljive potrebe države? Izbira kategorij je dovolj široka in pisana.

Osebnost pa menim, da po 239. členu poslovnika zveznega zbora sploh ni bilo pogojev za hiter postopek! Naj bo že kakorkoli: zvezna vlada je uveljavila svojo voljo, kot že tolikokrat doslej, upokojence pripravila ob zakonito eno pokojnino in se na samoupravno poživigala, čeprav venomer nanjo prisega...

Vendar je treba vladi priznati določeno doslednost. Kmalu za upokojenci je po »črni soboti« prišlo na vrsto jugoslovanske gospodarstvo s »šok terapijo« in za nekatere »paciente« tudi premočnimi dozami zdravljenja, kot je duhovito dejal Branko Mikulič v pogovoru s predstavniki železarne Boris Kidrič v Nikšiću.

Zanima me, zakaj predsednik ZIS ne utegne obiskati Slovenije, da bi se na kraju samem prepričal o rezultatih »šok terapije«, čeprav je bil v Slovenijo že nekajkrat povabljen...

Nepotrebna proga

Zaradi precej skromnejšega od načrtovane prevoza blaga na železniški progi Titograd-Skadar (Albanija) je ŽTO Titograd zahtevala od federacije, naj pokrije razliko med ceno poslovanja in prihodki na tej progi.

Jugoslovanski del proge Skadar-Titograd je glede na načrtovani prevoz blaga izkoriščen samo 13,5-odstotno, medtem ko je prevozna zmogljivost izkoriščena samo 1,35-odstotno!

Proga Titograd-Skadar obratuje šele dobro leto, zanimivo bi bilo zvedeti ime »botra« te sila rentabilne proge v albanski Skadar. Ne morem namreč pozabiti, da sosednja Albanija proti nam vodi sila nepriznano (da ne uparabim hujši izraz) politiko, ki se odraža tudi s stalnim vmešavanjem v kosovske zadeve.

Neverjetno, toda resnično: Jugoslavija ne zmora sredstev za posodobitev zelo rentabilne mednarodne proge Jesenice-Gevgelija, takoj pa je zmogla sredstva za nerentabilno progo Titograd-Skadar! Pa še vsakoletno izgubo na tej progi bo treba poravnati!

Primerjava

Bogata in nezadolžena Švedska ima skupaj 96 državnih avtomobilov, od tega državna administracija 48, vlada 3, ministrstvo za zunanje zadeve 3, guvernerji vlade v provincih 24, voditelji centralnih deželnih ustanov 14, vodstvo švedske vojske 4 avtomobile. Zanimivo je, da nobena švedska občina nima avtomobila.

Obubožana in prezadolžena Jugoslavija pa ima 180.000 vozil, od tega 150.196 v državnem sektorju z okoli 180.000 vozniki. V nerazvitih republikah in pokrajini ni tako nerazvite občine, da ne bi imela avtomobila, največkrat je to mercedes, ker je to znak prestiža! Za službeni avto se vedno dobi denar, način ni važen. Opazili so, da pred palačo federacije v Novem Beogradu stojijo novi mercedesi...

Novoletna želja

Ob bližnjem Novem letu vam želim predvsem obilo zdravja in da nastopajoče leto ne bi bilo veliko slabše od odhajajočega. Kljub protinflacijskemu programu sem nepopoljšljiv optimist; navijam namreč za dobrega vojaka Švejskega, ki je dejal: »Predvsem pa nobene panike, prosim!«

Vaš Sime

Reševalcem nagradnih križank

Na razpis nagradne križanke IMV smo prejeli veliko pravih rešitev. Žreb pa je določil, da bodo knjižne nagrade iz programa založbe Borec prejeli ti naši reševalci:

Zorin Antolin, Bakovci, Vrtna 6, Murska Sobota, Ivanka Butinar, Šolska 17, Portorož, Slavko Kamenik, Ljubljanska 33, Celje, Domen Štefanič, Loče 71, Loče pri Poljčanah in Franc Erceg, Cesta 24, junija 70, Črnuče.

Pravilna rešitev križanke pa je:

Vodoravno: KR, pipa, Beadecker, smrd-

ljivka, etnografija, virilnost, Branko Rudolf, kin, dril, ecu, bezanje, oaza, sla, kalk, Ati, atol, patos, Ti, tajga, umik, ore, Špeh, Arh, srce, sprat, Tatar, boa, tekst, Ti, Edirne, nav, kariera, marksizem, trimotornik, Amiet, Vretenčan, Fedja, Eino, eter, Goa, rentgen, nakup, raja, kolaps, espace, Ero, narok, trafic, E. B., grapa, Burton, Alfonz, Ilir, iglar, Oise, ikavka, Elster, natrij, ikt, N. G.

Nagrajencem iskreno čestitamo. Knjižne nagrade iz programa založbe Borec boste prejeli po pošti.

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Časopisni svet TV-15 naš tovariš: MIRA SVETINA (predsednik); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAKŠKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK in delegati: BLAŽ LAVRIČ, RK ZVO SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRS

Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRAŠEK - reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ - naša organizacija; Lektorica: redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 - Uprava in naročniki oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 4.400 din, posamezna številka v prosti prodaji 100 din - Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije šteje 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov - Korektura in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35